МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА
Кафедра інформаційних систем управління

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
Кафедра соціальних комунікацій та інформаційної діяльності

ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра інформаційної та соціокультурної діяльності

ACADEMIA DE STUDII ECONOMICE DIN MOLDOVA
(Кишинів, Республіка Молдова)

АСОЦІАЦІЯ ДОКУМЕНТОЗНАВЦІВ УКРАЇНИ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

XI Міжнародної науково-практичної конференції

«ІНФОРМАЦІЯ ТА СОЦІУМ»

(04–05 червня 2026 р.)

Вінниця
2026

УДК 001.102:316.3(082)
І-741

Рекомендовано до друку вченою радою факультету інформаційних і прикладних технологій Донецького національного університету імені Василя Стуса (протокол № 14 від 23.06.2026)

Голова редакційної колегії:

Анісімова О. М. **–** в. о. завідувача кафедри інформаційних систем управління ДонНУ імені Василя Стуса, д-р екон. наук, професор.

Члени редколегії:

Марковець О. В. – завідувач кафедри соціальних комунікацій та інформаційної діяльності Національного університету «Львівська політехніка», канд. техн. наук, доцент;

Negru Ion – Honorary Professor of Vasyl' Stus Donetsk National University, PhD, Associate Professor, Academy of Economic Studies of Moldova;

Біловус Л. І. – професор кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Західноукраїнського національного університету, д-р іст. наук, професор;

Лукаш Г. П. – професор кафедри інформаційних систем управління ДонНУ імені Василя Стуса, д-р філол. наук, професор;

Прігунов О. В. – доцент кафедри інформаційних систем управління ДонНУ імені Василя Стуса, канд. екон. наук, доцент;

Сивицька І. Г. – доцент кафедри інформаційних систем управління ДонНУ імені Василя Стуса, канд. екон. наук, доцент;

Яворська Т. М. – доцент кафедри інформаційних систем управління ДонНУ імені Василя Стуса, канд. пед. наук, доцент (відповідальний секретар).

І-741 Інформація та соціум: збірник матеріалів XI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Вінниця, 04–05 червня 2026 р.). Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2026. 154 с.

Збірник репрезентує доповіді XI Міжнародної науково-практичної конференції «Інформація та соціум», які присвячені осмисленню теоретичних і практичних принципів соціальних комунікацій, архівної та бібліотечної справи та зберігання документної інформації в умовах сучасних викликів війни, сучасні підходи до застосування інформаційних технологій у період воєнних дій. Тези доповідей зорієнтовано на узагальнення, систематизацію теоретичних положень, а також на впровадження їх у документаційну практику, на використання інноваційних концепцій.

Збірник становитиме інтерес для науковців, викладачів, аспірантів, здобувачів вищої освіти, задіяних в інформаційній та документаційній сфері.

Автори опублікованих статей несуть повну відповідальність за достовірність викладеного матеріалу, за правильне цитування джерел та посилання на них та за всі інші відомості. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редакторів.

УДК 001.102:316.3(082)

ISSN 2786-8923 Online

© Колектив авторів, 2026
© Донецький національний університет імені Василя Стуса, 2016

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1 СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ ТА ІНФОРМАЦІЙНО-ДОКУМЕНТНІ СИСТЕМИ

Ольга Анісімова, д-р екон. наук, професор, в. о. зав. кафедри,
Ганна Боровська, магістр
ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УНІВЕРСИТЕТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ 9

Тетяна Зінов'єва, д-р філософії, канд. мист., доцент
ІГРОВІ ОНЛАЙН-СПІЛЬНОТИ ЯК НОВІ ФОРМИ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ ТА ІНФОРМАЦІЙНОГО ОБМІНУ 12

Леся Ковальська, д-р іст. наук, професор,
Катерина Заєць, магістр
ОРГАНІЗАЦІЯ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ У ДІЯЛЬНОСТІ ФІНАНСОВОГО ПІДРОЗДІЛУ КОМПАНІЇ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ 17

Григорій Ковальський, канд. філос. наук, доцент
Сергій Савичев, магістрант
ТРАНСФОРМАЦІЯ ПУБЛІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ У СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ 19

Ольга Кущ, канд. філол. наук, доцент
МІФОЛОГІЗАЦІЯ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ПРОСТОРІ 23

Оксана Лаврик, канд. філол. наук, доцент
АЛГОРИТМИ, СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ТА НОВА ЛОГІКА МЕДІАКОМУНІКАЦІЙ 25

Оксана Лаврик, канд. філол. наук, доцент,
Єлизавета Швець, здобувачка вищої освіти
ЗАБРУДНЕННЯ МЕДІАПРОСТОРУ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ: ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ТА КЛАСИФІКАЦІЇ 30

Галина Лукаш, д-р філол. наук, професор,
Ребренюк Андрій, бакалавр
ВПЛИВ ЦИФРОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ НА ОЦІНКУ ДОСТОВІРНОСТІ ІНФОРМАЦІЇ В МЕДІАПРОСТОРІ 33

Олександр Марковець, канд. тех. наук, доцент,
Максим Стефашко, здобувач вищої освіти
ЦИФРОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАЛУЧЕННЯ МОЛОДІ ДО НАУКОВОГО СЕРЕДОВИЩА 36

Олександр Михайлюк, д-р іст. наук, професор,
Вікторія Вершина, канд. філософ. наук, доцент
ІНФОРМАЦІЙНИЙ ВПЛИВ ЯК ЗАСІБ СОЦІАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ 38

Алла Прилуцька, канд. філософ. наук, професор
«МІЖНАРОДНА ДОКУМЕНТАЦІЯ» ЯК ДЕФІНІЦІЯ СУЧАСНОГО ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА: ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ.....42

Олексій Прігунов, канд. екон. наук, доцент
Анастасія Криклива, здобувачка вищої освіти
ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ WORKFLOW У СИСТЕМАХ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ.....45

Оксана Федотова, д-р іст. наук, ст. наук. співробітник, професор,
Гусейн Турсунов, здобувач вищої освіти
СПЕЦИФІКА ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ ЯК ОБ’ЄКТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ.....49

Олена Шевченко, д-р наук із соц. комунікацій, професор
ІНФОРМАЦІЙНІ УСТАНОВИ УКРАЇНИ ТА ЇХ ПРЕЗЕНТАЦІЙНИЙ СТИЛЬ.....52

СЕКЦІЯ 2
АРХІВНА СПРАВА В МЕЖАХ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ ЗАХИСТУ ДОКУМЕНТАЛЬНОЇ СПАДЩИНИ ЯК ЗАПОРУКИ ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ТА ДЕРЖАВНОСТІ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ

Ольга Анісімова, д-р екон. наук, професор, в. о. зав. кафедри,
Владислав Войтенко, магістр
ЕВОЛЮЦІЯ ІНСТРУМЕНТІВ ТА МЕТОДІВ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЇ В КУЛЬТУРІ СУЧАСНИХ ПРЕЗЕНТАЦІЙ.....56

Олена Артеменкова, д-р філософії, старший викладач
ЄВРЕЙСЬКІ ДОКУМЕНТАЛЬНІ ФОНДИ У ЦДІАК, ЦДІАЛ І ЦДАГО: КІЛЬКІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ЦИФРОВА ДОСТУПНІСТЬ.....60

Людмила Дідух, канд. іст. наук,
Володимир Міхалко, канд. техн. наук, доцент
ОСНОВНІ МОЖЛИВОСТІ ХМАРНИХ СЕРВІСІВ ДЛЯ СТВОРЕННЯ ВІДМОВОСТІЙКОГО СХОВИЩА АРХІВНИХ ДОКУМЕНТІВ В ЕЛЕКТРОННІЙ ФОРМІ.....64

Ірина Передерій, д-р іст. наук, професор
ТИПОЛОГІЯ SMM-КОНТЕНТУ БІБЛІОТЕК І АРХІВІВ: ФУНКЦІОНАЛЬНО-КОМУНІКАЦІЙНИЙ ПІДХІД 68

Ірина Тюрменко, д-р іст. наук, професор
ЦИФРОВІЗАЦІЯ АРХІВУ ЮРИДИЧНОЇ КОМПАНІЇ: ПЕРЕВАГИ, РИЗИКИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗБЕРІГАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКУМЕНТІВ 71

Людмила Чередник, канд. філол. наук, доцент
ТРАНСФОРМАЦІЯ БІБЛІОТЕЧНОЇ ТА АРХІВНОЇ СПРАВИ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ДОКУМЕНТНО-ІНФОРМАЦІЙНИХ КОМУНІКАЦІЙ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА..... 75

СЕКЦІЯ 3
БІБЛІОТЕЧНА СПРАВА І ЗБЕРІГАННЯ ДОКУМЕНТНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Валентина Бездрабко, д-р іст. наук, професор
БІБЛІОТЕКИ ПРОСТО НЕБА ЯК ФІЛОСОФІЯ ЖИТТЯ ТА ФЕНОМЕН КУЛЬТУРИ ВІДКРИТОГО ДОСТУПУ 80

Вікторія Добровольська, д-р наук із соц. комунікацій, професор
ЦИФРОВІ БІБЛІОТЕЧНІ РЕСУРСИ ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДКРИТОГО ДОСТУПУ..... 83

Леся Ковальська, д-р іст. наук, професор
ТЕМПОРАЛЬНІСТЬ ТА СТАЛІСТЬ ДОКУМЕНТНОЇ СПАДЩИНИ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ 87

Максим Опірський, здобувач вищої освіти ОС «Доктор філософії
ЦИФРОВІЗАЦІЯ БІБЛІОТЕЧНОЇ ГАЛУЗІ ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ЛЕКСИКИ 91

Галина Сілкова, канд пед. наук, доцент, Марина Костенко, старший викладач
ДИНАМІКА ТА ПАРАМЕТРИ ЯВИЩА РОЗСІЮВАННЯ – КОНЦЕНТРАЦІЇ ПУБЛІКАЦІЙ У ВІТЧИЗНЯНОМУ ДОКУМЕНТНОМУ ПОТОЦІ З ПРОБЛЕМ БІБЛІОТЕЧНОЇ СПРАВИ 95

Василь Спрінсян, канд. мистецтвознавства, доцент
АНАЛІЗ МОЖЛИВОСТЕЙ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ТА КАР'ЄРНИХ ТРАЄКТОРІЙ ВИПУСКНИКІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ В13 БІБЛІОТЕЧНА, ІНФОРМАЦІЙНА ТА АРХІВНА СПРАВА В УКРАЇНІ 99

Iryna Shkitska, Doctor of Philology, Professor
COMPETENCIES OF LIBRARIANS IN THE CONTEXT OF IMPLEMENTING ARTIFICIAL INTELLIGENCE SERVICES..... 102

Тетяна Яворська, канд. пед. наук, доцент,
Ангеліна Лихогляд, магістр
ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ СФЕРИ ЗА КОРДОНОМ..... 106

СЕКЦІЯ 4
ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ І СИСТЕМ

Ольга Анісімова, д-р екон. наук, професор,
Крістіна Яковенко, здобувачка вищої освіти
СТВОРЕННЯ ПОСАДОВИХ ІНСТРУКЦІЙ ДЛЯ ПРАЦІВНИКІВ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ 112

Олександр Борщ, старший викладач,
Ангеліна Січкарьова, здобувачка вищої освіти
ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ: МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ 114

Олександр Борщ, старший викладач,
Анна Шметелюк, здобувачка вищої освіти
ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ: ТРАНСФОРМАЦІЯ КОМУНІКАЦІЙНИХ І МЕДІЙНИХ ПРОЦЕСІВ 116

Олександр Борщ, старший викладач,
Олексій Макаров, старший викладач
ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЦИФРОВИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ЗА АКТИВНОСТЯМИ В КУРСОВОМУ НАВЧАННІ ТА ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....118

Ірина Тюрменко, д-р іст. наук, професор,
Сергій Горєв, здобувач ОС «Магістр»
УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВАХ.....120

Андріян Улинич, доктор економічних наук, доцент
ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНТЕГРАЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА РЕСПУБЛІКИ МОЛДОВА У МІЖНАРОДНІ ЛАНЦЮГИ ДОДАНОЇ ВАРТОСТІ.....124

Тетяна Яворська, канд. пед. наук, доцент
ДОТРИМАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ 130

СЕКЦІЯ 5
ЛІНГВІСТИЧНІ ПАРАМЕТРИ ІНФОРМАЦІЇ ТА СОЦІУМУ

Ганна Зірчак, старший викладач
ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В УНІВЕРСИТЕТІ 134

Світлана Литвинська, канд. філол. наук, доцент
УКРАЇНСЬКА МОВА В МЕДІА ЯК ЛІНГВІСТИЧНИЙ ПАРАМЕТР МОДЕЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ТА СОЦІУМУ 136

Галина Лукаш, д-р філол. наук, професор
МЕТАМОДЕРНИЙ АНТИДОКУМЕНТ ЯК ФЕНОМЕН ТРАНСФОРМАЦІЇ ДІЛОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ 138

Оксана Решетілова, канд. пед. наук, доцент,
Катерина Прокоф'єва, канд. філол. наук, доцент
ЛІНГВІСТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ДОКУМЕНТОЗНАВЦІВ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА..... 142

СЕКЦІЯ 6
СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПЕРІОД ВОЄННИХ ДІЙ

Олександр Борщ, старший викладач,
Дар'я Погорєла, здобувачка вищої освіти
МЕДІА ПІД ЧАС ВІЙНИ 145

Ганна Єрмолаєва, канд. пед. наук, доцент
ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 147

Марія Якубовська, канд. філол. наук, доцент
OSINT-КОМУНІКАЦІЯ ТА ЦИФРОВА МЕДІАРЕАЛЬНІСТЬ ВІЙНИ: ТРАНСФОРМАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРАКТИК В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО ПРОТИСТОЯННЯ..... 150

СЕКЦІЯ 1
СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ
ТА ІНФОРМАЦІЙНО-ДОКУМЕНТНІ СИСТЕМИ

УДК 378.014.15:174

Ольга Анісімова, д-р екон. наук, професор, в. о. зав. кафедри,
Ганна Боровська, магістр
Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УНІВЕРСИТЕТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Анотація. У роботі досліджуються основні засади формування культури академічної доброчесності в університетському середовищі. Обґрунтовано необхідність переходу від каральної (правило-орієнтованої) моделі до принцип-орієнтованого підходу, спрямованого на розвиток етичної компетентності здобувачів вищої освіти. Проаналізовано імплементацію норм Закону України «Про академічну доброчесність», систематизовано види академічних порушень та визначено їх системні ризики. Доведено, що утвердження принципів чесності в закладах вищої освіти є стратегічним інструментом подолання корупції та формування високих стандартів культури академічної доброчесності в університетському середовищі.

Ключові слова: академічна доброчесність; культура академічної доброчесності; університетське середовище; принцип-орієнтований підхід; етична компетентність; Закон України «Про академічну доброчесність»; академічні порушення.

Формування культури академічної доброчесності в університеті – це комплексний процес, що базується на п’яти фундаментальних цінностях: чесності, довірі, справедливості, повазі та відповідальності. Її мета – перетворити дотримання правил із формальної вимоги на свідомий внутрішній орієнтир усіх учасників освітнього процесу, як визначено в кодексі академічної доброчесності та корпоративної етики Донецького національного університету імені Василя Стуса [1; 2].

У науковому дискурсі культура академічної доброчесності розглядається як багатовимірне інтегральне утворення, яке поєднує теоретичні знання, внутрішні ціннісні орієнтири та практичні дії. На сьогодні існують два фундаментальні підходи до впровадження стандартів доброчесності. Перший – правило-орієнтований підхід, робить акцент на жорсткому дотриманні формальних інструкцій, регламентів та покаранні за їх порушення. Другий – принцип-орієнтований підхід, надає пріоритет розвитку етичної компетентності як навички, стимулює самокорекцію та створює умови для усвідомленого морального вибору. Досвід свідчить, що суто каральна модель є застарілою; натомість розвивальний підхід, орієнтований на підтримку та превенцію, дає змогу досягти довготривалих культурних змін в університетській спільноті.

Особливе суспільне значення має взаємозв’язок між академічною доброчесністю в університетах та доброчесністю майбутньої публічної служби. Здобувачі освіти, які навчаються в етично здоровому університетському середовищі, інтегрують ці моделі поведінки у свою подальшу професійну діяльність. Тому подо-

лання корупції та нечесності в освіті є прямим інструментом зниження системної корупції в органах державної влади та місцевого самоврядування.

Важливим кроком у кодифікації правил та етичних вимог стало ухвалення Закону України «Про академічну доброчесність» від 18 грудня 2025 року № 4742-IX (далі – Закон № 4742-IX), який набрав чинності 01 лютого 2026 року та вводиться в дію 31 липня 2026 року [3]. Цей Закон проголошує базові цінності та визначає основні принципи і правила академічної доброчесності, правові та організаційні механізми її формування та забезпечення, основні ознаки і види порушень академічної доброчесності та заходи реагування на такі порушення. Норми закону застосовуються до процедур як внутрішнього, так і зовнішнього забезпечення якості освіти та встановлюють єдині дефініції й санкційні механізми [2; 3]. Водночас важливим завданням є розроблення глобальних етичних стандартів, що регулюватимуть використання технологій штучного інтелекту [4].

Таблиця 1 – Види порушень академічної доброчесності за Законом № 4742-IX, їх сутнісний зміст та системні ризики*

Вид порушення за Законом № 4742-IX	**Сутнісний зміст та форма вияву порушення**	**Системні ризики для академічного середовища**
Відчуження авторства	Передача створеного матеріалу іншій особі для його подальшого оприлюднення під її іменем	Комерціалізація шахрайства, нівелювання принципу індивідуального оцінювання
Академічний плагіат	Оприлюднення чужих результатів як власних без належних посилань	Порушення авторських прав, знецінення оригінальних наукових здобутків
Приписування авторства	Зазначення особи у склад авторів матеріалу, у створенні якого вона не брала участі	Штучне роздування наукових метрик через «гостьове» або «почесне» співавторство
Самоплагіат	Повторне використання власних раніше опублікованих текстів без посилання на першоджерело	Штучне збільшення кількості наукових публікацій без фактичної новизни
Фабрикація	Вигадування даних, фактів або результатів академічної діяльності	Повне викривлення наукового знання, поширення недостовірної інформації
Фальсифікація	Свідома зміна, заміна чи модифікація наявних даних або наукових результатів	Спотворення емпіричної бази досліджень для штучного підтвердження гіпотез
Недоброчесне використання результатів ШІ	Оприлюднення згенерованого штучним інтелектом контенту як результату власної праці	Імітація розумової діяльності, загроза розвитку критичного мислення
Недоброчесне оцінювання	Свідоме порушення встановлених вимог оцінювання для завищення або заниження балів	Дискредитація об’єктивності викладачів, руйнування довіри до системи оцінювання
Несамостійне виконання завдань	Виконання робіт із залученням недозволених джерел, технічних засобів або допомоги	Отримання фіктивних оцінок без фактичного засвоєння навчального матеріалу
Недозволена допомога	Надання сторонньої допомоги, що призводить до викривлення результатів оцінювання	Порушення умов доброчесної конкуренції серед здобувачів
Академічний саботаж	Дія або бездіяльність, що перешкоджає законній академічній діяльності інших осіб	Створення ворожої атмосфери, блокування наукового поступу колег
Схиляння до порушення	Будь-яка форма тиску, вказівок чи спонукання іншої особи до недоброчесних дій	Легітимізація порушень через адміністративний чи ієрархічний тиск

*Складено авторами на підставі [3]

Здобувачі освіти мають розвивати специфічні компетентності з академічної доброчесності, які охоплюють здатність діяти етично у професійних та навчальних ситуаціях, самостійно виконувати завдання, коректно посилатися на джерела та критично оцінювати приклади людської поведінки відповідно до моральних норм [1; 3].

Закон № 4742-IX «Про академічну доброчесність» встановлює чітку послідовність дій у разі виявлення фактів недоброчесної поведінки та визначає суворі процедурні рамки розгляду повідомлень. Це унеможливлює суб'єктивне затягування розгляду справ адміністрацією університетів.

Академічна відповідальність не є різновидом юридичної відповідальності, але результати її застосування може бути використано для подальшого притягнення до адміністративної чи дисциплінарної відповідальності згідно із законами України [1; 3]. Водночас незнання чи нерозуміння норм Кодексу не звільняє особу від відповідальності за його порушення.

Висновки. Трансформація академічного середовища на засадах доброчесності можлива лише за умови синергії чіткого законодавчого регулювання та внутрішньої готовності університету розвивати принцип-орієнтовану модель виховання на підставі затверджених локальних нормативних актів. Своєчасна ідентифікація ризиків та розвиток етичних компетентностей у здобувачів вищої освіти дають змогу закласти надійний фундамент для формування доброчесної культури в університетському середовищі

Список використаних джерел

1. Кодекс академічної доброчесності та корпоративної етики Донецького національного університету імені Василя Стуса URL: https://www.donnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/8/2026/01/18-2026_01_28_%E2%84%9626.01-02_-pro-vvedennya-v-diyu-kodeksu-akademichnoyi-dobrochesnosti-ta-korporatyvnoyi-etyky.pdf (дата звернення: 01.06.2026).

2. Повідайчик О. С., Повідайчик М. М., Штимак А. Ю. До питання про культуру академічної доброчесності в сучасному освітньому середовищі. *Педагогічна інноватика: сучасність та перспективи*. 2026. № 12. С. 97–104. DOI: 10.32782/ped-uzhnu/2026-12-15.

3. *Про академічну доброчесність: Закон України від 18 грудня 2025 року № 4742-IX. Рада: офіційний вебпортал парламенту України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4742-20#Text (дата звернення: 01.06.2026).

4. Анісімова О. М. Еволюція інформаційних технологій: від автоматизації процесів до штучного інтелекту. *Інформація та соціум.* 2025. С. 8–11. URL: https://jias.donnu.edu.ua/%20article/view/18819 (дата звернення: 29.05.2026).

УДК 004.738.5:316.472.4:004.77:002

Тетяна Зінов'єва, д-р філософії, канд. мист., доцент
Національний університет «Одеська політехніка», м. Одеса

ІГРОВІ ОНЛАЙН-СПІЛЬНОТИ ЯК НОВІ ФОРМИ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ ТА ІНФОРМАЦІЙНОГО ОБМІНУ

Анотація. Ігрові онлайн-спільноти аналізуються як нові гібридні форми соціальних комунікацій, що поєднують функції інформаційного обміну, колективного документування, архівування цифрового досвіду та сумісного фактчекінгу. Проаналізовано трансформацію комунікаційних моделей у мережевих ігрових середовищах, де користувачі є одночасно виробниками, модераторами та архіваторами інформації. Окрему увагу приділено ризикам дезінформації та пропаганди, а також перспективам формування етичних стандартів ігрових платформ на основі міжнародних нормативних документів цифрового управління. Обґрунтовано, що ігрові онлайн-спільноти функціонують як розподілені комунікаційно-архівні системи, які впливають на сучасну цифрову медіасферу.

Ключові слова: ігрові онлайн-спільноти, соціальні комунікації, цифрове архівування, фактчекінг, дезінформація, платформна етика, документування цифрового контенту, гейм-активізм.

У цифровому суспільстві ігрові онлайн-спільноти (Discord, Steam Community, Reddit, Twitch-чати та ін.) дедалі частіше виходять за межі розважального середовища та набувають ознак самостійних соціально-комунікаційних систем. Вони забезпечують безперервний обмін інформацією між учасниками, формують нові моделі мережевої взаємодії та створюють альтернативні канали виробництва й поширення знань [13], [3].

На відміну від традиційної моделі масової комунікації, де функції створення та поширення інформації належать спеціалізованим інституціям, в ігрових спільнотах користувачі одночасно є авторами, споживачами, модераторами та інтерпретаторами контенту. Така децентралізована структура забезпечує горизонтальну циркуляцію інформації та сприяє формуванню колективних практик виробництва знань [27], що відповідає концепції Web 2.0, заснованої на активній участі користувачів у створенні контенту, мережевій співпраці та колективному конструюванні інформаційного середовища [17].

Особливого значення в цих середовищах набуває документування цифрового досвіду. Учасники створюють і підтримують вікіресурси, бази знань, гайди, реплеї, архіви оновлень та інші інформаційні ресурси, які накопичують і систематизують результати колективної діяльності. У такий спосіб ігрові спільноти виконують функцію розподілених документних систем, що забезпечують не лише збереження технічної інформації про гру, а й фіксацію соціокультурних практик, норм взаємодії та колективної пам'яті спільноти [16]; [23].

Функціонування таких спільнот як комунікаційно-документних систем можна подати у вигляді циклічної послідовності:

Користувачі с Комунікація → Документування → Архівування → Поширення знань → Фактчекінг → Оновлення інформації → Користувачі.

Важливим складником цього процесу є сумісний фактчекінг у межах спільноти. Відсутність традиційних редакційних структур компенсується механізмами колективної перевірки інформації, коли достовірність контенту оцінюється через зіставлення з офіційними повідомленнями, документацією розробників, патчнотами та експертними оцінками досвідчених учасників. Така практика відповідає моделі peer-to-peer фактчекінгу, у якій перевірка фактів стає елементом повсякденної комунікації [25], [6].

Український досвід демонструє, що потенціал ігрових спільнот не обмежується сферою дозвілля. Після початку повномасштабної російсько-української війни окремі Discord-спільноти використовувалися для координації волонтерських ініціатив, обміну інструкціями з цифрової безпеки та поширення OSINT-практик. Учасники таких спільнот долучалися до виявлення, перевірки та систематизації інформації з відкритих джерел, що засвідчило можливість використання ігрових комунікаційних мереж як інструменту громадянської взаємодії та колективної верифікації даних [22]. Такі практики можуть розглядатися як прояви цифрового громадянського активізму та партисипативної культури, у межах яких користувачі спільно створюють, перевіряють і поширюють суспільно значущу інформацію [15; 14], [7]. З огляду на використання ігрових платформ для волонтерської самоорганізації, обміну інформацією та колективної верифікації даних, такі практики можуть бути інтерпретовані як окремі прояви гейм-активізму – форми громадянської участі, що реалізується через інфраструктуру ігрових спільнот.

Окремої уваги заслуговує український кейс GSC Game World [11]. Спільноти навколо серії S.T.A.L.K.E.R. формують масштабну екосистему користувацького контенту, що охоплює архівування модифікацій, створення тематичних енциклопедій, документування історії проєкту та підтримку цифрової культурної пам’яті українського геймдеву. У цьому контексті ігрові спільноти постають не лише як середовище комунікації, а й як інструмент збереження цифрової спадщини [12; 24].

Водночас відкритий характер мережевої взаємодії створює ризики поширення дезінформації, маніпулятивного контенту та пропагандистських наративів. Дослідники зазначають, що окремі ігрові платформи можуть використовуватися для радикалізації аудиторії та поширення екстремістського контенту через високий рівень довіри між учасниками спільнот [19; 1]. Це зумовлено тим, що горизонтальні комунікаційні зв’язки в ігрових середовищах знижують критичні фільтри сприйняття інформації, а елементи ігрової соціалізації сприяють швидкому поширенню емоційно забарвлених та ідеологічно навантажених повідомлень.

Про це свідчать результати досліджень поширення ненависницького та маніпулятивного контенту в ігрових спільнотах, де фіксується використання популярних платформ як каналів інформаційного впливу та просування екстремістських наративів [8], [2]. Зокрема у звітах EUvsDisinfo підкреслюється, що ігрові середовища можуть бути залучені до ширших інформаційних операцій як елемент попередньо «непомітної» комунікаційної інфраструктури [8], тоді як дослідження Anti-Defamation League фіксують наявність системного поширення мови ворожнечі та екстремістських ідеологій на великих ігрових платформах, зокрема через користувацькі спільноти та інтегровані соціальні функції [2]. За таких умов особливого значення набувають механізми модерації та інформаційної відповідальності.

Перспективним напрямом розвитку є формування етичних стандартів ігрових онлайн-спільнот на основі міжнародних документів цифрового врядування та платформної етики. Як нормативні орієнтири можуть використовуватися Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence ЮНЕСКО [26], Digital Services Act Європейського Союзу [18], Guidelines on Content Moderation Ради Європи [4], а також професійні принципи SPJ Code of Ethics [21]. Їх адаптація до ігрових середовищ сприятиме впровадженню принципів прозорості, підзвітності, безпеки користувачів, протидії дезінформації та розвитку медіаграмотності [10].

Враховуючи дуальну природу ігрових онлайн-спільнот як одночасно комунікаційних, документальних та соціокультурних середовищ, важливим є збалансований підхід до їхнього аналізу, що враховує як потенційні переваги, так і ризики. З одного боку, ігрові платформи є простором розвитку колективного знання, цифрового документування, критичного мислення та навичок інформаційної взаємодії, що є особливо релевантним для підготовки фахівців спеціальностей 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа та 061 Журналістика [29; 30]. З іншого боку, ці середовища потребують критичного осмислення з погляду етичних викликів, пов’язаних із модерацією контенту, інформаційною безпекою та ризиками маніпулятивного впливу.

У цьому контексті відеоігри та ігрові спільноти можуть розглядатися як «глибокі медіа», що поєднують розважальні, освітні та комунікаційні функції, але водночас формують складні етичні дилеми взаємодії користувача з інформаційним середовищем [28]. Тому підготовка фахівців у галузі інформаційних та соціальних комунікацій має передбачати розвиток компетентностей із цифрової медіаграмотності, етики інформаційної взаємодії та розуміння механізмів функціонування платформних спільнот.

Особливого значення набуває також впровадження етичних підходів до проєктування та використання ігрових середовищ у навчальному процесі. Концепція серйозних ігор демонструє ефективність їх застосування у формуванні професійних компетентностей майбутніх бібліотекарів, архівістів і журналістів,

зокрема через моделювання реальних інформаційних ситуацій та розвиток практик ухвалення рішень у цифровому середовищі [29; 30]. У цьому контексті етичні принципи, запропоновані M. Sicart, щодо відповідальності дизайну ігрових систем та впливу ігрових механік на поведінку користувачів, можуть бути використані як теоретична основа для формування стандартів взаємодії в ігрових онлайн-спільнотах [20].

Отже, ігрові онлайн-спільноти доцільно розглядати як новий тип соціально-комунікаційних та інформаційно-документних систем, у межах яких поєднуються процеси комунікації, навчання, документування, архівування, фактчекінгу та вироблення етичних норм взаємодії. Їх роль у створенні та збереженні цифрового знання, а також у формуванні етичних механізмів регулювання інформаційного простору актуалізує необхідність подальших досліджень у галузі соціальних комунікацій, документознавства та цифрової педагогіки та етики.

Список використаних джерел

1. Allchorn W., Orofino E. Policing extremism on gaming-adjacent platforms: awful but lawful? *Frontiers in Psychology.* 2025. Vol. 16. P. 1537460. DOI: 10.3389/fpsyg.2025.1537460.

2. Anti-Defamation League. *Steam-powered hate: Top gaming site rife with extremism & antisemitism.* 2024. November 14. URL: https://www.adl.org/resources/report/steam-powered-hate-top-gaming-site-rife-extremism-antisemitism (дата звернення: 01.06.2026).

3. Collison-Randall H., Spaaij R., Hayday E. J. Media framing of far-right extremism and online radicalization in esport and gaming. *Humanities and Social Sciences Communications.* 2024. Issue 11. P. 1195. DOI: 10.1057/s41599-024-03680-4.

4. Council of Europe. Guidelines on Content Moderation. Strasbourg: Council of Europe, 2021. URL: https://www.coe.int/en/web/portal (дата звернення: 01.06.2026).

5. DeWildt L., Ferrari S., Vermeulen L. Preservation of Video Games and the Role of Fan Communities. Convergence. 2020. Vol. 26. № 5–6. P. 1393–1410. DOI: 10.1093/jiplp/jpac090.

6. Drolsbach C., Pröllochs N. Diffusion of community fact-checked misinformation on Twitter. *arXiv.* 2022. URL: https://arxiv.org/abs/2205.13673

7. Earl J., Kimport K. Digitally Enabled Social Change: Activism in the Internet Age. Cambridge: MIT Press, 2011. 262 p.

8. EUvsDisinfo. *Computer games the Kremlin plays.* 2024. September 4. URL: https://euvsdisinfo.eu/computer-games-the-kremlin-plays/ (дата звернення: 01.06.2026).

9. AI4People – An ethical framework for a good AI society / L. Floridi, J. Cowls, et al. *Minds and Machines.* 2018. Vol. 28. Issue 4. P. 689–707. DOI: 10.1007/s11023-018-9482-5.

10. Gillespie T. Custodians of the Internet. Yale University Press, 2018. 297 p. URL: https://archive.org/details/Custodians_of_the_Internet_by_Terleton_Gillespie

11. GSC Game World. URL: https://www.gsc-game.com/ (дата звернення: 01.06.2026).

12. Harkai I. Preservation of video games and their role as cultural heritage. *Journal of Intellectual Property Law & Practice.* 2022. Vol. 7, Issue 10. P. 844–856. DOI: 10.1093/jiplp/jpac090.

13. Heslep D. G., Berge P. S. Mapping Discord's darkside: Distributed hate networks on Disboard. *New Media & Society.* 2024. Vol. 26. Issue 1. P. 534–555. DOI: 10.1177/14614448211062548.

14. Jenkins H., Ford S., Green J. Spreadable Media: Creating Value and Meaning in a Networked Culture. New York: New York University Press, 2013. 352 p. URL: https://www.jstor.org/stable/j.ctt9qfk6w

15. Jenkins H., Ito M. Participatory culture in a networked era: A conversation on youth, learning, commerce, and politics. John Wiley & Sons, 2015. 160 p.

16. Munn L. Toxic play: Examining the issue of hate within gaming. *First Monday.* 2023. Vol. 28. Issue 9. DOI: 10.5210/fm.v28i9.12508.

17. O'Reilly T. What Is Web 2.0: Design Patterns and Business Models for the Next Generation of Software. O'Reilly Media, 2005. URL: https://www.oreilly.com/pub/a/web2/archive/what-is-web-20.html

18. Regulation (EU) 2022/2065 of the European Parliament and of the Council of 19 October 2022 on a Single Market for Digital Services (Digital Services Act). *Official Journal of the European Union.* 2022. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/2065/oj (дата звернення: 01.06.2026).

19. Exploring the digital extremist ecosystem / L. Schlegel, L. Wiegold, C. Winkler, J. Junk. *Frontiers in Psychology.* 2024. Issue 15. P. 1502098. DOI: 10.3389/fpsyg.2024.1502098.

20. Sicart M. The ethics of computer games. MIT Press, 2009. URL: https://mitpress.mit.edu/9780262516624/the-ethics-of-computer-games/

21. Society of Professional Journalists. SPJ Code of Ethics. Indianapolis: SPJ, 2014. URL: https://www.spj.org/ethicscode.asp (дата звернення: 01.06.2026).

22. Standing tall through a month of War r/Ukraine is joining efforts with IT Army of Ukraine and other volunteer projects, setting up a CYBER-CHECKPOINT in this pinned post's live comments and on the special Discord server. Our Senior Mod team is already there waiting for you to join the cause! 2022. URL: https://www.reddit.com/r/ukraine/comments/tmxmep/standing_tall_through_a_month_of_war_rukraine_is

23. Steinkuehler C., Squire K., Barab S. Games, Learning, and Society: Learning and Meaning in the Digital Age. Cambridge: Cambridge University Press, 2012. 464 p.

24. Swalwell M., Ndalianis A., Stuckey H. (Eds.). Fans and videogames: histories, fandom, archives. Taylor & Francis, 2017. 252 p.

25. Thorne J., Vlachos A. Automated fact checking: Task formulations and methods. *arXiv*. 2018. URL: https://arxiv.org/abs/1806.07687

26. UNESCO. Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence. Paris: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 2021. URL: https://www.unesco.org/en/articles/recommendation-ethics-artificial-intelligence (дата звернення: 01.06.2026).

27. Wells G. Right-wing extremism in mainstream games: A review of literature. *Simulation & Gaming.* 2023. Vol. 19. Issue 4. DOI: 10.1177/15554120231167214.

28. Зінов'єва Т. Відеоігри як глибокі медіа: виклики під час російсько-української війни. *Образ.* 2024. Вип. 1(44). С. 45–57. DOI: 10.21272/Obraz.2024.1(44)-45-57.

29. Лугова Т. А. Серйозні ігри у підготовці фахівців за спеціальністю «інформаційна, бібліотечна та архівна справа». *Електронне наукове фахове видання «Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету».* 2022. № 13. С. 32–52. DOI: 10.28925/2414-0325.2022.133.

30. Лугова Т. А. Журналістська освіта на основі серйозних ігор. *Електронне наукове фахове видання «Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету».* 2021. № 11. С. 92–105. DOI: 10.28925/2414-0325.2021.118.

УДК 005.92:004.9:336

Леся Ковальська, д-р іст. наук, професор,
Катерина Заєць, магістр
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій, м. Київ

ОРГАНІЗАЦІЯ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ У ДІЯЛЬНОСТІ ФІНАНСОВОГО ПІДРОЗДІЛУ КОМПАНІЇ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Анотація. Питання організації електронного документообігу у діяльності фінансового підрозділу компанії в умовах цифрової трансформації набуло особливої актуальності. Розглянуто концепцію безпаперового документообігу та можливості застосування системи Paperless-ngx для автоматизації процесів управління документами. Виявлено переваги впровадження електронного документообігу, зокрема підвищення ефективності роботи, скорочення витрат, забезпечення оперативного доступу до інформації та посилення контролю за документними потоками. Визначено перспективи подальшої автоматизації документообігу і цифровізації у діяльності фінансового підрозділу компанії.

Ключові слова: електронний документообіг, цифрова трансформація, Paperless-ngx, автоматизація, управління документами.

Процеси цифрової трансформації зумовлюють необхідність модернізації систем управління документами та впровадження ефективних засобів електронного документообігу у діяльності фінансового підрозділу компанії. Зростання обсягів інформації, потреба в оперативному обміні даними, забезпеченні інформаційної безпеки та дотриманні нормативних вимог актуалізують перехід до безпаперових технологій роботи з документами.

Теоретичні та прикладні засади документознавства й управління документаційними процесами ґрунтовно досліджено у працях українських учених документознавців, зокрема Г. М. Швецової-Водки, С. Г. Кулешова [2]. Помітний внесок у розвиток концептуальних засад електронного документообігу, електронного документа та цифровізації управлінських процесів простежується у працях Ю. С. Ковтанюка, який зосередив увагу на висвітленні специфіки функціонування електронних документних систем в умовах розвитку інформаційного суспільства [1]. Праці С. Г. Кулешова присвячені теоретичному осмисленню документа як соціального феномена, класифікації документів і вдосконаленню документаційного забезпечення управління [3]. Водночас стрімкий розвиток цифрових технологій та поява сучасних програмних рішень, як наприклад система Paperless-ngx, потребують подальшого наукового осмислення можливостей їх застосування у забезпеченні інформаційного управлінського супроводу фінансової діяльності. Ці аспекти зумовили актуальність вивчення організації електронного документообігу у діяльності фінансового підрозділу компанії в умовах цифрової трансформації та впровадження концепції безпаперового управління документами.

Практичний інтерес до теми дослідження зумовлений практикою організації документообігу відомого логістичного оператора, який активно впроваджує цифрові технології та електронний документообіг у своїй діяльності. Масиви інформації з фінансової, договірної, кадрової та звітної документації потребують ефективних інструментів оброблення, зберігання та удоступнення документної інформації. Також використання систем, побудованих на принципах paperless *(безпаперовий),* сприяє скороченню витрат на паперовий документообіг, прискоренню бізнес-процесів, підвищенню прозорості управління документами та мінімізації ризиків втрати інформації та безпеки інформаційно-комунікаційної діяльності. Вивчення перспектив застосування Paperless-ngx у діяльності фінансового підрозділу компанії дає змогу оцінити перспективи впровадження безпаперових технологій, визначити їх переваги та потенційні обмеження, а також запропонувати рекомендації щодо вдосконалення організації електронного документообігу в сучасних організаціях.



Paperless-ngx – це система управління документами, що підтримується спільнотою, з відкритим вихідним кодом, яка перетворює ваші паперові документи на доступний для пошуку онлайн-архів, дозволяючи вам використовувати менше паперу.

Paperless перекладається з англійської як «безпаперовий» або «такий, що не використовує папір». Paperless-ngx – система управління електронними документами, що реалізує концепцію безпаперового документообігу (paperless), яка передбачає відмову від паперових носіїв та перехід до створення, оброблення, зберігання й використання документів в електронній формі.

Отже, можливості системи Paperless-ngx засвідчили на практиці доцільність її використання для організації електронного документообігу у діяльності фінансового підрозділу компанії. Система дає змогу впорядкувати роботу з документами, забезпечити їх надійне зберігання, швидкий пошук і зручний доступ до інформації. Також цілком зрозуміло, що перехід до безпаперового документообігу сприяє економії часу та ресурсів, зменшує навантаження на працівників і підвищує ефективність управлінських процесів. Водночас Paperless-ngx має значний потенціал для подальшого розвитку, завдяки можливостям автоматизації, інтеграції з іншими цифровими сервісами та оброблення великих масивів документів. Це дає підстави розглядати систему як перспективний інструмент цифрової трансформації у діяльності фінансового підрозділу компанії.

Список використаних джерел

1. Ковтанюк Ю., Чорноморець Є. Робота з електронними документами в діловодстві архівних установ і запровадження електронної звітності. *Архіви України.* 2026. Вип. 1, № 346. DOI: 10.47315/archives2026.346.066.

2. Кулешов С. Г. Управлінське документознавство: навч. посіб. Київ: ДАКККіМ, 2003. 62 с.

УДК 351:659.4

Григорій Ковальський, канд. філос. наук, доцент
Український науково-дослідний інститут архівної справи
та документознавства, м. Київ
Сергій Савичев, магістрант,
Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти
«Кам'янець-подільський державний інститут»

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПУБЛІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ У СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Анотація. У дослідженні розкрито сутність публічних комунікацій як важливого складника сучасного державного управління, що забезпечує ефективну взаємодію між органами влади та громадськістю. Висвітлено основні теоретичні підходи до розуміння публічних комунікацій, їх роль у забезпеченні відкритості, прозорості та підзвітності державних інституцій. Показано трансформацію традиційної моделі інформування громадян у модель партнерської взаємодії, засновану на двосторонньому діалозі. Охарактеризовано основні інструменти публічних комунікацій, зокрема традиційні канали взаємодії та сучасні цифрові технології електронного урядування й електронної демократії. Обґрунтовано значення публічних комунікацій для підвищення якості державного управління, зміцнення суспільної довіри та розвитку демократичних процесів в умовах цифрової трансформації суспільства.

Ключові слова: публічні комунікації, державне управління, PR-технології, комунікаційна політика, органи державної влади, відкритість влади.

В умовах активного розвитку демократичного врядування та цифровізації суспільних процесів особливого значення набуває якість комунікаційної взаємодії між державою та громадянами. Результативність діяльності органів державної влади визначається не лише ефективністю управлінських рішень, а й здатністю державних інституцій забезпечувати їх своєчасне, зрозуміле та доступне інформування суспільства. У цьому контексті публічні комунікації розглядаються як один із визначальних механізмів реалізації державної політики, формування довіри до влади та залучення громадян до суспільно-політичних процесів [1, С. 25].

Теоретичним підґрунтям для дослідження публічних комунікацій є положення класичної теорії комунікації, де комунікаційний процес є засобом обміну інформацією між учасниками суспільних відносин задля досягнення взаєморозуміння та узгодження спільних дій. У галузі державного управління значення комунікації виходить далеко за межі звичайного інформування населення. Тут про створення умов для постійного діалогу між владою та громадськістю, у межах

якого громадяни отримують доступ до інформації та можливість впливати на процес ухвалення управлінських рішень. За таких умов публічні комунікації варто розглядати як злагоджену та організовану систему взаємодії органів влади, інститутів громадянського суспільства та населення, спрямовану на забезпечення відкритості, прозорості й підзвітності державного управління [2].

У сучасній науковій літературі публічні комунікації нерідко аналізуються через призму концепції належного врядування *(good governance),* яка акцентує увагу на участі громадян у суспільному житті, відкритості діяльності державних інституцій та ефективному використанні інформаційних ресурсів. Важливий внесок у розуміння комунікаційної природи сучасного суспільства зробили Юрген Габермас і Мануель Кастельс, у працях яких комунікація постає основою формування публічного простору, пропонує обговорення суспільно значущих проблем і вироблення колективних рішень. За такого підходу органи державної влади виконують роль джерела інформації та учасника суспільного діалогу [3; 4, С. 164].

Сутність публічних комунікацій у державному управлінні полягає у забезпеченні ефективного двостороннього обміну інформацією між владою та громадськістю. Якщо традиційна модель державного управління передбачала переважно вертикальне низхідне поширення інформації від органів влади до населення, то сучасні підходи орієнтовані на партнерську взаємодію та розвиток механізмів участі громадян. Завдяки громадським консультаціям, електронним петиціям, публічним обговоренням і цифровим платформам громадяни отримують можливість брати безпосередню участь у формуванні та реалізації державної політики. Це сприяє підвищенню легітимності управлінських рішень, зміцненню суспільної довіри та розвитку демократичних інститутів [5, С. 273].

Функціональний вимір публічних комунікацій у системі державного управління розкриває їх роль як одного з ключових механізмів взаємодії між органами влади та громадськістю (рисунок 1). Базовим складником цієї взаємодії є інформаційна функція, що передбачає систематичне інформування населення про діяльність державних інституцій, зміст управлінських рішень, реалізацію державних програм і суспільно важливих ініціатив. Завдяки цьому громадяни отримують можливість своєчасно ознайомлюватися з офіційною інформацією та формувати обґрунтоване ставлення до державної політики.

Також неодмінним складником є комунікативна функція, яка забезпечує постійний обмін інформацією між владою та суспільством, створюючи умови для врахування громадської думки під час підготовки та реалізації управлінських рішень. У цьому контексті основними функціями публічних комунікацій є інформаційна, комунікативна, інтеграційна, регулятивна та функція залучення громадян до інформаційних процесів, а результативність їх реалізації значною мірою

залежить від здатності комунікаційної системи долати бар'єри інформаційної взаємодії та забезпечувати ефективний зворотний зв'язок [6, С. 71].

Інформаційна	-	передавання достовірних відомостей про діяльність органів влади
Інтеграційна	-	формування довіри та соціальної згуртованості
Регулятивна	-	забезпечення зворотного зв'язку та корекції управлінських рішень
Участі громадян	-	залучення населення до процесів вироблення та реалізації політики

Рисунок 1 – Функції публічних комунікацій

Важливим складником сучасних публічних комунікацій є система інструментів, за допомогою яких реалізується взаємодія держави із суспільством. Залежно від характеру каналів поширення інформації та способів комунікаційної взаємодії доцільно виокремлювати традиційні та цифрові інструменти комунікації. Попри технологічні відмінності, усі вони спрямовані на забезпечення відкритості діяльності органів влади, підвищення рівня підзвітності та створення ефективних механізмів зворотного зв'язку.

До традиційних інструментів належать форми комунікації, що реалізуються через класичні канали інформаційного обміну. Важливу роль тут виконують взаємодії з медіа, реалізовані через пресконференції, брифінги, офіційні повідомлення, пресрелізи тощо. Вагому роль відіграють і прямі форми спілкування представників влади з громадянами, зокрема публічні слухання, громадські обговорення, круглі столи та особисті прийоми. Елементом демократичної комунікації залишаються й традиційні механізми зворотного зв'язку, серед яких письмові звернення, запити на публічну інформацію та робота телефонних ліній.

В умовах інформаційного суспільства цифровізація державного управління суттєво розширила можливості комунікаційної взаємодії. Сучасна модель електронного урядування передбачає використання офіційних вебпорталів, які поєднують функції інформування громадян і надання адміністративних послуг. Яскравим прикладом реалізації такого підходу в Україні є портал «Дія», що забезпечує доступ до багатьох державних сервісів у цифровому форматі. Важливим напрямом розвитку комунікаційної діяльності є використання соціальних мереж, які дають змогу державним установам оперативно поширювати інформацію та отримувати реакцію громадськості в режимі реального часу.

Особливого значення також набувають інструменти електронної демократії, серед яких електронні петиції, онлайн-консультації з громадськістю тощо (рисунок 2). Їх реалізація сприяє активізації громадянської участі та забезпечує більш тісну взаємодію між владою й суспільством. Також сьогодні розширюються мож-

ливості впровадження технологій штучного інтелекту та автоматизовані системи комунікації. Зокрема, чат-боти у популярних месенджерах сприяють оперативному наданню відповідей на типові запити громадян, підвищують доступність державних послуг і зменшують навантаження на адміністративний персонал.



Рисунок 2 – Інструменти публічної комунікації

Отже, публічні комунікації сьогодні є невід'ємним елементом злагодженої системи державного управління, що забезпечує ефективний обмін інформацією між державою та суспільством. Їх розвиток відображає перехід від моделі одностороннього інформування до моделі партнерської взаємодії, заснованої на принципах відкритості, прозорості та громадської участі. Повноцінне використання традиційних і цифрових інструментів комунікації сприяє підвищенню якості управлінських процесів, зміцненню довіри до державних інституцій та створенню передумов для подальшого розвитку демократичного врядування.

Список використаних джерел

1. Почепцов Г. Г. Теорія комунікації. 2-ге вид., доп. Київ: Видавничий центр «Київський університет», 1999. 301 с.

2. Різун В. В. Теорія масової комунікації. Київ: Просвіта, 2008. 260 с.

3. Habermas J. The Theory of Communicative Action. Reason and the Rationalization of Society. Vol. 1. Boston: Beacon Press, 1984. 512 p.

4. Castells M. The Rise of the Network Society. 2nd ed. Oxford: Blackwell Publishing, 2010. 597 p.

5. Енциклопедія державного управління у 8 т. Т. 8: *Публічне врядування* / наук.-ред. кол.: В. С. Загорський (голова), С. О. Телешун та ін. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2011. 630 с.

6. Публічне управління: термінологічний словник / уклад. В. С. Куйбіда, М. М. Білинська, О. М. Петроє та ін.; за заг. ред. В. С. Куйбіди, М. М. Білинської, О. М. Петроє. Київ: НАДУ, 2018. 248 с.

УДК 316.324.8:316.6(477)

Ольга Кущ, канд. філол. наук, доцент кафедри філології й гуманітарних наук КВЗО «Вінницька академія безперервної освіти», м. Вінниця

МІФОЛОГІЗАЦІЯ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ПРОСТОРІ

Анотація. Міфологізація сучасного українського суспільства – це активний процес створення нових символів і наративів, який особливо посилився з початком повномасштабного вторгнення. Вона є інструментом націєбудування, сприяє адаптації до кризових умов та формуванню колективної ідентичності. Подано різноаспектність цього процесу: суспільно-політичний, геральдичний, історичний, національний тощо. Проаналізовано новостворені міфологічні образи і міфологеми, починаючи з кінця 2013 року. Відстежено спротив періоду Євромайдану, боротьбу з агресією впродовж АТО, війну 2022–2026 рр. Міфологізація в геральдиці втілена в національних кольорах, гербі, шевронах, нагородах тощо. Міфологізація історії на сьогодні дає змогу групам людей пояснити свою долю, примиритися з реальністю або, навпаки, трансформувати її через нові символічні конструкції, провести паралелі подій минулого і сьогодення.

Сучасна українська міфологізація (особливо періоду 2022–2026 рр.) має кілька ключових вимірів: 1) творення новітнього пантеону героїв (персоніфікація); 2) сакралізація буденного та мілітарна романтика; 3) переосмислення традиційних етносимволів тощо.

Ключові слова: міфологізація, міфологічний образ, міфологема.

У сучасному українському просторі спостерігаємо активний процес міфологізації, який презентує нові міфологеми, нові міфологічні образи або поглиблення сенсу чи набуття нового змісту вже наявних. Це явище спричинене, на нашу думку, двома умовами, зокрема: розвитком культурного середовища українського суспільства в контексті метамодернізму та рушійними подіями, які привели до трансформації як суспільства, так і держави загалом, починаючи з кінця 2013 року.

Провідна ідея сучасної міфологізації – це націєбудування, одним із інструментів якої вона і виступає, сприяючи адаптації до кризових умов та формуванню колективної ідентичності.

Міфологізація у своїй сутності – це «зачарування» світу, приписування особливих сенсів і сили певним символам, що дає змогу впорядкувати світогляд і спростити розуміння складних процесів. На сьогодні мета цього процесу представлена у формуванні в масовій свідомості певних уявлень, часто – виправдання дій, мобілізація груп або створення образу ворога / героя, зокрема – *волелюбна Україна, яка бореться, і «русский мир».*

На сьогодні міфологізація як інструмент передбачає селекцію фактів (забування незручних, перебільшення важливих), використання архетипів, емоційне забарвлення. Найбільш поширені сфери використання: політика (ідеологія, іміджмейкінг, пропаганда), масмедіа, власне культура (література, художнє мистецтво, стріт-арт, кіно тощо), формування історичної пам’яті.

Ключові аспекти сучасної міфологізації: суспільно-політичний, історичний, геральдика, елементи національного коду тощо. Суспільно-політичний аспект

передбачає події національного спротиву і боротьбу проти агресії. Національний спротив представлений міфологемами *Євромайдан, Революція гідності, Небесна Сотня, «на щиті», «живий коридор»* тощо, міфологічними образами *Тараса Шевченка, Сергія Нігояна* тощо. Захист проти агресії росії впродовж АТО представлений міфологічними образами, зокрема *Кіборгами;* міфологемами – назвами добробатів: *Правий Сектор, Азов, Айдар* і под., колористикою – *червоний і чорний* кольори Правого Сектору, *національними кольорами,* висловами на кшталт *«З нами Бог»,* топографічними назвами: *Сапун-гора, Іловайський котел, Дебальцево, Маріуполь, Краматорськ, Слов'янськ* тощо.

Повномасштабна війна із 2022 року спричинила появу низки міфологічних образів, зокрема: *Привиди Києва, захисники острова Зміїний, азовці (захисники «Азовсталі»), національні герої Олександр Маційовський і Дмитро Коцюбайло, оператори БПЛА, пес Патрон, воїни світла* тощо.

Маємо міфологеми – топографічні назви, які пов'язані із сакралізацією територій: місця найбільших трагедій та подвигів *(Маріуполь, Азовсталь, Бахмут, Буча, Херсон, Чорнобаївка тощо)* стають у суспільній свідомості символами, що виходять за межі географії, стаючи точками національної пам'яті (місцями сили або скорботи).

Міфологізація у шевронах – це використання сакральних образів, міфічних істот та історичних легенд для надання військовому підрозділу особливої сили, ідентичності та «духовного захисту». У сучасних ЗСУ – це поєднує офіційну геральдику з народною міфотворчістю. Зокрема:

1. Звернення до давньоруської та козацької міфології. Сучасні підрозділи часто кодують у своїх емблемах тяглість від легендарних воїнів минулого:

– від княжої доби: вислів князя Святослава *«Іду на ви»* або символи, пов'язані з походом Олега на Константинополь (кораблі на колесах у 153-ї ОМБр);

– козацькі міфи: використання *козацького хреста, черепів («голова Адама») та образів козаків-характерників,* що символізують непереможність і зневагу до смерті.

2. Міфічні істоти та тварини-тотеми, зокрема: тварини у шевронах перестають бути просто малюнками, перетворюючись на міфічних покровителів. Наприклад:

– дракони та фенікси: *Дракон «Нептун»* (32-й полк) символізує вогонь реактивної артилерії, а фенікс – вічне відродження підрозділів після найважчих боїв;

– сокіл (Тризуб): сокіл, що падає на здобич, є міфологічним уособленням *Тризуба,* символізує небесну силу та блискавичну атаку.

3. Новітня міфологізація («народні шеврони»). Окрім офіційних знаків, існують неофіційні (мотиваційні) патчі, які створюють нові міфи, зокрема:

– *«Привид Києва»:* шеврони з образом пілота-месника, що став сучасним міфологічним захисником неба;

– *«Тарас-дроновод»:* образ Шевченка в сучасній амуніції, що символізує поєднання вічної класики та технологічної переваги;

– *«Котячі очі»:* патчі, що світяться в темряві, міфологізуючи нічну пильність та здатність бачити ворога там, де інші безсилі.

4. Символіка кольору та форми. Кожен елемент має значення, зафіксоване в офіційних роз'ясненнях Міноборони:

– *форма щита:* символізує захист держави;

– *чорний колір:* традиційно пов'язаний із «землею» або «смертю через ворогів» (наприклад, у танкових військах);

– *червоний колір:* символ крові, пролитої за волю, та вогню артилерії.

Інші назви-міфологеми пов'язані з певними подіями – *крейсер «москва», напрям руху російського корабля, «москва горить» («отрицательное всплытие», «не там покурили»),* вислови на зразок *«Мудрий панує над зірками», «Іду на ви»* тощо.

Значущість процесу міфологізації на сьогодні реалізується у таких важливих функціях – консолідуючій (об'єднання нації навколо спільних цінностей та образу ворога), терапевтичній (спрощення складної та травматичної реальності до зрозумілих образів боротьби добра зі злом) і мобілізаційній (надихання на волонтерство, службу в ЗСУ та цивільний спротив).

Список використаних джерел

1. Головаха Є, Паніна Н. Міфологія в сучасній українській культурі: соціологічний аспект. *Дух і література.* 2002. № 3–4. С. 147–153.

2. Левченко Л. О. Особливості політичної міфотворчості в сучасній Україні. *Науковий журнал «Політикус».* 2025. Вип. 2. С. 166–171.

3. Лісеєнко О. В. Міфогенні чинники формування змістового простору культури та суспільства. URL: http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/13330

УДК 007:34

Оксана Лаврик, канд. філол. наук, доцент
Національний університет «Одеська політехніка», м. Одеса

АЛГОРИТМИ, СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ТА НОВА ЛОГІКА МЕДІАКОМУНІКАЦІЙ

Анотація. Окреслено трансформацію сучасного медіапростору під впливом цифрових платформ, соціальних мереж та алгоритмічних систем поширення контенту. Проаналізовано особливості функціонування цифрових медіа в умовах алгоритмізації комунікаційних процесів, зміни моделей споживання інформації та трансформації журналістських практик. Визначено роль соціальних мереж у формуванні інформаційного порядку денного та розглянуто

вплив економіки уваги на структуру сучасної медіакомунікації. Окрему увагу приділено проблемам персоналізації контенту, інформаційних «бульбашок», емоціоналізації новинного дискурсу та зміни функцій журналістики у цифровому середовищі.

Ключові слова: цифрові медіа, алгоритмізація, соціальні мережі, медіакомунікація, економіка уваги, персоналізація контенту, цифрова журналістика, інформаційний простір.

Сучасний медіапростір переживає період глибокої трансформації, пов'язаної насамперед із розвитком цифрових технологій, соціальних мереж та алгоритмічних платформ. Якщо у традиційній системі масової комунікації ключову роль у відборі та поширенні інформації відігравали редакції медіа, то сьогодні дедалі більший вплив на структуру інформаційних потоків мають алгоритмічні системи цифрових платформ.

Цифровізація комунікацій не лише змінила технічні способи поширення інформації, а й суттєво трансформувала саму логіку медіакомунікації. Інформаційне середовище стало значно динамічнішим, фрагментованішим та емоційно насиченим. Соціальні мережі перетворилися не лише на канали комунікації, а й стали повноцінними посередниками між медіа та аудиторією, впливаючи на видимість контенту, формування інформаційного порядку денного та моделі споживання інформації.

У таких умовах особливої актуальності набуває проблема взаємодії журналістики, алгоритмів та цифрових платформ, а також впливу цих процесів на якість інформаційного середовища та суспільну комунікацію загалом.

Проблематика цифрової трансформації медіапростору активно досліджується у сучасному медіазнавстві, теорії масової комунікації та соціальних комунікацій. Теоретичні аспекти функціонування медіапростору представлені у працях В. Іванова, І. Михайлина, А. Москаленка, Б. Потятинника, В. Різуна та інших дослідників журналістики. У їхніх роботах медіапростір розглядається як складна багаторівнева система взаємодії виробників інформації, технологічних платформ та аудиторії.

Особливу увагу науковці приділяють алгоритмізації цифрових платформ та трансформації новинного споживання. У міжнародних дослідженнях цифрової журналістики, зокрема у звітах «Reuters Institute for the Study of Journalism», наголошується, що соціальні мережі дедалі частіше стають основним джерелом новинної інформації для значної частини аудиторії.

Водночас проблема впливу алгоритмічних систем на редакційну політику медіа, структуру новинного контенту та якість суспільної комунікації потребує всебічного наукового осмислення.

Метою статті є дослідження впливу алгоритмів і соціальних мереж на трансформацію сучасної медіакомунікації, а також аналіз змін у принципах поширення інформаційного контенту в умовах цифрового середовища.

Розвиток цифрових технологій суттєво змінив архітектуру сучасного медіапростору. Якщо у традиційній журналістиці основними каналами поширення інформації були друковані видання, радіо й телебачення, то сьогодні провідну роль у циркуляції інформаційних потоків відіграють цифрові платформи та соціальні мережі [6]. Саме вони дедалі частіше визначають, яку інформацію побачить користувач, у якій послідовності та з якою інтенсивністю.

Однією з ключових характеристик сучасної медіакомунікації є алгоритмізація інформаційного середовища. Соціальні мережі та цифрові платформи використовують складні алгоритмічні системи, які аналізують поведінку користувачів, їхні вподобання, реакції, тривалість перегляду контенту та інші поведінкові сигнали. На основі цих даних формуються персоналізовані інформаційні стрічки [2].

У результаті цього процесу змінюється сама логіка споживання інформації. Якщо у традиційній моделі користувач свідомо звертався до конкретного медіаресурсу, то в сучасному цифровому середовищі інформація дедалі частіше «знаходить» користувача через алгоритмічні рекомендації [5]. Тобто соціальні мережі фактично виконують функцію редактора інформаційного потоку.

Подібна трансформація має неоднозначні наслідки. З одного боку, алгоритмічні системи дають змогу швидко адаптувати контент до інтересів аудиторії, забезпечують високий рівень персоналізації та спрощують доступ до інформації. З іншого боку, персоналізація створює ризики інформаційної ізоляції користувачів. У науковому дискурсі це явище описується через поняття «інформаційних бульбашок» або «ехо-камер», у межах яких аудиторія отримує переважно ті повідомлення, що відповідають її попереднім переконанням [3].

Фрагментація інформаційного простору суттєво впливає на характер суспільної комунікації. Аудиторія дедалі рідше перебуває у спільному інформаційному полі, натомість формується велика кількість локалізованих інформаційних середовищ із власними інформаційними акцентами, цінностями та інтерпретаціями подій. У результаті ускладнюється суспільний діалог та зростає рівень поляризації інформаційного простору.

Важливим чинником трансформації цифрових медіа стала економіка уваги. У сучасному інформаційному середовищі увага аудиторії перетворюється на один із ключових ресурсів. Саме тому цифрові платформи та медіаресурси змушені постійно конкурувати за залучення користувачів. Це безпосередньо впливає на структуру медіаконтенту, способи подання інформації та редакційні практики.

У цифровому середовищі значної ваги набувають показники взаємодії аудиторії з контентом – кількість переглядів, реакцій, коментарів, поширень або тривалість перегляду матеріалу. Алгоритмічні системи використовують ці показники для оцінювання популярності контенту та його подальшого просування. Унаслі-

док цього медіа дедалі частіше орієнтуються не лише на суспільну значущість інформації, а й на її потенційну здатність викликати емоційну реакцію аудиторії.

Саме тому сучасний цифровий медіапростір характеризується високим рівнем емоціоналізації контенту. Емоційно забарвлені повідомлення, конфліктні теми, сенсаційні формулювання та драматизація подій зазвичай отримують вищий рівень взаємодії користувачів і відповідно активніше поширюються алгоритмами платформ [5]. Це сприяє трансформації журналістських стандартів та зміщенню акцентів від аналітичності до емоційної привабливості контенту.

Особливого значення в умовах цифрового середовища набуває заголовок медіаматеріалу. У сучасній онлайн-журналістиці заголовок виконує не лише інформаційну, але й маркетингову функцію. Саме від його здатності привернути увагу залежить рівень клікабельності матеріалу та його подальше поширення у цифровому просторі [1].

У зв'язку з цим у цифрових медіа активно поширюються комунікаційні практики, спрямовані на максимізацію уваги аудиторії. Серед них – використання інтригуючих формулювань, емоційно забарвленої лексики, елементів сенсаційності або невизначеності. Подібні практики можуть підвищувати рівень залучення користувачів, однак водночас створюють ризики спрощення змісту журналістських матеріалів та посилення інформаційного шуму [4].

Трансформація медіакомунікації впливає і на професійну роль журналіста. У традиційній журналістиці редакція виконувала функцію основного «воротаря» інформації, здійснюючи відбір новин відповідно до професійних стандартів і критеріїв суспільної значущості. У цифровому середовищі журналіст дедалі частіше змушений працювати в умовах алгоритмічної конкуренції, враховуючи вимоги платформ, поведінкові особливості аудиторії та логіку функціонування соціальних мереж.

Водночас цифрове середовище створює нові можливості для розвитку медіакомунікації. Соціальні мережі забезпечують високий рівень інтерактивності та двосторонньої взаємодії між медіа й аудиторією. Користувачі отримують можливість не лише споживати інформацію, але й активно брати участь у її поширенні, коментуванні та інтерпретації. Це формує новий тип комунікаційної моделі, у межах якої межа між виробником і споживачем контенту стає дедалі менш чіткою.

Окремо варто зазначити, що алгоритмізація медіапростору істотно впливає на темп інформаційних процесів. Новинний цикл у цифровому середовищі суттєво скоротився, а журналістика дедалі більше функціонує у режимі безперервного оновлення контенту. У таких умовах медіа змушені оперативно реагувати на інформаційні приводи, що може негативно позначатися на глибині аналізу та якості перевірки інформації.

Отже, сучасна медіакомунікація формується під впливом взаємодії журналістики, алгоритмічних платформ та соціальних мереж. Цифрові технології не лише змінили технічні способи поширення інформації, а й трансформували самі принципи функціонування медіасистеми. Визначальними чинниками трансформації сучасних медіакомунікацій стали алгоритми та соціальні мережі. До того ж алгоритмізація цифрового середовища змінила структуру інформаційних потоків, механізми поширення інформації та способи взаємодії аудиторії з медіаконтентом. Сучасні медіакомунікації функціонують в умовах економіки уваги, де головним ресурсом стає здатність контенту привертати й утримувати увагу користувача. Це обумовлює емоціоналізацію медіадискурсу, посилення ролі інтригуючих заголовків та трансформацію редакційних практик.

Водночас цифрові платформи створюють нові можливості для інтерактивної взаємодії між медіа та аудиторією, розширюють доступ до інформації та формують нові моделі комунікації. У цьому контексті подальших досліджень потребує аналіз впливу алгоритмічних систем на журналістські стандарти, інформаційну безпеку та формування критичного мислення аудиторії.

Список використаних джерел

1. Голуб М. Клікбейт у заголовках: як маніпуляції заради переглядів руйнують довіру. *Інститут масової інформації.* 2026. URL: https://imi.org.ua/blogs/klikbejt-u-zagolovkah-yak-manipulyatsiyi-zarady-pereglyadiv-rujnuyut-doviru (дата звернення: 25.05.2026).

2. Медіаграмотність під час війни: теорія, методика, інтерактив: навч. посіб. / за ред. О. Волошенюк, В. Іванова. Київ, 2022. 120 с.

3. Пуцята І. Аналіз ефекту «інформаційної бульбашки». *Вісник Львівської політехніки.* 2025. № 1. С. 131–135.

4. Ратушна Т. Фейки та дезінформація в соціальних мережах. *Грані.* 2025. № 5. С. 84–91.

5. Ткаченко О. С. Сучасні дослідження інформаційних впливів. *Інформаційні технології і засоби навчання.* 2025. № 3(27). С. 121–130.

6. Чулкова А. В. Вплив соціальних медіа на традиційні ЗМІ. *Теорія та історія соціальних комунікацій.* 2025. № 1(2). С. 197–203.

УДК 37.013

Оксана Лаврик, канд. філол. наук, доцент,
Єлизавета Швець, здобувачка вищої освіти
Національний університет «Одеська політехніка», м. Одеса

ЗАБРУДНЕННЯ МЕДІАПРОСТОРУ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ: ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ТА КЛАСИФІКАЦІЇ

Анотація. Досліджено феномен забруднення медіапростору в умовах цифровізації комунікаційного середовища. Проаналізовано основні підходи до трактування понять «інформаційне забруднення», «інформаційний шум», «дезінформація», «маніпулятивний контент» та «клікбейт». Визначено специфіку трансформації сучасного медіапростору під впливом алгоритмічних систем цифрових платформ і соціальних мереж. Особливу увагу приділено ролі економіки уваги, алгоритмізації медіакомунікації та конкуренції за аудиторію у поширенні низькоякісного та маніпулятивного контенту. З'ясовано, що забруднення медіапростору є комплексним соціально-комунікаційним явищем, яке негативно впливає на якість інформаційного середовища, рівень критичного мислення аудиторії та довіру до медіа.

Ключові слова: медіапростір, інформаційне забруднення, інформаційний шум, дезінформація, маніпулятивний контент, клікбейт, цифрові медіа, алгоритмізація.

Сучасний етап розвитку інформаційного суспільства характеризується стрімкою цифровізацією комунікаційних процесів та посиленням ролі медіа у формуванні громадської думки, соціальних практик і моделей суспільної взаємодії. Розвиток цифрових платформ, соціальних мереж та онлайн-медіа істотно трансформував структуру сучасного медіапростору та забезпечив безпрецедентну швидкість поширення інформації, розширивши можливості участі аудиторії у процесах медіакомунікації.

Водночас цифрова трансформація медіасередовища актуалізувала низку проблем, пов'язаних із надмірною інтенсивністю інформаційних потоків, поширенням недостовірного контенту, маніпулятивними практиками та зниженням якості інформації. У науковому дискурсі зазначені явища дедалі частіше окреслюються через поняття «інформаційне забруднення» або «забруднення медіапростору».

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю осмислення механізмів функціонування сучасного цифрового медіасередовища та визначення основних форм інформаційного забруднення, що впливають на суспільну комунікацію, журналістські стандарти й інформаційну безпеку.

Проблематика функціонування медіапростору та трансформації цифрових комунікацій активно досліджується у працях українських і зарубіжних науковців. Теоретичні засади вивчення медіапростору представлено у роботах В. Різуна, І. Михайлина, А. Москаленка, В. Іванова та інших дослідників масової комунікації. У їхніх працях медіапростір розглядається як багаторівнева система інформаційної взаємодії, що охоплює традиційні та цифрові канали поширення інформації.

Питання інформаційного перевантаження, дезінформації та маніпулятивного впливу висвітлено у працях О. Дрозд, В. Лизанчука, О. Самчинської та інших дослідників цифрових медіа. Науковці акцентують увагу на тому, що алгоритмізація інформаційного середовища та комерціалізація медіасфери створюють передумови для поширення інформаційного шуму й маніпулятивного контенту. Водночас проблема систематизації основних форм забруднення медіапростору та визначення їхнього впливу на сучасну журналістику потребує подальшого наукового осмислення.

Метою статті є дослідження феномену забруднення медіапростору в умовах цифрової епохи, визначення основних різновидів інформаційного забруднення та аналіз чинників, що сприяють поширенню низькоякісного й маніпулятивного контенту у сучасному медіасередовищі.

У сучасних медіадослідженнях поняття забруднення медіапростору використовується для позначення сукупності негативних процесів у сфері масової комунікації, пов’язаних із поширенням надмірної, недостовірної або маніпулятивної інформації [3, 5, 6]. Формування цього явища безпосередньо пов’язане з розвитком цифрових технологій та зміною моделей функціонування медіа.

Як зазначає В. Лизанчук, інформація у сучасному суспільстві перетворилася на стратегічний ресурс, здатний впливати на свідомість, поведінку та систему цінностей аудиторії [4]. Саме тому проблема якості інформаційного контенту набуває особливого значення в умовах цифрового середовища, де швидкість поширення повідомлень значно перевищує можливості їх критичного осмислення.

Однією з ключових характеристик сучасного медіапростору є надмірність інформаційних потоків. У науковому дискурсі це явище описується через поняття інформаційного перевантаження, яке виникає внаслідок постійного зростання обсягів інформації [3]. Надлишок повідомлень ускладнює процес сприйняття суспільно значущого контенту та сприяє формуванню інформаційного шуму.

Інформаційний шум є однією з найбільш поширених форм забруднення медіапростору. Він проявляється у надлишку повідомлень, які не мають суттєвої інформаційної цінності, дублюють уже відомі факти або містять другорядну інформацію. У цифровому середовищі це явище посилюється через постійне оновлення новинних стрічок, високий темп виробництва контенту та необмежену кількість джерел інформації [1].

Важливим чинником трансформації сучасного медіапростору стала алгоритмізація цифрових платформ. Соціальні мережі та онлайн-сервіси використовують персоналізовані системи рекомендацій, які формують інформаційне середовище користувача відповідно до його попередніх інтересів і поведінкових моделей. Унаслідок цього виникають так звані «ехо-камери» та інформаційні «бульбаш-

ки», у межах яких аудиторія переважно отримує контент, що підтверджує її попередні переконання [6].

Алгоритмічна логіка функціонування цифрових платформ безпосередньо пов'язана з феноменом економіки уваги. У сучасному медіасередовищі інформаційні ресурси змушені конкурувати за увагу користувача, що стимулює створення емоційно насиченого та сенсаційного контенту. За таких умов зростає поширення маніпулятивних комунікаційних практик [5].

Маніпулятивний контент є ще однією формою забруднення медіапростору. Його характерною ознакою є використання мовних, психологічних та емоційних засобів впливу, спрямованих на формування певних реакцій аудиторії. Подібні матеріали можуть містити перебільшення, емоційно забарвлену лексику, однобічне трактування фактів або штучне нагнітання напруги. У цифрових медіа маніпулятивний контент поширюється особливо швидко, оскільки емоційні повідомлення зазвичай отримують більшу кількість реакцій, коментарів і поширень.

Особливе місце серед форм забруднення медіапростору посідає дезінформація. У сучасних медіадослідженнях вона розглядається як цілеспрямоване поширення неправдивих або спотворених повідомлень з метою введення аудиторії в оману [6]. Небезпека дезінформації полягає у її здатності впливати на громадську думку, формувати викривлене сприйняття подій та підривати довіру до медіаінституцій.

Поширення дезінформації особливо активізується в умовах суспільно-політичної нестабільності, кризових ситуацій та воєнних конфліктів. У таких умовах аудиторія перебуває у стані підвищеної емоційної напруги, що значно знижує рівень критичного сприйняття інформації та підвищує ефективність маніпулятивного впливу.

Однією з найбільш характерних ознак сучасного цифрового медіасередовища є поширення клікбейтних заголовків. Клікбейт передбачає використання інтригуючих, емоційно забарвлених або сенсаційних формулювань, спрямованих на стимулювання переходу користувача до матеріалу. Такі заголовки часто апелюють до емоцій аудиторії, однак не завжди відповідають реальному змісту публікації.

Поширення клікбейту зумовлене економічною моделлю функціонування цифрових медіа, у якій кількість переглядів та взаємодій із контентом безпосередньо впливає на комерційні показники медіаресурсів. У результаті сенсаційність дедалі частіше переважає над принципами точності та достовірності інформації [2].

Отже, забруднення медіапростору є складним багаторівневим явищем, що формується під впливом технологічних, економічних і соціокультурних чинників. Інформаційний шум, дезінформація, маніпулятивний контент та клікбейтні заголовки істотно трансформують сучасне інформаційне середовище, впливаючи

на якість журналістики та характер сприйняття інформації аудиторією. Відтак забруднення медіапростору стає одним із ключових викликів сучасного цифрового суспільства. Розвиток онлайн-комунікацій, алгоритмічних систем і соціальних платформ сприяє не лише розширенню доступу до інформації, але й активізації процесів поширення маніпулятивного та низькоякісного контенту. Саме тому перспективи подальших досліджень полягають у вивченні механізмів протидії інформаційному забрудненню, ролі медіаграмотності у формуванні критичного мислення аудиторії та впливу алгоритмічних систем на структуру сучасного інформаційного середовища.

Список використаних джерел

1. Введенська Л. Що таке інформаційне середовище та його забруднення? *Не_спам.* 2015. URL: https://nespam2015.blogspot.com/2015/04/blog-post_7.html (дата звернення: 01.06.2026).

2. Голуб М. Клікбейт у заголовках: як маніпуляції заради переглядів руйнують довіру. *Інститут масової інформації.* 2026. URL: https://imi.org.ua/blogs/klikbejt-u-zagolovkah-yak-manipulyatsiyi-zarady-pereglyadiv-rujnuyut-doviru (дата звернення: 01.06.2026)

3. Дрозд О. Ю. Інформаційне забруднення медіапростору: сучасні виклики та наслідки. *Соціальні комунікації.* 2020. № 2. С. 8–15.

4. Лизанчук В. Психологія мас-медіа: підручник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 420 с.

5. Пуцята І. Аналіз ефекту «інформаційної бульбашки». *Вісник Львівської політехніки.* 2025. № 1. С. 131–135.

6. Ратушна Т. Фейки та дезінформація в соціальних мережах. *Грані.* 2025. № 5. С. 84–91.

УДК 316.774:004.9

Галина Лукаш, д-р філол. наук, професор,
Ребренюк Андрій, бакалавр
Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця

ВПЛИВ ЦИФРОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ НА ОЦІНКУ ДОСТОВІРНОСТІ ІНФОРМАЦІЇ В МЕДІАПРОСТОРІ

Анотація. У тезах досліджується вплив рівня цифрових компетентностей на здатність користувачів оцінювати достовірність інформації в сучасному медіапросторі. Розглянуто ключові компоненти цифрової грамотності, визначено їх роль у протидії дезінформації та поширенню маніпулятивного контенту в умовах інформаційної нестабільності.

Ключові слова: цифрова компетентність, медіаграмотність, достовірність інформації, медіапростір, дезінформація, фактчекінг.

В умовах стрімкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та масштабного поширення цифрових медіа суспільство стикається з безпрецедентним обсягом інформаційних потоків. Сучасний медіапростір характеризується надмірною кількістю повідомлень, серед яких значну частку становлять дезінформація, маніпулятивний контент та так звані «фейки». За оцінками міжнародних дослідників, понад 60 % користувачів соціальних мереж щодня стикаються з недостовірним контентом, що актуалізує питання формування критичних медіакомпетентностей. Це нерозривно пов'язано з рівнем цифрових знань і навичок громадян, зокрема їхньою здатністю верифікувати джерела та оцінювати якість медіаконтенту.

Цифрова компетентність є багатовимірним поняттям, що охоплює сукупність знань, умінь, навичок і ставлень, необхідних для ефективного та безпечного використання цифрових технологій. Згідно з Європейською рамкою цифрових компетентностей DigComp 2.2, розробленою Спільним дослідницьким центром Європейської комісії у 2022 році, вона структурована за п'ятьма ключовими сферами: грамотність у роботі з даними та інформацією; комунікація і співпраця; створення цифрового контенту; безпека; розв'язання проблем [4]. Особливої уваги заслуговує перша сфера, що безпосередньо пов'язана з умінням знаходити, критично оцінювати та управляти інформацією в цифровому середовищі.

Проблема оцінки достовірності інформації набула надзвичайної гостроти в контексті «інфодемії» – явища, зафіксованого Всесвітньою організацією охорони здоров'я та поширеного далеко за межі охорони здоров'я на весь інформаційний простір. Дослідники виокремлюють кілька ключових когнітивних механізмів, що визначають сприйняття фейків: схильність до аналітичного мислення, ступінь медіаграмотності та обізнаність щодо технологій виробництва контенту [3]. Водночас люди з більш розвиненим аналітичним мисленням і вищим рівнем цифрових компетентностей демонструють суттєво нижчу схильність до сприйняття дезінформації.

Серед практичних методів оцінки достовірності інформації в цифровому середовищі особливої популярності набув метод SIFT (Stop – зупинись; Investigate the source – досліди джерело; Find better coverage – знайди ширше висвітлення; Trace claims – простеж першоджерело), запропонований М. Кауліфілдом. Цей підхід орієнтований на формування конкретних поведінкових навичок перевірки інформації і безпосередньо залежить від технічних умінь користувача: уміння здійснювати ефективний інформаційний пошук, перевіряти метадані, застосовувати зворотній пошук зображень тощо [1]. Тобто ефективність верифікації прямо корелює з рівнем сформованих цифрових компетентностей.

Медіаосвіта є ключовим інструментом формування цифрових компетентностей у сфері оцінки достовірності інформації. Дослідження вітчизняних науков-

ців засвідчують, що систематична медіаосвіта здатна суттєво підвищити резистентність аудиторії до маніпулятивного контенту [8]. Водночас у дослідженні [2] зазначається, що технічні навички не гарантують критичного медіаспоживання – необхідна також наявність відповідних установок і внутрішньої мотивації до верифікації. Це вказує на потребу комплексного підходу до формування медіаграмотності, де технічний складник поєднується з розвитком критичного мислення.

В українському контексті проблема цифрових компетентностей набуває особливого значення в умовах інформаційної агресії та гібридної війни. Медіапростір України є об'єктом систематичних дезінформаційних кампаній, що потребує від громадян розвинених навичок верифікації та критичного аналізу медіаконтенту. Впровадження медіаграмотності як обов'язкового компонента шкільної та університетської освіти, поряд із розвитком навичок цифрового пошуку та роботи з відкритими джерелами, є стратегічним напрямом формування інформаційно стійкого суспільства. Фактчекінгові організації, зокрема StopFake та VoxCheck, активно сприяють підвищенню рівня медіаграмотності населення, однак їх зусиль недостатньо без системної освітньої роботи.

Ефективне формування цифрових компетентностей у контексті оцінки достовірності інформації передбачає реалізацію трирівневої моделі: когнітивного рівня (знання про принципи функціонування медіасистем, алгоритмів платформ, механізмів маніпуляції); операційного рівня (практичні навички пошуку, верифікації та аналізу інформації); ціннісного рівня (установки критичного медіаспоживання, відповідальної поведінки в медіапросторі). Відповідно, підготовка медіаграмотних громадян має охоплювати всі три рівні в інтегрованому форматі, а не зводитися лише до технічного навчання [5].

Отже, цифрові компетентності є необхідною передумовою ефективної оцінки достовірності інформації в сучасному медіапросторі. Емпіричні дослідження підтверджують пряму кореляцію між рівнем цифрової грамотності та здатністю розпізнавати дезінформацію. Водночас технічний складник компетентностей має доповнюватися розвитком критичного мислення та відповідних ціннісних установок. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробці вимірювального інструментарію для діагностики рівня цифрових компетентностей у контексті медіаверифікації, а також у порівняльному аналізі ефективності різних освітніх підходів у цій сфері.

Список використаних джерел

1. Caulfield M. SIFT (The Four Moves). Pressbooks, 2019. URL: https://hapgood.us/2019/06/19/sift-the-four-moves/

2. Livingstone S., Stoilova M. The 4Cs: Classifying Online Risk to Children. CO:RE Short Report Series on Key Topics. Hamburg: Leibniz-Institut für Medienforschung, 2021. 30 p. DOI: 10.21241/ssoar.71817.

3. Pennycook G., Rand D. G. The Psychology of Fake News. *Trends in Cognitive Sciences.* 2021. Vol. 25, № 5. P. 388–402. DOI: 10.1016/j.tics.2021.02.007.

4. Vuorikari R., Kluzer S., Punie Y. DigComp 2.2: The Digital Competence Framework for Citizens with New Examples of Knowledge, Skills and Attitudes. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2022. DOI: 10.2760/115376.

5. Wardle C., Derakhshan H. Thinking About «Information Disorder»: Formats of Misinformation, Disinformation, and Mal-information. Journalism, «Fake News» & Disinformation / ed. by J. Ireton, J. Posetti. Paris: UNESCO, 2018. P. 43–54. URL: http://infodemikitabi.org/sites/default/files/journalism_fake_news_disinformation_print_friendly_0_0.pdf

6. Горбань Ю., Олійник О. Медіаграмотність як чинник захисту інформаційного простору від ворожої дезінформації в час війни. *Український інформаційний простір.* 2024. № 1(13). С. 194–205. DOI: 10.31866/2616-7948.1(13).2024.300896.

7. Іванцов В. Протидія дезінформації та пропаганді в умовах війни: роль медіа та соціальних мереж. *Безпекова ситуація в Україні в умовах війни: стан, загрози, напрями забезпечення безпеки:* зб. тез Всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 27 вер. 2024. МВС України, НАПрН України, ДНДІ МВС України, НДЛ кримінол. дослідж. та пробл. запобіг. злочинності. Вінниця: ТВОРИ, 2024. С. 100–104.

8. Колесник Н. Є., Танська В. В. Інтеграція інфомедійної грамотності в мистецтві: навч. посіб. Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2026. 170 с.

УДК 001.89:004.9:316.346.32-053.6

Олександр Марковець, канд. тех. наук, доцент,
Максим Стефашко, здобувач вищої освіти
Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів

ЦИФРОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАЛУЧЕННЯ МОЛОДІ ДО НАУКОВОГО СЕРЕДОВИЩА

Анотація. Досліджено роль цифрових інструментів у залученні молоді до наукового середовища. Виявлено основні проблеми популяризації наукової діяльності серед молодої аудиторії та обґрунтовано потребу в сучасних цифрових ресурсах наукових організацій. Проаналізовано можливості використання вебресурсів, соціальних мереж, електронних бібліотек і цифрових архівів для підтримки наукової комунікації. Запропоновано використання інтегрованого вебресурсу як інструменту поєднання інформаційних, освітніх і комунікаційних можливостей для підвищення рівня залучення молоді до наукової діяльності.

Ключові слова: цифрові механізми; молодь; наукове середовище; наукова комунікація; популяризація науки.

Сучасне наукове середовище дедалі активніше переходить у цифровий формат, що змінює способи поширення інформації та взаємодії з молоддю. Для залучення нової аудиторії особливого значення набувають ресурси, які забезпечу-

ють швидкий доступ до наукових матеріалів, освітніх можливостей і каналів комунікації.

Наукове товариство імені Шевченка є однією з провідних українських наукових організацій, що поєднує дослідницьку, освітню та просвітницьку діяльність. Аналіз офіційного сайту та сторінок товариства в соціальних мережах показує, що цифрова присутність уже використовується для інформування про події, конференції та ініціативи [1; 3].

Водночас дослідження з інформаційної діяльності підтверджують, що ефективність цифрових ресурсів залежить від логіки структури, зручності навігації та можливостей взаємодії користувачів із контентом [2; 5]. Саме тому для залучення молоді до наукового середовища доцільним є створення інтегрованого вебресурсу, який поєднує освітні модулі, електронну реєстрацію, бібліотеку та комунікаційні сервіси.

Окреме значення має цифрове збереження наукової інформації. Як зазначає О. Марковець, електронний архів забезпечує впорядковане зберігання та швидкий доступ до документів [4]. Такий підхід є важливим і для наукових товариств, оскільки дає змогу поєднати поширення матеріалів із їх систематизацією та тривалим збереженням.



Рисунок 1 – Цифровий механізм залучення молоді

Отже, цифрові механізми залучення молоді до наукового середовища мають базуватися на інтегрованих рішеннях, що об'єднують інформаційні, освітні та комунікаційні функції. Саме такі ресурси сприяють підвищенню доступності науки, розвитку академічної комунікації та популяризації діяльності наукових організацій серед молоді.

Список використаних джерел

1. Наукове товариство ім. Т. Шевченка. *Головна. Наукове товариство ім. Т. Шевченка.* URL: https://ntsh.org/ (дата звернення: 04.06.2026).

2. Регламентація процесу подання Львівської політехніки шляхом розміщення новинного інформаційного наповнення на офіційному вебсайті університету / О. Березко та ін. *DSpace Repository: Home.* URL: https://ena.lpnu.ua/bitstreams/1fe30675-2924-4c53-889f-f867aa332731/download (дата звернення: 04.06.2026).

3. Наукове товариство ім. Т. Шевченка. *Facebook.* URL: https://www.facebook.com/p/Наукове-товариство-ім-Шевченка-100071903716054/ (дата звернення: 04.06.2026).

4. Марковець О. В. Організація електронного архіву документів органу місцевої влади. *Теоретичні і прикладні аспекти інформаційної, бібліотечної та архівної справи.* 2024. № 1. С. 43–52. URL: 10.31558/2786-8915.2024.1.4 (дата звернення: 04.06.2026).

5. Комова М. Метод постулатної екстраполяції документальної інформації в блогосфері. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.* 2021. № 1. С. 50–57. URL: 10.32461/2409-9805.1.2021.229855 (дата звернення: 04.06.2026).

УДК 321.021

Олександр Михайлюк, д-р іст. наук, професор,
Український державний університет науки і технологій, м. Дніпро
Вікторія Вершина, канд. філософ. наук, доцент
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпро

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ВПЛИВ ЯК ЗАСІБ СОЦІАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ

Анотація. Розглядається феномен інформації як засіб впливу на суспільну та індивідуальну свідомість. Аналізуються причини та механізми викривлення інформації та методи маніпулятивного впливу. Влада і її здійснення виступає як комунікаційний процес, як інформаційна взаємодія між керуючою та керованою підсистемами. В інформаційному суспільстві політика та інформація – взаємозалежні явища, які впливають один на одного в процесі соціального управління. Інформаційна політика є регулятором більшості сфер життєдіяльності людини.

Ключові слова: інформація, влада, управління, інформаційна політика, свідомість.

Людина – соціальна істота, яка існує лише в умовах соціальної комунікації, в процесі обміну інформацією. Загалом, людина живе не тільки в об'єктивно існу-

ючому фізичному світі, а й у штучно створеному нею світі, створеному свідомою діяльністю людського суспільства – світі культури. Культура є механізмом, що виробляє, зберігає та передає інформацію. По суті, культура – це своєрідний «інформаційний комплекс». Людина формується культурою і сама є своєрідним культурним артефактом, чи, так би мовити, інформаційним продуктом.

Важливим складником людської психіки є уява. Вона розвинена настільки, що людина живе одночасно у двох вимірах, у двох «реальностях» – дійсній та уявній. Уявний світ значною мірою (а в багатьох і насамперед) визначає поведінку людини. Але він досить хисткий, менш міцний, на нього можна впливати ззовні так, що людина і не помітить цього впливу.

Трансльований інформаційний потік є процесом передачі символів, здатним спонукати одержувача інформації до певних дій. П. Акофф і Ф. Еммері визначав інформацію, по-перше, як інформуючу, що впливає на ймовірність вибору послідовності дій; по-друге, як інструктивну, змінює ймовірність досягнення мети за допомогою тієї чи іншої послідовності дій; по-третє, як мотивуючу, що змінює значимість елементів певної послідовності дій [1].

Влада і її здійснення постає як комунікаційний процес. Як зазначає Г. Почепцов, історично комунікацією був примус іншого до виконання тієї чи іншої дії. Тобто для комунікації суттєвий перехід від говоріння Одного до дій Іншого [6]. Влада – це інформаційна взаємодія між керівником і керованим. Інформаційна політика є регулятором більшості сфер життєдіяльності людини. В інформаційному суспільстві політика та інформація – взаємозалежні явища, які впливають один на одного в процесі соціального управління.

Інформація завжди впливала на формування особистості, її світогляд, стереотипи поведінки, ступінь громадської активності та загальну культуру як окремих індивідів, різних груп, так і суспільства загалом. Зростаючі інформаційні потоки роблять процеси сприйняття, розуміння та оцінювання інформації все більш складними. Сучасна людина живе не стільки в оточенні природних об’єктів, скільки в середовищі, що штучно нею відтворене з природних об’єктів. Наші уявлення про світ здебільшого сформовані віртуальною реальністю. Якщо раніше люди будували новий світ, то тепер новий світ, який створюється інформаційними техгігантами, створює людину і людство. Ми бачимо в світі те, що підказують нам, наприклад, засоби масової інформації. Найстрашніша патологія нашого часу, за словами Насіма Талеба – втрата контакту з реальністю [4]. Комунікація породжує об’єкти нової природи. Вони не лише мають функції, схожі з реальними об’єктами, але часто споживач інформації ставиться до них як до реальних. Інформація заступає собою реальність.

«Реальна віртуальність» суттєво змінює сприйняття людиною навколишнього світу. Одним із перших на цю особливість звернув увагу американський дослідник Г. Шиллер у своїй праці «Маніпулятори свідомістю» [3]. Він обґрунтовував наявність глобальної маніпуляції за допомогою інформаційних потоків, що здійснюється урядами та великими корпораціями, інструментом якої виступають ЗМІ. Зміст цієї маніпуляції полягає у глобальній морфологізації всіх аспектів життя людства. Створюються певні образи, які сприймаються людиною і цілими соціальними групами, причому дуже часто на рівні підсвідомого; особисті оцінки і думки замінюються нав'язаними, в результаті формується ілюзорна свідомість, яка сприймає нав'язані категорії як власні думки. І все це примушує людину вчиняти конкретні дії.

Як пишуть Е. Аронсон та Е. Пратканіс [2], щодня нас буквально бомбардують безперервні потоки переконуючих повідомлень. Причому найчастіше на нас впливають не логічними аргументами, а маніпуляцією символами та нашими найглибшими людськими емоціями.

Свідоме та вміле маніпулювання впорядкованими звичками та уподобаннями мас є важливим складником демократичного суспільства. Як пише Е. Бернейс, «нами керують, нашу свідомість програмують, наші смаки нав'язують, наші ідеї нам пропонують – і все це роблять переважно люди, про яких ми ніколи й не чули. Таким є логічний результат організації нашого демократичного суспільства. …За допомогою свого рупору – засобів масової інформації – наші лідери передають нам різні судження та відомості з питань, що надходять на суд громадськості; від певного авторитету зі сфери етики, будь-то священик, популярний есеїст або просто популярна думка, ми отримуємо стандартний код соціальної взаємодії, згідно з яким найчастіше й діємо» [5. с. 4–5].

Розвиток соціуму, з погляду феномена інформації, – зміна фаз домінування силових, енергетичних та інформаційних способів управління зі зміною домінанти «мов управління». За словами Ж. Бодріяра, «більше не існує ані насильства, ані нагляду – одна лишень "інформація", таємна злостивість, ланцюгова реакція, повільна імплозія та просторові симулякри, в яких ще має місце ефект реального» [6, с. 47]. Для Ю. Н. Харарі інформація – це, перш за все, наратив, інструмент створення «інтерсуб'єктивних реальностей» (релігії, нації, грошей, законів). Саме здатність створювати фікції, ділитися ними і вірити в них дала змогу людині організувати масову кооперацію. У цьому контексті інформація є епістемологічним конструктом, що володіє колосальною прагматичною силою. Гегемонія впроваджується не через наказ, а через наратив [8].

Інформаційно-психологічний вплив складається з двох основних видів: спонукання та примусу. Спонукання об'єкта інформаційно-психологічного впливу

до здійснення будь-яких дій (зміни життєвої активності) – такий відкритий (для свідомості об'єкта) вплив, внаслідок якого у свідомості відбувається формування мотивації до здійснення певних вчинків. Основні способи формування мотивації в результаті відкритого інформаційно-психологічного впливу: переконання, роз'яснення, інформування, обговорення, погодження тощо.

Спонукання реалізується як у процесі суб'єкт-суб'єктної, так і в процесі об'єкт-суб'єктної взаємодії, і є основною рушійною силою процесу комунікації. Спонукання є основним відкритим методом управління як у міжособистісній взаємодії, так і у процесах взаємодії особи і суспільства, особистості і держави, держави й громадських організацій тощо.

Примус як вид інформаційно-психологічного впливу – такий вплив на свідомість об'єкта, внаслідок якого відбувається формування мотивації до обов'язкового вчинення певних вчинків всупереч власній волі або бажанню. Примус може бути відкритим та прихованим. До форм відкритого примусу належать – державний і суспільний примус, заснований на дії норм соціальної поведінки – моралі, норм, цінностей, моди тощо та юридично оформлених відносин між соціальними суб'єктами. До форм таємного примусу зараховують психологічні маніпуляції, дезінформування, агресивну пропаганду, технології антикризового управління тощо.

Інформація стає засобом програмування поведінки. Будь-яка інформація, впливаючи на людину, може створити у неї соціальну або психологічну установку, тобто неусвідомлену внутрішню готовність до певних дій. Цю особливість людської психіки ефективно використовують маніпулятори під час управління думкою громадськості. Сприяє маніпулюванню і той факт, що люди частіше схильні без питань сприймати інформацію, не намагаючись її проаналізувати. Люди бояться діяти, говорити і навіть думати всупереч суспільній думці, бояться поставити під сумнів загальноприйняті погляди та стереотипи, бояться, взагалі, критично мислити – тобто не зважуються на вчинення думкозлочину (за Дж. Орвелом). З іншого боку, вони цього і не хочуть – адже так більш комфортно жити, не беручи на себе ніякої відповідальності, перекладаючи її на суспільство, громадську думку, органи влади чи засоби масової інформації.

Список використаних джерел

1. Ackoff R. L., Emery F. E. On purposeful systems: An interdisciplinary analysis of individual and social behavior as a system of purposeful events. London: Tavistock Publications, 1972. 284 p.
2. Pratkanis A. R., Aronson E. Age of propaganda: The everyday use and abuse of persuasion (Rev. ed.). New York: W. H. Freeman: Henry Holt and Co, 2001. 416 p.
3. Schiller H. I. The Mind Managers. Boston: Beacon Press, 1973. 214 p.
4. Taleb N. N. Skin in the game. Hidden Asymmetries in Daily Life. New York, 2018. 304 p.

5. Бернейс Е. Пропаганда. Київ, 2021. 128 с.
6. Бодріяр Ж. Симулякри і симуляція. Київ, 2004. 230 с.
7. Почепцов Г. Г. Теорія комунікації. Київ, 1999. 301 с.
8. Харарі Ю. Н. Nexus – Коротка історія інформаційних мереж від кам'яного віку до ШІ. Київ, 2025. 637 с.

УДК 002.1:327

Алла Прилуцька, канд. філософ. наук, професор
Національний аерокосмічний університет
«Харківський аерокосмічний інститут», м. Харків

«МІЖНАРОДНА ДОКУМЕНТАЦІЯ» ЯК ДЕФІНІЦІЯ СУЧАСНОГО ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА: ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ

Анотація. У статті обґрунтовано доцільність введення до категоріального апарату сучасного документознавства дефініції «міжнародна документація». Проаналізовано сучасні тенденції розвитку міжнародної взаємодії, що зумовлюють формування нових документних потоків і потребують теоретичного осмислення. Визначено сутність міжнародної документації як сукупності документів, документних комплексів та інформаційно-комунікаційних систем, що забезпечують міжнародну діяльність. Окреслено основні бар'єри її розвитку, пов'язані з нормативно-методичними, технологічними та термінологічними чинниками. Доведено, що впровадження зазначеної дефініції сприятиме розвитку теорії документознавства, удосконаленню міжнародного документообігу та гармонізації документних практик.

Ключові слова: документознавство, міжнародна документація, міжнародний документообіг, документні ресурси, міжнародне співробітництво, стандартизація документації.

У сучасних умовах трансформації соціальних комунікацій суттєво зростає інтенсивність міжнародної взаємодії між державними інституціями, громадськими організаціями, науковими установами, закладами освіти, бізнес-структурами та культурними спільнотами. Розширюється практика реалізації спільних проєктів, грантових програм, гуманітарних ініціатив і мережевих форм співробітництва.

Зазначені тенденції зумовлюють появу нових документних потоків і специфічних процедур створення, погодження, обігу, зберігання та використання документів у міжнародному середовищі. У зв'язку з цим актуалізується питання введення до категоріального апарату сучасного документознавства дефініції «міжнародна документація», що дає змогу більш адекватно відобразити процеси документування міжнародної діяльності.

Дослідження міжнародної документації в українському документознавстві перебуває на етапі формування та ще не отримало комплексного теоретичного

осмислення. Аналіз наукових публікацій 2018–2026 рр. свідчить, що увага дослідників зосереджується переважно на міжнародних стандартах документування, міжнародних документних ресурсах та документаційному забезпеченні окремих сфер діяльності. Зокрема у працях О. Тур та В. Шабуніної досліджено міжнародні стандарти ISO у сфері оцифрування, конверсії, міграції та керування документами, а також їх вплив на розвиток документаційних процесів [1]. О. Шевченко та В. Спрінсян розглянули електронні документи як складник цифрової спадщини, проаналізувавши документи ЮНЕСКО щодо її збереження та забезпечення доступу до неї [2]. Окремі аспекти використання міжнародних нормативних документів у сфері електронного документообігу та документних систем висвітлено у дослідженнях А. Щербіни [3].

Водночас спеціальні праці, присвячені теоретичному обґрунтуванню поняття «міжнародна документація» як самостійної документознавчої категорії, практично відсутні. Питання визначення її сутності, структури, функцій та місця в системі документознавчих понять залишається недостатньо розробленим, що обумовлює необхідність подальших досліджень.

Під міжнародною документацією, на нашу думку, доцільно розуміти сукупність документів, документних комплексів та інформаційно-комунікаційних систем, що забезпечують здійснення, регулювання та фіксацію міжнародної взаємодії між суб’єктами різних держав, міжнародними організаціями та партнерськими мережами.

Необхідність виокремлення цього поняття зумовлюється низкою чинників. По-перше, частина нормативно-методичної бази не повною мірою відповідає сучасним практикам міжнародної електронної взаємодії. У країнах ЄС активно використовуються механізми електронної ідентифікації та довірчих послуг, визначені регламентом eIDAS, а також стандартизовані підходи до обміну документами. Українська нормативна база потребує подальшої гармонізації з цими вимогами. Водночас міжнародна практика управління документацією дедалі більше орієнтується на стандарти серії ISO, насамперед ISO 15489. В Україні окремі положення цих стандартів імплементовано, однак значна частина методичних рекомендацій досі орієнтована переважно на внутрішньодержавний документообіг. Водночас питання сумісності документних ресурсів та інформаційних систем різних країн залишаються недостатньо врегульованими.

По-друге, зберігається інерційність професійного мислення, коли міжнародні документні процеси розглядаються лише як різновид діловодства або перекладацької діяльності. Проте міжнародна документна взаємодія охоплює питання стандартизації форматів документів, електронної автентифікації, міжсистемної

сумісності, довгострокового зберігання та юридичного визнання документів у різних юрисдикціях.

Особливо гострою ця проблема є для високотехнологічних підприємств і підприємств оборонно-промислового комплексу, які беруть участь у міжнародних проєктах. У таких умовах міжнародна документація охоплює не лише управлінські, а й технічні, проєктні, нормативні та контрактні документи. Недооцінка їх специфіки може призводити до затримок реалізації проєктів, ускладнення сертифікаційних процедур та виникнення правових ризиків.

По-третє, розвиток цифрових технологій, електронного документообігу, платформ спільної роботи, засобів електронної ідентифікації та штучного інтелекту формує нові вимоги до створення й управління документами.

По-четверте, зростає значення уніфікації термінології та забезпечення сумісності документних систем, що функціонують у різних правових, мовних і культурних середовищах.

Введення дефініції «міжнародна документація» створює підґрунтя для формування окремого напряму документознавчих досліджень, розроблення нових класифікацій документів, моделей їх життєвого циклу та методик управління міжнародними документними ресурсами. Водночас це дає змогу розглядати документ не лише як засіб фіксації інформації, а і як інструмент координації міждержавних і міжорганізаційних процесів.

Отже, введення до категоріального апарату сучасного документознавства дефініції «міжнародна документація» є обґрунтованим та відповідає сучасним тенденціям розвитку міжнародної взаємодії, цифровізації документних процесів і розширення транскордонних комунікацій. Це сприятиме подальшому розвитку теорії документознавства та вдосконаленню практики документаційного забезпечення міжнародної діяльності.

Список використаних джерел

1. Тур О. М., Шабуніна В. В. Стандарти ISO, присвячені процесам оцифровування, конверсії та міграції документів. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.* 2019. № 4. С. 54–61.

2. Шевченко О. В., Спрінсян В. Г. Електронні документи в складі цифрової спадщини сучасного суспільства. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.* 2022. № 3. С. 67–73.

3. Щербіна А. В. Міжнародні стандарти кримінально-правової охорони нормальної роботи автоматизованої системи документообігу суду. *Юридичний вісник.* 2021. № 2. С. 219–229.

УДК 005.92:004

Олексій Прігунов, канд. екон. наук, доцент
Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця
Анастасія Криклива, здобувачка освіти 3 курсу
Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ WORKFLOW В СИСТЕМАХ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ

Анотація. У статті здійснено аналіз інструментальних можливостей технології Workflow у системах електронного документообігу (СЕД). Розглянуто ключові переваги автоматизації робочих процесів, а також систематизовано основні проблеми та бар'єри, що виникають під час цифрової трансформації бізнес-процесів в організаціях.

Ключові слова: електронний документообіг, СЕД, Workflow, автоматизація бізнес-процесів, цифрова трансформація, маршрутизація документів.

Перехід від традиційного паперового діловодства до систем електронного документообігу (СЕД) сьогодні є критичною вимогою для забезпечення ефективності, прозорості та конкурентоздатності організації. Сучасні СЕД – це більше, ніж структуровані цифрові сховища; їх справжню цінність та управлінську гнучкість забезпечує технологія Workflow. Вона є своєрідною «кровоносною системою» цифрового діловодства, автоматизує логіку передачі даних між підрозділами та забезпечує контроль за виконанням доручень без втручання людини. Володіння інструментами автоматизації робочих процесів є важливим складником професійної компетентності сучасних фахівців [1]. Водночас автоматизація супроводжується низкою викликів. Критичним аспектом сьогодення є конфлікт між жорсткою алгоритмізацією, притаманною класичним СЕД, та необхідністю швидкої адаптації до динамічних умов. Спроби автоматизувати неструктуровані процеси часто призводять до виникнення «цифрового бюрократизму», коли технічні обмеження системи гальмують реальну діяльність організації. Метою роботи є аналіз проблеми надмірної жорсткості сучасних систем Workflow та обґрунтування необхідності впровадження адаптивних інструментів, що дають змогу поєднати чітку виконавчу дисципліну з гнучкістю бізнес-процесів. Ефективна система управління робочими процесами базується на трьох фундаментальних можливостях:

– інструментарій Workflow дає можливість гнучко налаштовувати маршрути документів (послідовні, паралельні або змішані) відповідно до внутрішніх регламентів, використовуючи методології моделювання (BPMN або IDEF0) та алгоритмічну логіку умовних переходів за принципом «if this then that»;

– автоматизація управління завданнями забезпечує генерацію доручень, делегування повноважень, призначення відповідальних осіб та встановлення чітких дедлайнів;

– інтегрований моніторинг виконавчої дисципліни дає змогу автономно відстежувати терміни, формувати аналітичні звіти та оперативно реагувати на затримки.

Впровадження таких інструментів забезпечує організаціям вагомі переваги:

– оптимізація операційної діяльності завдяки спрощенню алгоритмів обміну даними та автоматизації сповіщень;

– підвищення продуктивності праці через залучення співробітників до налаштування власних робочих процесів;

– мінімізація витрат шляхом скорочення паперової рутини та вивільнення ресурсів для стратегічних цілей;

– зниження рівня похибок через стандартизацію повторюваних операцій, що мінімізує вплив людського фактора та системні збої [2–5].

Отже, Workflow розглядає бізнес-процес як послідовність завдань, що передаються між учасниками згідно з регламентованими правилами та супроводжуються документами, що є необхідною умовою побудови сучасної керованої організації.

Оскільки сучасні організації стають дедалі більш орієнтованими на клієнта, глибинна трансформація цифрових бізнес-процесів перетворюється на об’єктивну необхідність. Згідно з аналітичними даними дослідження консалтингової компанії McKinsey, динаміка автоматизації стрімко зростає: якщо раніше цей показник становив 5 %, то у 2022 році вже дві третини опитаних компаній ініціювали відповідні процеси (рис. 1).

Організації, які інтегрують системи Workflow у свою стратегію розвитку, фіксують низку позитивних зрушень, серед яких:

– спрощення алгоритмів обміну даними та автоматизація розсилки повідомлень, що суттєво пришвидшують операційну діяльність;

– залучення співробітників до створення та модифікації власних робочих процесів, що сприяє зростанню їх ефективності;

– використання спеціалізованих інструментів для моніторингу, зокрема у сфері продажів, що дає змогу значно швидше укладати угоди та закривати транзакції;

– раціоналізація документообігу, яка зменшує обсяги паперової рутини, вивільняючи ресурси для інших стратегічних цілей;

– безперервний моніторинг операцій та розширений доступ до звітності, що знижують ризик невідповідності галузевим та нормативним вимогам;

– стандартизація повторюваних рутинних операцій, що зводить до мінімуму вплив людського фактора та системні збої [3].

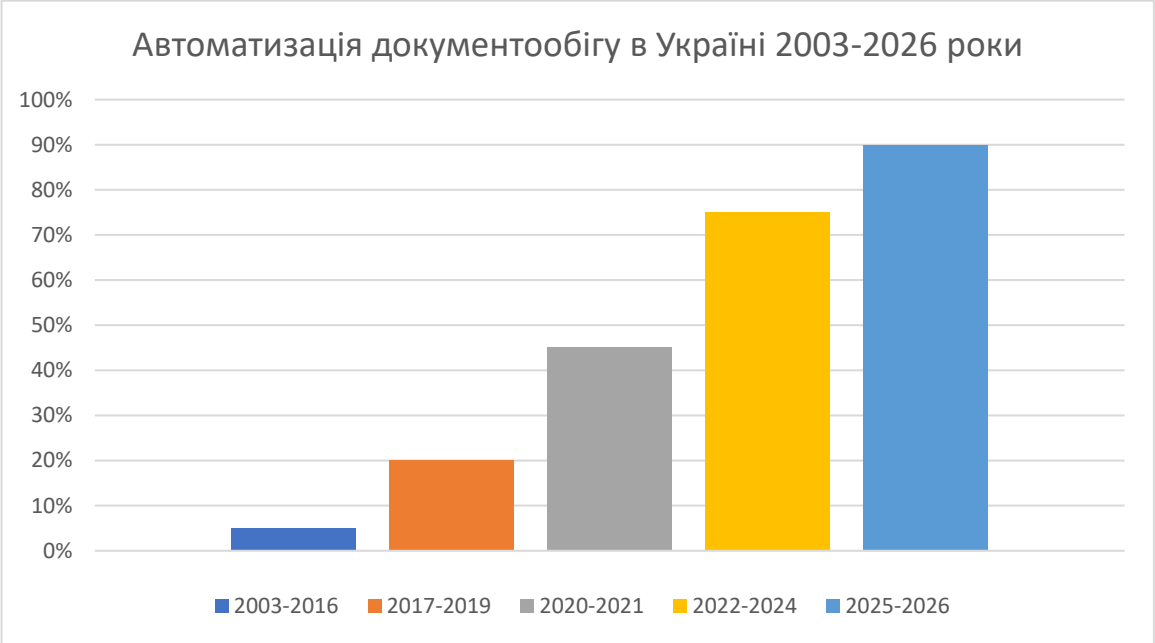


Рисунок 1 – Автоматизація документообігу в Україні 2003–2026 роки

Незважаючи на значний економічний ефект, автоматизація бізнес-процесів супроводжується низкою викликів. Аналіз практики впровадження СЕД, зокрема кейси впровадження управлінських інформаційних систем у вищій школі, демонструє наявність технічних та комунікаційних бар'єрів [6], зокрема, присутній критичний конфлікт між жорсткою алгоритмізацією класичних систем Workflow та потребою організації в оперативній адаптивності.

Основними бар'єрами на шляху цифрової трансформації є:

– виникнення «цифрового бюрократизму» через жорсткість алгоритмів, коли технічні обмеження системи блокують виконання завдань у разі відхилення від стандартного сценарію;

– опір персоналу та психологічні бар'єри, пов'язані з консервативним підходом до традиційного паперового діловодства, що вимагає розробки програм навчання та мотивації;

– потреба у попередньому реінжинірингу бізнес-процесів, оскільки автоматизація неструктурованої або хаотичної діяльності не дає очікуваного ефекту;

– висока вартість впровадження та експлуатації, що охоплює витрати на ліцензування, оновлення інфраструктури та послуги розробників для налаштування складних маршрутів;

– складність техніко-правової інтеграції, зокрема впровадження кваліфікованого електронного підпису (КЕП) для забезпечення юридичної сили документів на всіх етапах автоматичної маршрутизації.

Отже, успішна інтеграція систем управління потоками робіт потребує не лише технічного розгортання програмного забезпечення, але й глибокої транс-

формації корпоративної культури та попередньої стандартизації внутрішніх регламентів [7].

Для розуміння того, як управління потоками робіт мінімізує хаос у складних організаційних структурах, розглянемо процес формування індивідуальної освітньої траєкторії (ІОТ) студента в ДонНУ імені Василя Стуса. Цей бізнес-процес базується на послідовній маршрутизації між ключовими учасниками:

– кафедри генерують контент (пропозиції навчальних програм);

– деканат консолідує дані, створює каталог та контролює виконання правил;

– студенти здійснюють кінцевий вибір дисциплін.

Запровадження чіткого Workflow у цьому процесі дає змогу уникнути дублювання функцій та забезпечує надійний «цифровий слід» кожної дії в інформаційній системі закладу. Проте, саме тут проявляється потреба в адаптивності: жоден наступний етап (вибір студента) не може розпочатися без завершення попереднього (затвердження каталогу деканатом), що в умовах масового вибору вимагає високої гнучкості системи.

Отже, результати дослідження підтверджують, що технологія Workflow є фундаментальною основою ефективних систем електронного документообігу, виконує роль «кровоносної системи» цифрового управління. На відміну від статичних електронних архівів, саме Workflow забезпечує автоматизовану маршрутизацію документів, гнучке управління завданнями та безперервний моніторинг виконавчої дисципліни.

Однак інтеграція таких систем є комплексним викликом, що вимагає:

– обов’язкового попереднього реінжинірингу бізнес-процесів, оскільки автоматизація неструктурованої діяльності є неможливою;

– подолання психологічного опору персоналу та залучення інвестицій;

– розв’язання техніко-правових аспектів, зокрема інтеграції кваліфікованого електронного підпису (КЕП).

Отже, технологія Workflow є не просто допоміжним модулем, а безальтернативним інструментом для побудови прозорої та адаптивної системи управління сучасною організацією, де ключовим завданням стає пошук балансу між жорсткою виконавчою дисципліною та гнучкістю бізнес-процесів.

Список використаних джерел

1. Яворська Т. М. Інформаційна складова в структурі професійних компетентностей майбутніх документознавців. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.* 2018. С. 71–77.

2. Діордіца С. Г., Івашко Л. М. Електронний документообіг та його вплив на підвищення якості прийняття управлінських рішень. *Моделювання економіки: проблеми, тенденції, досвід:* тези доповідей IV Міжнар. наук.-метод. конференції-форуму молодих економістів-кібернетиків, м. Тернопіль, 24–26 жовт. 2013. Тернопіль, 2013. С. 114–115. URL: https://surl.li/ugzuom

3. IT Guild. Сучасна система документообігу. Можливості, інструменти, потік вартості. URL: https://it-guild.com/info/blog/sovremennaya-workflow-sistema-vozmozhnosti-instrumenty-value-stream/

4. Наконечна О. А. Петрук С. В. Модулювання ефективного документообігу для управління діяльністю органів державної влади. *Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту.* 2015. Вип. 2(19). С. 169–181. URL: https://eprints.zu.edu.ua/34053/1/Vsuem_2015_2_20.pdf

5. Social and communication challenges and practical cases of implementation of management information systems in higher education / O. Anisimova, O. Prihunov, H. Lukash, T. Yavorska. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.* 2024. Т. 20. № 3. С. 41–54. DOI: 10.63009/lsrsi/3.2024.41.

6. Золотарьова І. О., Бутова Р. К. Автоматизація документообігу: навч. посіб. Харків: ХНЕУ, 2008. 169 с. URL: https://nemk.com.ua/wp-content/uploads/2024/04/.pdf

7. Дебелий А. В. Інноваційні підходи до вдосконалення системи управління документообігом в органах державного управління. Полтава, 2025. 62 с. URL: https://reposit.nupp.edu.ua/files/original/107/16886/a1d07322987babbdc44296e76f860f2ee78ff797.pdf



УДК 005.92:004.056

Оксана Федотова, д-р іст. наук, ст. наук. співробітник, професор,
Гусейн Турсунов, здобувач вищої освіти
Маріупольський державний університет, м. Київ

СПЕЦИФІКА ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ ЯК ОБ'ЄКТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Анотація. У дослідженні висвітлено специфіку електронного документообігу (ЕДО) як об'єкта захисту. Наголошено на фізичній нематеріальності цифрових даних. Авторами проаналізовано види існуючих загроз, зокрема несанкціонований доступ (НСД), та визначено необхідність використання криптографічних методів для забезпечення цілісності, конфіденційності та автентичність інформації.

Ключові слова: електронний документообіг, об'єкт захисту, інформаційна безпека, несанкціонований доступ, тріада безпеки, документована інформація.

Цифровий перехід сучасних підприємств до автоматизації діловодства потребує аналізу властивостей цифрового документа та конкретизації інструментів, що можуть засвідчувати його автентичність. Організація ефективно захищеної інформаційної діяльності установи базується на усвідомленні особливостей обігу електронних даних та застосуванні надійних засобів для їх збереженості. Зважаючи на те, що електронний документ напряму зазнає впливу технологічних факторів у процесі передачі відкритими мережами, сутнісний аспект операцій документообігу на сучасному етапі розглядається паралельно з технологічною специфікою

криптографічних перетворень та урахуванням наявної інфраструктури довірчих послуг.

Варто уточнити дефініцію «електронний документообіг». Зазвичай мається на увазі комплекс операцій зі створення, обробки, надсилання, отримання, зберігання, застосування та кінцевого знищення електронних документів, що виконуються із паралельним провадженням перевірки їх цілісності та підтвердження факту надходження й одержання таких документів [1]. Для фахівців галузі документознавства та архівної справи впровадження ЕДО означає концептуальну зміну підходів до збереження інформації, організації інформаційної діяльності та корпоративного управління [2].

Специфіка електронного документообігу як об’єкта інформаційної безпеки полягає у фізичній нематеріальності цифрового документа. На відміну від паперового носія, де інформація жорстко прив’язана до матеріалу (паперу, чорнила), електронний документ – структурований набір двійкових даних. Це породжує низку унікальних загроз, які вимагають специфічних методів захисту. Найбільш критичною з таких загроз є несанкціонований доступ (НСД) – одержання доступу до актуальних інформаційних ресурсів певними користувачами чи процесами без відповідних офіційних повноважень [3]. Захист електронного документообігу традиційно розглядається через забезпечення класичної тріади інформаційної безпеки, яка безпосередньо адаптується під потреби сучасного діловодства:

1. Конфіденційність – гарантія того, що зміст електронного документа (особливо з грифом «Комерційна таємниця» або «Для службового користування») буде доступний лише авторизованим користувачам.

2. Цілісність – забезпечення того, що електронний документ не був випадково або навмисно змінений, доповнений чи частково знищений у процесі його передачі корпоративною мережею або під час зберігання на сервері архіву.

3. Доступність – гарантія того, що легітимний користувач (наприклад, діловод або керівник установи) зможе отримати своєчасний і безперешкодний доступ до необхідного документа в базі даних [4].

Окремим, вкрай важливим атрибутом для систем ЕДО, є автентичність – здатність довести, що автором документа є саме та особа, яка під ним підписалася, і що документ дійсно був створений у зазначений час. Без гарантування цих властивостей електронний документообіг втрачає будь-яку юридичну силу та перетворюється на вразливу мішень для зловмисників [5].

Головною вимогою щодо захисту інформації відкритого типу є збереження її цілісного стану, що досягається за допомогою організації захисту даних від несанкціонованих дій, які здатні спричинити їх випадкове чи навмисне спотворення, модифікацію або знищення.

Дотримання встановленого режиму доступу до інформації передбачає забезпечення безперешкодного ознайомлення користувачів із відкритими даними та надання права на їх зміну або знищення виключно уповноваженим особам. Водночас доступ до конфіденційної та таємної інформації має надаватися лише користувачам із відповідними повноваженнями, причому обсяг дозволених операцій з такими даними повинен чітко визначатися відповідно до їхніх функціональних обов'язків. Несанкціоновані спроби доступу, модифікації або знищення інформації мають своєчасно виявлятися та блокуватися, а права доступу користувачів – обмежуватися або скасовуватися за необхідності.

Характерними різновидами несанкціонованих дій під час інформаційної роботи на підприємстві є:

1) ознайомлення з конфіденційними даними різноманітними способами, але без порушень їх структури та цілісності;

2) зміна інформації з незаконною метою або як часткова, так і загальна модифікація її складу;

3) цілеспрямоване знищення даних для завдання матеріальних збитків.

Наслідком неправомірних операцій з інформацією стає порушення її конфіденційності, повноти, достовірності та доступності, що спотворює режим управління даними і знижує його якість [6].

Забезпечення ефективного збереження інформації передбачає впровадження комплексу інструментів. Для ефективного захисту документованої інформації необхідно застосовувати комплексний підхід, що об'єднує програмно-апаратні засоби, організаційні заходи та спеціальні математичні методи перетворення даних, які повністю виключають можливість їх прочитання сторонніми користувачами [7]. Зокрема криптографічні методи захисту та загальна технологія шифрування є найбільш надійним способом протидії несанкціонованому доступу та перехопленню даних [6, с. 44]. Криптографічний захист перетворює інформацію електронного документа на незрозумілий шифротекст, роблячи його марним для зловмисника, який не володіє правильним ключем дешифрування.

Отже, специфіка електронного документообігу як об'єкта захисту полягає у фізичній нематеріальності цифрового документа, який становить собою структурований набір двійкових даних. Організація захищеної інформаційної діяльності установ потребує одночасного забезпечення конфіденційності, цілісності та доступності відомостей, а також перевірки їх автентичності за допомогою криптографічних перетворень та інфраструктури довірчих послуг, без чого цифрові масиви втрачають юридичну силу.

Список використаних джерел

1. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 № 851-IV. *Рада: офіційний вебпортал парламенту України.* 2003. № 36. Ст. 276. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text
2. Бездрабко В. В. Документознавство в Україні: історія, сучасний стан і перспективи розвитку: монографія. Київ: Четверта хвиля, 2020. 284 с.
3. НД ТЗІ 1.1-003-99. Термінологія у сфері технічного захисту інформації. Основні положення / Департамент спеціальних телекомунікаційних систем та захисту інформації СБ України. Київ, 1999. 28 с.
4. Вишня В. Б., Гавриш О. С., Рижков Е. В. Основи інформаційної безпеки: навч. посіб. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 128 с.
5. Козіна Г. Л. Криптографія від історії до сучасних стандартів: навч. посіб. Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2020. 192 с.
6. Методи та засоби захисту інформації / А. Н. Аль-Амморі, М. М. Дехтяр, Р. М. Іщенко, А. Є. Клочан. *Сучасні інформаційні системи.* 2024. Т. 8. № 1. С. 44–48.
7. Нестеренко Г. Інформаційна безпека: курс лекцій. Київ: НАУ, 2022. 102 с.

УДК 002.6:659.4(477)

Олена Шевченко, д-р наук із соц. комунікацій, професор
Національний університет «Одеська політехніка», м. Одеса

ІНФОРМАЦІЙНІ УСТАНОВИ УКРАЇНИ ТА ЇХ ПРЕЗЕНТАЦІЙНИЙ СТИЛЬ

Анотація. Досліджено особливості інформаційних установ, їх інформаційно-комунікаційну діяльність, процес формування брендингу, айдентики та документаційного стилю.

Ключові слова: інформаційні установи, брендинг, айдентика, документообіг, брендбук, цифрові платформи.

Актуальність теми дослідження обумовлена тим, що інформація в сучасному суспільстві є ключовим ресурсом, а інформаційні установи забезпечують створення, обробку, зберігання, поширення інформації та взаємодію між інформаційними ресурсами і користувачами. У період цифровізації важливим стає не лише надання інформаційних послуг, а й презентаційний стиль: через вебресурси, соціальні мережі та документообіг формується впізнаваність, довіра й цілісний образ установи. Єдиний візуальний та документаційний стиль підтримує професійну комунікацію з аудиторією та підвищує довіру до інформаційних продуктів і послуг. Брендинг та айдентика сьогодні є важливими не лише для комерційних компаній, а й для бібліотек, архівів, інформаційних центрів, цифрових платформ та інших установ, діяльність яких пов’язана з інформацією.

Дослідження базується на нормативно-правових актах і законах України у сфері інформаційної діяльності, діловодства та електронного документообігу, державних стандартах ДСТУ, а також на працях Л. І. Біловус, І. В. Захарової, В. А. Пономаренка та інших українських та зарубіжних авторів.

Сприйняття інформаційної установи, її «бренду», визначається її «брендингом» та його «айдентикою» [1]. «Бренд» (англ. «brand») – бізнес-інструмент для ідентифікації продукту й «виділення» його серед конкурентів: він дає змогу відрізнити товар чи послугу від інших, дає «обіцянку певної якості», створює репутацію та викликає у людей певні асоціації. Усі його елементи (назва, символ / «маскот», стиль, дизайн тощо) працюють як «сигнал», який нагадує людям про цей бренд, роблячи його впізнаваним [27, с. 149–150]. Простіше кажучи, «бренд» – це образ або «обличчя» компанії, продукту або навіть людини чи місця.

«Брендинг» (англ. «branding») – процес формування бренду. Він може проявлятися на різних рівнях: у бренді самої компанії, окремих товарів чи послуг, у діяльності організацій, що формують лояльність клієнтів, у відомих особистостях, у подіях чи навіть у містах [27, с. 151]. Простими словами, брендинг – це робота над тим, щоб зробити щось впізнаваним і викликати довіру та прихильність.

Завдяки брендингу люди можуть більше довіряти і активніше звертатись саме до певної інформаційної установи. Для цього бренд повинен мати також приємний, зрозумілий та впізнаваний візуальний образ. Водночас через «злиття» каналів комунікації, бренду треба стежити, щоб контент і вигляд були однакові на всіх платформах: коли люди споживають контент на різних платформах, стає важче зберегти чітку ідентичність бренду. Тому важливо мати впізнавану візуальну «айдентику», яку легко впізнати будь-де [2].

Документаційний стиль є одним із важливих складників айдентики бренду інформаційної установи і частиною її брендбука. Використання стандартів документування разом із елементами брендингу дає змогу створити цілісну систему візуальної комунікації, де офіційна документація підтримує впізнаваність бренду та формує певний імідж установи. Важливим елементом айдентики документації є реквізити. За стандартом ДСТУ 4163:2020 одним із них може бути реквізит «зображення емблеми юридичної особи або торговельної марки (02)», який розміщують на бланках та офіційних документах. Це поєднує документи з візуальним стилем бренду. Крім структури, значення мають кольори, фірмові шрифти, система заголовків, композиція сторінки, оформлення таблиць, графіків та обкладинок.

Для аналізу взято приклади документації двох установ: «Стратегічний план розвитку Національного університету “Одеська політехніка” на 2021–2026 рр.» [3] та «Річний звіт Razumkov Centre – 2024» [4]. У документах університету використано офіційну символіку, стримані кольори та класичну структуру, що відпові-

дає академічному стилю. Натомість у звіті Razumkov Centre застосовано сучасний дизайн: яскраві акцентні кольори, графіку, інфографіку та оформлені статистичні блоки. Це показує, що навіть офіційні документи можуть поєднувати стандарти та елементи сучасної айдентики.

Важливим етапом є створення власного брендбука, адже він дає можливість закріпити знання та показати, як елементи айдентики працюють у формуванні іміджу інформаційної установи. Як було зазначено раніше, «брендбук» – документ, який відображає індивідуальність установи і складається з елементів айдентики бренду (логотипу, кольорової палітри, шрифтів, композиційних рішень та «точки дотику» тощо).

Перш ніж розробляти власний брендбук важливо спершу подивитися та проаналізувати приклади існуючих інформаційних установ. Для прикладів були розглянуті брендбуки українських та міжнародних інформаційних установ і медіаплатформ: Associated Press, Hulu, Український інститут, University of Cambridge та Akamai Technologies.

Брендбук має поєднувати впізнаваний стиль, єдине оформлення та бути зручним для різних каналів комунікації. Хоча установи працюють у різних сферах, усі вони використовують схожі елементи айдентики – це допомагає створити цілісний образ і зробити бренд впізнаваним. Тому на основі аналізу цих прикладів можна розробити власний брендбук з основними елементами його айдентики. Перед створенням брендбука потрібно визначити тему установи, її діяльність та аудиторію. Це впливає на стиль і образ бренду.

Отже, документація є частиною айдентики установи та впливає на її публічний імідж, а брендбук є ключовим документом, який регламентує використання елементів айдентики та забезпечує єдиний стиль комунікації.

Список використаних джерел

1. Гальчинська О. С. Дизайн-проєктування основних компонентів айдентики бренду. Графічний дизайн в інформаційному та візуальному просторі: монографія. Київ, 2022. С. 149–169.

2. Saulite L. Importance of News Media Branding in a Contemporary Media Environment. *Journal of Open Innovation Technology Market and Complexity.* 2023. Vol. 9, № 2. 16 p.

3. Про затвердження Стратегічного плану розвитку Національного університету «Одеська політехніка» на 2021–2026 роки. *Національний університет «Одеська політехніка»: офіційний сайт.* URL: https://www.op.edu.ua/document/9387 (дата звернення: 12.05.2026).

4. Річний звіт 2024. *Центр Разумкова.* URL: https://razumkov.org.ua/pro-nas/richnyi-zvit/richnyi-zvit-2024 (дата звернення: 29.04.2026).

СЕКЦІЯ 2
АРХІВНА СПРАВА В МЕЖАХ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ ЗАХИСТУ ДОКУМЕНТАЛЬНОЇ СПАДЩИНИ ЯК ЗАПОРУКИ ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ТА ДЕРЖАВНОСТІ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ

УДК 004.92:005.57

Ольга Анісімова, д-р екон. наук, професор, в. о. зав. кафедри,
Владислав Войтенко, магістр
Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця

ЕВОЛЮЦІЯ ІНСТРУМЕНТІВ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЇ В КУЛЬТУРІ СУЧАСНИХ ПРЕЗЕНТАЦІЙ

Анотація. У роботі досліджується еволюція інструментів візуалізації інформації в культурі сучасних презентацій. Виокремлено основні етапи їх розвитку: аналоговий, цифровий, мультимедійний, хмарний, інтерактивний та AI-орієнтований. Проаналізовано трансформацію засобів створення і представлення візуального контенту від традиційних аналогових носіїв до цифрових платформ та інструментів генеративного штучного інтелекту. Визначено характерні особливості та технологічні можливості інструментів кожного етапу. Обґрунтовано перехід від окремих засобів візуалізації до інтегрованих інтелектуальних екосистем створення презентацій. Встановлено, що розвиток AI-орієнтованих інструментів змінює роль користувача від безпосереднього виконавця технічних операцій до проєктувальника, редактора та куратора візуальної комунікації.

Ключові слова: візуалізація інформації; презентація; інструменти візуалізації; цифрові презентації; мультимедійні технології; хмарні технології; генеративний штучний інтелект; візуальна комунікація.

Візуалізація інформації є важливим складником сучасної інформаційної комунікації, оскільки дає змогу перетворювати складні інформаційні масиви на форми, зручні для сприйняття, аналізу та інтерпретації. Зростання обсягів даних та інтенсивності інформаційних потоків посилює значення графіків, діаграм, карт, інфографіки та інших форм візуального представлення інформації [1; 2]. Особливого значення візуалізація набуває у презентаційній діяльності, де спосіб представлення інформації безпосередньо впливає на її сприйняття аудиторією.

Сучасна презентація суттєво відрізняється від своїх попередників. Сьогодні вона є цифровим інформаційним продуктом, у якому можуть поєднуватися текст, графіка, фотографії, відео, анімація, інтерактивні об’єкти, візуалізовані дані та контент, створений за допомогою штучного інтелекту. Формування такої моделі презентації стало результатом тривалої технологічної трансформації засобів роботи з візуальною інформацією.

На основі узагальнення розвитку технологій створення та представлення візуального контенту пропонується виокремити шість етапів еволюції інструментів візуалізації інформації: аналоговий, цифровий, мультимедійний, хмарний, інтерактивний та AI-орієнтований.

Перший етап можна визначити як аналоговий. До поширення персональних комп’ютерів основними засобами візуального супроводу виступів були дошки, плакати, друковані схеми, карти, таблиці, фотографії, діапозитиви та прозорі плів-

ки для проєкторів. Їх підготовка потребувала значних витрат часу, а можливості редагування та повторного використання були обмеженими. Візуальний матеріал існував як фізичний об’єкт і переважно виконував допоміжну, ілюстративну функцію.

Водночас саме на цьому етапі сформувалася базова модель презентаційної комунікації: доповідач → візуальний матеріал → аудиторія. Подальша еволюція інструментів не зруйнувала цю модель, а поступово змінила технології створення, способи демонстрації та можливості взаємодії з візуальним контентом.

Поширення персональних комп’ютерів і спеціалізованого програмного забезпечення започаткувало цифровий етап. Поява таких програм, як Harvard Graphics, а згодом Microsoft PowerPoint та інших редакторів презентацій, дала змогу перенести процес створення візуальних матеріалів у цифрове середовище. В одному програмному продукті стало можливим поєднувати текст, графічні об’єкти, таблиці, діаграми та зображення.

Принциповою зміною стало перетворення слайда з фізичного носія на редагований цифровий об’єкт. Його можна було оперативно змінювати, копіювати, переміщувати та багаторазово використовувати. Отже, цифровізація не лише спростила підготовку презентацій, а й зробила інструменти візуалізації доступними широкому колу користувачів.

Подальше розширення функціональності програмного забезпечення сформувало мультимедійний етап. Презентаційні програми отримали засоби роботи з анімацією, аудіо, відео, переходами між слайдами, складними схемами та іншими мультимедійними елементами. Дослідження презентаційного дизайну підтверджують, що використання візуальних елементів у PowerPoint впливає на сприйняття та опрацювання інформації аудиторією [4].

Важливою характеристикою цього етапу стало також поширення засобів автоматизації оформлення. Шаблони, теми, готові макети, бібліотеки графічних об’єктів та автоматизовані засоби побудови діаграм змінили характер роботи користувача. Поступово відбувся перехід від принципу «створити кожний елемент» до принципу «обрати, налаштувати та адаптувати».

Наступний етап пов’язаний із поширенням інтернету, хмарних технологій та онлайн-сервісів. Google Slides, Prezi, Canva та інші веборієнтовані платформи змінили не лише технічний спосіб створення презентацій, а й організацію роботи з ними. Замість локального файла формується цифровий ресурс, доступний із різних пристроїв та придатний для спільного редагування.

Саме тому цей етап можна визначити як хмарний. Користувач отримує не просто редактор презентації, а комплексне середовище, яке поєднує шаблони, фотографії, піктограми, графіку, відео, анімацію та інші ресурси. Онлайн-сервіси

візуалізації значно спрощують створення інфографіки, схем та інших візуальних матеріалів [3]. Відбувається перехід від окремого програмного продукту до цифрової екосистеми візуалізації.

Зростання обсягів цифрових даних зумовило формування інтерактивного етапу. Поширення Tableau, Microsoft Power BI, Flourish та інших інструментів дало можливість інтегрувати в презентаційну комунікацію інтерактивні графіки, карти, дашборди та інші засоби аналітичної візуалізації. Візуальне представлення даних полегшує виявлення закономірностей, тенденцій та взаємозв'язків, що підвищує можливості їх аналізу й використання для ухвалення рішень [2].

У результаті відбувається принципова зміна функції візуального контенту: від демонстрації даних до взаємодії з ними. Якщо традиційний слайд демонструє заздалегідь визначений результат, інтерактивні інструменти дають змогу змінювати параметри, застосовувати фільтри, переходити між рівнями деталізації та досліджувати інформацію безпосередньо під час презентації.

Новітнім етапом еволюції стають AI-орієнтовані інструменти візуалізації. Їх принципова відмінність полягає в тому, що технологія вже не лише надає користувачеві засоби для самостійного створення візуального об'єкта, а безпосередньо бере участь у його генеруванні.

Генеративний штучний інтелект може використовуватися для створення структури презентації, тексту, зображень, інфографіки, схем, анімації та інших візуальних матеріалів. Відповідні функції поступово інтегруються у традиційні презентаційні платформи, водночас розвиваються спеціалізовані AI-сервіси. Українські дослідники також зазначають можливості комплексного використання онлайн-сервісів і генеративного ШІ для створення інфографіки, комп'ютерної анімації та інших форм візуалізації [3].

Сучасні дослідження GenAI у сфері візуалізації дають можливість виокремити чотири основні напрями його застосування: удосконалення даних, генерацію візуального відображення, стилізацію та інтерактивну взаємодію [5]. Це свідчить про принципово новий характер взаємодії людини з технологією. Якщо раніше користувач мав самостійно створити об'єкт за допомогою певного інструменту, то тепер вихідною точкою може бути природномовний запит, на основі якого система пропонує готовий або частково готовий візуальний продукт.

На рис. 1 представлено еволюцію інструментів візуалізації інформації в презентаціях.



Рисунок 1 – Еволюція інструментів візуалізації інформації в презентаціях

Запропонована періодизація відображає не просто появу нових програмних продуктів, а поступову зміну логіки взаємодії людини з інструментами візуалізації. На аналоговому етапі користувач створював візуальний об'єкт вручну; на цифровому – за допомогою програмного забезпечення; на мультимедійному – поєднував різні формати контенту; на хмарному – використовував інтегровані ресурси та можливості спільної роботи; на інтерактивному – отримав можливість працювати безпосередньо з візуалізованими даними; на AI-орієнтованому – делегує технології частину операцій зі створення самого візуального продукту.

Водночас кожний наступний етап не витісняє попередній, а інтегрує та розширює його можливості. Сучасний PowerPoint, наприклад, одночасно є цифровим редактором, підтримує мультимедіа, хмарну взаємодію та інструменти штучного інтелекту. Аналогічна конвергенція спостерігається й в інших платформах. Тому сучасний етап доцільно характеризувати як перехід від окремих інструментів до інтегрованої інтелектуальної екосистеми створення презентацій.

Отже, еволюція інструментів візуалізації демонструє послідовний перехід від демонстрації – до створення, від створення – до інтеграції, від інтеграції – до взаємодії, від взаємодії – до генерації. До того ж автоматизація не зменшує значення автора презентації, а трансформує його функції. Зі скороченням кількості технічних операцій зростає роль змістового відбору, перевірки інформації, постановки завдання та оцінювання отриманого результату. Відповідно користувач поступово переходить від ролі оператора інструментів візуалізації до ролі проєктувальника, редактора та куратора візуальної комунікації.

Список використаних джерел

1. Солодовник Д. Візуалізація даних у новітніх конвергентних медіа України. *Синопсис: текст, контекст, медіа*. 2023. Т. 29, № 2. С. 157–165. DOI: 10.28925/2311-259x.2023.2.13.

2. Прасол Н. С., Фуріхата Д. В., Левченко А. Ю. Зв'язок між візуалізацією даних та прийняттям рішень: аналіз та вплив візуалізації для кращого розуміння інформації. *Технічна інженерія.* 2024. № 1(93). С. 233–239. DOI: 10.26642/ten-2024-1(93)-233-239.

3. Джеваг Г. В., Путніков В. В., Філіпович В. М. Візуалізація навчального матеріалу з комп'ютерних наук за допомогою онлайн сервісів і генеративного штучного інтелекту. *Науковий альманах мистецтва та освіти.* 2025. № 1. DOI: 10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.22.

4. LeFebvre L., Parsons M. M., Entwistle C., Boyd R. L., Allen M. Rethinking PowerPoint Slide Design for Multimedia Learning. *Journal of Educational Technology Systems.* 2022. Vol. 50, № 4. P. 503–520. DOI: 10.1177/00472395221077628.

5. Анісімова О. М., Прігунов О. В. Хмарні технології як інструмент оптимізації комунікацій у системі управління підприємницькою діяльністю. *Економіка і організація управління*. 2026. № 2(62). С. 5–19. DOI: 10.31558/2307-2318.2026.2.1. (дата звернення: 29.06.2026).

УДК 930.25

Олена Артеменкова, д-р філософії, старший викладач
Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця

ЄВРЕЙСЬКІ ДОКУМЕНТАЛЬНІ ФОНДИ У ЦДІАК, ЦДІАЛ І ЦДАГО: КІЛЬКІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ЦИФРОВА ДОСТУПНІСТЬ

Анотація. Здійснено аналіз окремих комплексів єврейських документів, що зберігаються у державних архівах України. На основі відкритих архівних ресурсів визначено кількісні характеристики окремих фондів та хронологічні межі документів, а також проаналізовано наявність цифрових копій і практику електронного доступу, зокрема на прикладі оцифрування документів Державного архіву Херсонської області в умовах війни. Встановлено нерівномірність розподілу документів між фондами та значну концентрацію матеріалів у комплексах єврейських релігійних громад. Обґрунтовано доцільність системного кількісного моніторингу єврейської документальної спадщини України.

Ключові слова: архівні фонди, єврейська документальна спадщина, цифровізація, метричні книги, архівні документи.

Єврейська документальна спадщина є важливим складником Національного архівного фонду України. Документи єврейських релігійних громад, рабинатів, політичних партій та організацій, органів місцевого управління, а також документи особового походження містять значний інформаційний ресурс для проведення історичних, генеалогічних, демографічних і соціокультурних досліджень. Водночас інформація про кількісний склад таких документальних комплексів залишається розосередженою в інформаційно-пошукових системах окремих архівних установ. У зв'язку з цим актуальним є проведення статистичного аналізу єврейських фондів із метою визначення їх обсягу, структури та доступності.

Метою дослідження є визначення кількісних характеристик окремих єврейських фондів державних архівів України та аналіз сучасного стану їх збереження за показниками наявності цифрових копій і електронного доступу. Джерельною базою дослідження стали відкриті інформаційні ресурси Центрального державного історичного архіву України у м. Києві (ЦДІАК), Центрального державного історичного архіву України у м. Львові (ЦДІАЛ) та Центрального державного архіву громадських об'єднань та україніки (ЦДАГО).

Одним із найбільш інформативних комплексів для проведення генеалогічних досліджень є метричні книги єврейських громад, що зберігаються у ЦДІАК. У фондах № 1158–1165 представлено вісім комплексів метричних книг єврейських громад окремих повітів Київської губернії. Загалом зазначені фонди налічують 849 справ. Найбільшим є фонд № 1164 «Метричні книги єврейських громад м. Києва та Київського повіту» – 640 справ за 1845–1920 рр. [1].

Кількісний розподіл справ у межах зазначених фондів є нерівномірним. На фонд № 1164 припадає 75,4 % усієї досліджуваної вибірки. Фонд № 1158, що містить метричні книги єврейських громад Переяславського повіту, охоплює 98 справ, або 11,5 %. Фонд № 1162 (Таращанський повіт) містить 39 справ (4,6 %), № 1159 (Васильківський повіт) – 27 справ (3,2 %), № 1165 (Уманський повіт) – 23 справи (2,7 %). Найменшими за обсягом є фонди № 1161 – 12 справ, № 1160 – 8 справ та № 1163 – 2 справи [1]. Отже, основна частина досліджуваного масиву метричних документів зосереджена в одному фонді.

Фонд № 1164 має особливе значення для генеалогічних досліджень, оскільки містить метричні книги єврейських громад м. Києва та Київського повіту. У його складі сформовано два описи: 183 справи метричних книг громади м. Києва та 457 справ метричних книг громад Київського повіту. Документи містять записи про народження, шлюб, розлучення та смерть і охоплюють низку населених пунктів Київського повіту [2; 3]. Отже, кількісний показник кількості справ у цьому випадку доповнюється показниками хронологічного та територіального охоплення документів.

Інший за характером документальний комплекс представлено фондом № 701 «Єврейська релігійна громада, м. Львів» ЦДІАЛ. Фонд охоплює 1784–1942 рр., складається з п'яти описів і містить 5 174 справи [4]. Порівняно з метричними фондами ЦДІАК він характеризується значно більшим обсягом та комплексністю документального складу. Це дає змогу розглядати його не лише як джерело генеалогічної інформації, а і як інформаційний ресурс для дослідження діяльності єврейської громади.

Документи політичного та суспільного життя єврейського населення репрезентує фонд № 41 «Єврейські політичні партії і організації (об'єднаний фонд)»

ЦДАГО. Фонд охоплює 1902–1931 рр., має один опис і містить 275 справ [5]. У ньому представлено документи різних єврейських політичних партій та організацій, що дає можливість досліджувати суспільно-політичні процеси та особливості організації єврейського населення України.

Узагальнення кількісних показників трьох архівних комплексів дає змогу визначити загальний обсяг досліджуваної вибірки – 6 298 справ. Найбільшу частку становить фонд № 701 ЦДІАЛ – 5 174 справи (82,2 %), на вісім метричних фондів ЦДІАК припадає 849 справ (13,5 %), фонд № 41 ЦДАГО містить 275 справ (4,4 %). Наведені показники не можуть розглядатися як загальна статистика всіх єврейських документів в архівах України, оскільки досліджені фонди відрізняються за функціональним призначенням, принципами формування та тематичним складом. Водночас вони дають можливість визначити масштаб окремих документальних комплексів та продемонструвати їх інформаційне різноманіття.

Окремим напрямом дослідження є аналіз стану збереження документів. Відкриті інформаційні ресурси архівних установ не містять уніфікованої статистичної шкали фізичного стану кожної справи, що ускладнює проведення кількісного порівняння. У зв’язку з цим одним із доступних показників сучасного стану збереження є рівень цифрового копіювання та наявність електронного доступу до документів.

ЦДІАК здійснює системну роботу з оцифрування документів, зокрема метричних книг єврейських громад. Цифрові копії створюють додаткові можливості для використання архівної інформації та водночас сприяють зменшенню необхідності безпосереднього використання оригіналів. Наявність електронних копій є особливо важливою для генеалогічних досліджень, оскільки забезпечує можливість дистанційного опрацювання значного масиву документів [6; 7].

Окремої уваги в умовах повномасштабної війни потребує проблема фізичної втрати та пошкодження документів, що містять інформацію про єврейське населення України. Важливо зазначити, що в доступних офіційних джерелах не сформовано окремої загальнодержавної статистики знищення саме єврейських фондів унаслідок російської агресії. Водночас показовим є випадок Державного архіву Херсонської області. За офіційними даними архіву, внаслідок війни було втрачено до 300 тис. одиниць зберігання найдавнішого періоду та періодичну пресу [8]. Особливої актуальності ця проблема набуває для єврейської документальної спадщини, оскільки частина фондів, що містили документи про життя єврейського населення Херсонщини у 1917–1955 рр., була викрадена російськими окупаційними військами. Водночас частину цих документів було оцифровано ще у 2022 р. у співпраці з Меморіальним музеєм Голокосту США, завдяки чому цифрові копії були збережені [9]. Отже, херсонський кейс демонструє, що цифровізація єврей-

ської документальної спадщини в умовах війни виконує не лише інформаційну, а й функцію резервного збереження документів. Водночас діяльність подібних програм доцільно розглядати як складник ширшої системи збереження та актуалізації документальної спадщини в умовах воєнних ризиків. Саме в межах підтримки Memorial Foundation for Jewish Culture (MFJC) [10] було виконане це дослідження.

Проведений аналіз дає можливість зробити висновок, що єврейська документальна спадщина в архівах України характеризується значним обсягом, територіальною розосередженістю та тематичним різноманіттям. Важливим напрямом подальшої роботи є формування єдиного статистичного підходу до обліку єврейських фондів із визначенням кількості фондів, описів і справ, хронологічних меж, територіального охоплення, тематичної структури, рівня оцифрування та фізичного стану документів. Такий підхід сприятиме систематизації архівної інформації та підвищенню ефективності її використання у наукових і генеалогічних дослідженнях.

Список використаних джерел

1. Центральний державний історичний архів України, м. Київ. *Список фондів ЦДІАК України.* URL: https://cdiak.archives.gov.ua/spysok_fondiv/

2. Фонд 1 164. Метричні книги єврейських громад м. Києва та Київського повіту. Центральний державний історичний архів України, м. Київ. URL: https://cdiak.archives.gov.ua/spysok_fondiv/1164/

3. Фонд 1 164. Опис 2. Київський повіт. Центральний державний історичний архів України, м. Київ. URL: https://cdiak.archives.gov.ua/spysok_fondiv/1164/0002/

4. Єврейська релігійна громада, м. Львів. Фонд 701. Електронний ресурс ЦДІАЛ України. URL: https://archium.tsdial.archives.gov.ua/fonds/587/

5. Єврейські політичні партії і організації (об'єднаний фонд). Фонд 41. Електронний ресурс ЦДАГО України. URL: https://e.tsdahou.archives.gov.ua/fonds/55/

6. Центральний державний історичний архів України, м. Київ. Оцифрування документів та цифровий фонд користування. URL: https://cdiak.archives.gov.ua/

7. Центральний державний історичний архів України, м. Київ. *Архівні новини.* 2020. URL: https://cdiak.archives.gov.ua/arxiv_novyn.php?year

8. Державний архів Херсонської області. Загальна інформація про архів та втрати документів унаслідок війни. URL: https://kherson.archives.gov.ua/fondy-ta-dovidkovyj-aparat/zagalna-informacziya/

9. Державний архів Херсонської області. Про виконання програми оцифрування за 2023 рік. URL: https://kherson.archives.gov.ua/2024/01/12/pro-vykonannya-programmy-oczyfruvannya-za-2023-rik/

10. Memorial Foundation for Jewish Culture. Emergency Assistance to Jewish Studies Scholars in Ukraine. URL: https://mfjc.org/assistance-to-jewish-studies-scholars-in-ukraine

УДК 930.25:004.77

Людмила Дідух, канд. іст. наук,
Володимир Міхалко, канд. техн. наук, доцент
Український науково-дослідний інститут архівної справи
та документознавства, м. Київ

ОСНОВНІ МОЖЛИВОСТІ ХМАРНИХ СЕРВІСІВ ДЛЯ СТВОРЕННЯ ВІДМОВОСТІЙКОГО СХОВИЩА АРХІВНИХ ДОКУМЕНТІВ В ЕЛЕКТРОННІЙ ФОРМІ

Анотація. Проаналізовано основні можливості хмарних сервісів із метою створення відмовостійкого сховища архівних документів в електронній формі відповідно до кращих світових практик. Описано їх загальні особливості та характеристики.

Ключові слова: хмарні сервіси, хмарні сховища, архівні документи в електронній формі, архівна установа.

Одним із пріоритетних завдань реалізації стратегічної цілі 1 «Цифровізація сфери архівної справи та забезпечення її відповідності інформаційним потребам суспільства» Стратегії захисту документальної спадщини як запоруки збереження національної ідентичності та державності на період до 2027 року та затвердженого операційного плану заходів з її реалізації є створення відмовостійкого (централізованого) сховища архівних електронних документів відповідно до кращих світових практик, зокрема країн ЄС [1, с. 8].

Аналіз світових практик щодо забезпечення збереженості архівних документів в електронній формі свідчить, що резервне копіювання вважається необхідним засобом забезпечення зберігання інформації, включеним у загальну стратегію зберігання інформації. Так, зокрема:

– у посібнику Міжнародної ради архівів зазначається, що резервне копіювання архівних документів в електронній формі є однією з обов'язкових та основних стратегій забезпечення їх збереженості [2, с. 45];

– у посібнику Північно-східного центру збереження документів (NEDCC) стверджується, що одним із основних заходів збереження архівних документів в електронній формі є створення резервних копій файлів [3, с. 25];

– у стандарті ISO/IEC 27002:2022 «Information security, cybersecurity and privacy protection. Information security controls» («Інформаційна безпека, кібербезпека та захист конфіденційності. Заходи забезпечення інформаційної безпеки») зазначається, що резервне копіювання є одним із основних заходів щодо забезпечення збереженості документів в електронній формі, зберігання резервних копій необхідно здійснювати у безпечному та захищеному віддаленому місці, на достатній відстані, щоб уникнути будь-яких пошкоджень від небезпечних ситуацій у

місці зберігання оригіналів. Метою резервного копіювання є забезпечення відновлення інформації після можливої втрати [4, с. 13];

– у посібнику «Fundamentals of AV Preservation» («Посібник зі збереження аудіовізуальних документів») Північно-східного центру збереження документів (NEDCC) зазначається, що резервне копіювання документів в електронній формі є базовим заходом щодо забезпечення їх збереженості. Резервні копії для тривалого збереження мають бути найвищої якості, містити, окрім звичайних даних, метадані, які не призначені для постійного доступу, мета їх створення і зберігання – відновлення даних у разі втрати оригіналу, а також створення в разі необхідності нових користувацьких копій [5].

Будь-які технології зберігання документів в електронній формі мають ризики для їх довгострокового збереження, тому необхідно періодично здійснювати резервне копіювання оригіналів документів в електронній формі. Зазначені ризики можна зменшити, якщо в архівній системі довготривалого зберігання буде дотримано таких умов [6, с. 41]:

– існує кілька незалежних копій документів в електронній формі;

– резервні копії зберігаються географічно відокремлено в різних місцях;

– для зберігання резервних копій використовують різні технології зберігання, зокрема: комбінацію онлайнових і офлайнових методів та технологій зберігання;

– зберігання таких копій активно контролюється, щоб забезпечити оперативне виявлення та усунення будь-яких проблем.

Використання хмарних сервісів є важливою передумовою ефективного зберігання документів в електронній формі, зокрема шляхом використання архівними установами хмарних сховищ для зберігання резервних копій та створення віддаленого фонду.

Основні порівняльні характеристики хмарних сервісів щодо можливостей їх використання архівними установами України наведено у таблиці 1.

Таблиця 1 – Основні характеристики хмарних сервісів

Порівняльні маркери	**Amazon Web Services (AWS)**	**Microsoft Azure**	**Google Cloud Platform (GCP)**
надійність	S3 має 99,999999999 % довговічності, зберігання мінімум у 3 зонах доступності, автоматичне відновлення після відмови	дуже висока; ZRS / GRS / GZRS для зональної та георезервованої стійкості, автоматичне відновлення та захист від втрати даних	99,999999999 % довговічності для Cloud Storage, реплікація даних та автоматичне відновлення
безпека	IAM, KMS, шифрування AES-256, S3 Object Lock / WORM для захисту від	Entra ID, RBAC, Key Vault, immutable Blob Storage / WORM без до-	IAM, CMEK / CSEK, політики зберігання, керування версіями об’єктів

Порівняльні маркери	Amazon Web Services (AWS)	Microsoft Azure	Google Cloud Platform (GCP)
	видалення й ransomware	даткової плати за саму функцію, шифрування Azure Security Center для реагування на загрози	
вартість зберігання	дуже низька: S3 Glacier Deep Archive ≈ 0,00099 $/ГБ на місяць, тарифні плани для різних вимог	конкурентна Archive tier, але ціни залежать від регіону; зручна інтеграція з Microsoft-екосистемою, різні пакети та цінові моделі для вибору	зберігання резервних копій від ≈ 0,0012 $/ГБ на місяць у регіональних локаціях, конкурентоспроможні ціни та варіанти цінових планів
масштабованість	найсильніша екосистема об'єктного зберігання, політики життєвого циклу, міжрегіональна реплікація	дуже висока, особливо для організацій, що вже використовують Microsoft 365 / Windows / AD	дуже висока, проста модель класів сховища та правила життєвого циклу
швидкодія доступу	висока швидкість доступу до даних	швидке завантаження та доступ до даних	висока швидкість завантаження та доступу до даних
функціональність	інтеграція із сервісами та інструментами аналізу даних	інтегровані сервіси та інструменти для аналізу даних, сильна відповідність compliance-сценаріям, інтеграція з Microsoft Purview	широкий спектр функціональності, інтеграція та аналіз даних, ефективна для простих схем зберігання, але compliance-екосистема менш широка, ніж AWS / Azure
ризики	складність налаштування, ризик високих витрат на пошук / вихід	прихильність до постачальника Microsoft, складна модель надлишковості / ціни	менше спеціалізованих урядових / комплаєнс шаблонів для України
придатність для використання архівними установами	дуже висока	висока	середньо-висока

Під час вибору хмарного сервісу для українського споживача потрібно враховувати такі фактори [7]:

– захист даних: Україна гармонізує законодавство з ЄС, використання європейських регіонів гарантує відповідність вимогам GDPR;

– затримка (latency): найнижчі затримки з Києва зазвичай спостерігаються до дата-центрів у Варшаві (Azure) та Франкфурті (AWS/GCP). У 2026 році Azure розширив присутність у Східній Європі, що робить його лідером за цією вимогою;

– гібридні рішення: з огляду на ризики для фізичної інфраструктури багато організацій в Україні використовують хмару як гарячий резерв (DR Site) для своїх наземних серверів.

Отже, практичне використання архівними установами України хмарних сервісів для зберігання резервних копій та створення віддаленого фонду є необхідним елементом для створення відмовостійкого сховища архівних документів в електронній формі.

Обираючи конкретний хмарний сервіс, архівні установи мають враховувати такі фактори, як необхідну місткість, продуктивність, надійність, масштабованість, доступність, вартість послуг і безпеку. Найкращий тип хмарного сервісу залежить від конкретних потреб архівної установи, як-от: обсягів архівних документів в електронній формі, вимог до забезпечення захисту і безпеки документів в електронній формі; рівня матеріально-фінансового забезпечення установи.

Результати порівняльного аналізу хмарних сервісів на предмет можливості їх використання архівними установами України для зберігання резервних копій документів в електронній формі та створення віддаленого фонду свідчать, що до найбільш ефективних хмарних сервісів належать: AWS S3 Glacier Deep Archive + режим відповідності S3 Object Lock + міжрегіональна реплікація. Причини: найнижча ціна для довгострокового зберігання документів, високий рівень надійності, зрілий WORM-захист від видалення або атак програм-вимагачів (ransomware), гнучкі політики життєвого циклу й сильна екосистема аудиту.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Стратегії захисту документальної спадщини як запоруки збереження національної ідентичності та державності на період до 2027 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025–2027 роках: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2024 р. № 1349-р. *Рада: офіційний вебпортал парламенту України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1349-2024-%D1%80#Text (дата звернення: 27.05.2026).

2. Understanding Digital Records Preservation Initiatives. *International Council on Archives.* 2016. URL: https://www.ica.org/app/uploads/2024/01/Digital-Preservation-Initatives-Module_0.pdf (дата звернення: 26.05.2026).

3. Digital Preservation Assessment. Handbook. *Northeast Document Conservation Center.* Andover, Massachusetts, 2019. URL: https://www.nedcc.org/assets/media/documents/nedcc-DPA-hndbk-6.24-web.pdf (дата звернення: 26.05.2026).

4. EN ISO/IEC 27002:2022 «Information security, cybersecurity and privacy protection. Information security controls». Annex A 8.13 – Information Backup. P. 101–102. URL: https://itref.ir/uploads/editor/d3d149.pdf (дата звернення: 25.05.2026).

5. Fundamentals of AV Preservation. *Northeast Document Conservation Center.* 2017. Chapter 4: Managing Digital Audiovisual Collections. Section 4: Active Management. URL: https://www.nedcc.org/fundamentals-of-av-preservation-textbook/chapter-4-introduction/chapter-4-section-4 (дата звернення: 27.05.2026).

6. Забезпечення збереженості цифрових аудіовізуальних документів Національного архівного фонду: метод. рекомендації [затв. наказом Держ. арх. служби України від 09 вер. 2025. № 140-НОД] / Держ. арх. служба України, Укр. наук.-дослід. ін-т арх. справи та документо-

знавства; уклад.: Л. В. Дідух, В. В. Міхалко, Є. М. Чорноморець. Київ, 2024. 182 с. URL: https://archives.gov.ua/wp-content/uploads/Збереж_цифр_АВД_мет.рек.pdf (дата звернення: 28.05.2026).

7. Міграція в хмару: AWS vs Azure vs Google Cloud – що обрати в 2026? *ITFB Group.* 2026. URL: https://itfb.com.ua/migratsiya-v-oblako-aws-vs-azure-vs-google-cloud-chto-vybrat-v-2026/ (дата звернення: 29.05.2026).

УДК 021+930.25]: [316.772.5:077.5]-028.67

Ірина Передерій, д-р іст. наук, професор
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», м. Полтава

ТИПОЛОГІЯ SMM-КОНТЕНТУ БІБЛІОТЕК І АРХІВІВ: ФУНКЦІОНАЛЬНО-КОМУНІКАЦІЙНИЙ ПІДХІД

Анотація. Досліджено особливості SMM-комунікації бібліотек і архівів у соціальних мережах крізь призму функціонально-комунікаційного аналізу контенту. Метою роботи є визначення основних типів SMM-контенту, що використовуються бібліотеками та архівами у цифровому середовищі, а також характеристика їх комунікаційних функцій. На основі аналізу практик бібліотечних та архівних установ у соціальних мережах запропоновано типологію контенту за функціональною ознакою. Виокремлено шість основних типів: освітній, інформаційний, розважальний, інтерактивний, user-generated content та контент «з-за лаштунків». З'ясовано, що бібліотеки й архіви використовують подібний цифровий інструментарій, однак відрізняються логікою комунікації, стилем подачі та рівнем інтерактивності. Обґрунтовано, що функціональний підхід до аналізу SMM-контенту дає змогу глибше осмислити специфіку цифрової присутності установ пам'яті та механізми їх взаємодії з аудиторією.

Ключові слова: соціальні мережі, бібліотеки, архіви, цифрова комунікація, контент-стратегія.

У сучасних умовах цифрової трансформації бібліотеки та архіви дедалі активніше інтегруються у простір соціальних медіа. Соціальні мережі стали важливим інструментом представлення інформаційних ресурсів, популяризації культурної й документальної спадщини, формування інституційного іміджу та розвитку взаємодії з користувацькими спільнотами, що засвідчують й відповідні дослідження [1; 2; 3].

Водночас цифрова присутність установ пам'яті в соціальних мережах не зводиться лише до регулярного інформування про діяльність. Соціальні платформи дедалі виразніше виконують комунікаційну, просвітницьку, репрезентаційну та інтерактивну функції [4, с. 21]. У зв'язку з цим актуалізується потреба не лише в аналізі окремих SMM-практик, а й у систематизації типів контенту, що продукується бібліотеками та архівами в цифровому середовищі.

У межах дослідження пропонуємо розглядати SMM-контент установ пам'яті не стільки за технічним форматом – текст, фото чи відео, – а за його функціонально-комунікаційним призначенням [5, с. 383]. Такий підхід дає змогу точніше визначити роль контенту в комунікації з аудиторією та оцінити його практичну ефективність.

На основі аналізу сторінок бібліотек та архівів у Facebook, Instagram, TikTok та YouTube виокремлено шість основних типів SMM-контенту.

Освітній контент є базовим для обох типів установ. Його головною функцією є поширення знань, популяризація читання, історії та культурної спадщини. У бібліотечній сфері цей тип контенту представлений книжковими оглядами, рекомендаційними добірками, тематичними рубриками, буктрейлерами та короткими просвітницькими відео. В архівній практиці освітній контент реалізується через онлайн-виставки документів, історичні довідки, коментарі до джерел та публікації, що пояснюють історичний контекст архівного документа.

Інформаційний контент забезпечує оперативну комунікацію установи з користувачем. До нього належать анонси подій, повідомлення про нові надходження, виставки, презентації, цифрові колекції, зміни у графіку роботи, новини інституції. Його основне призначення – підтримання актуального інформаційного зв'язку між установою та аудиторією.

Розважальний контент значно активніше представлений у бібліотечному просторі. Він охоплює меми, вікторини, челенджі, гумористичні пости, TikTok-формати, інтерактивні флешмоби. Його використання сприяє залученню молодіжної аудиторії та підвищенню емоційної близькості між установою та користувачем. Архіви звертаються до такого контенту значно рідше, що пояснюється специфікою професійної комунікації та прагненням зберігати баланс між відкритістю і науковою достовірністю.

Інтерактивний контент спрямований на формування зворотного зв'язку. Це опитування, голосування, тести, вікторини, запитання до аудиторії, тематичні дискусії в коментарях. У бібліотек цей формат використовується активніше й різноманітніше. В архівних практиках він також присутній, хоча здебільшого має більш стриманий і тематично спеціалізований характер.

Окрему групу становить **контент, створений користувачами (user-generated content, UGC).** Його формують відгуки, фото, позначки, відео та інші матеріали, створені самими користувачами. У бібліотечному середовищі UGC активно використовується як інструмент залучення спільноти. В архівах цей формат менш поширений, однак останніми роками спостерігається його розвиток, зокрема у практиках партисипативного документування війни, збору цифрових свідчень та особистих архівів.

Важливим елементом сучасної цифрової комунікації є також **контент «з-за лаштунків»,** що демонструє внутрішні професійні процеси установи. У бібліотеках це може бути підготовка книжкових виставок, каталогізація, організація подій; в архівах – реставрація документів, оцифрування, робота з фондами, підготовка експозицій. Такий формат сприяє підвищенню відкритості інституції, формує довіру до професії та посилює персоналізоване сприйняття установи в цифровому просторі.

Запропонована типологія засвідчує, що бібліотеки та архіви використовують схожий цифровий інструментарій, проте реалізують його відповідно до власної інституційної специфіки. Бібліотеки тяжіють до більш емоційної, відкритої та інтерактивної моделі комунікації. Архіви, натомість, зберігають виразніший акцент на достовірності, документальності та історичному контексті.

Отже, функціонально-комунікаційний підхід до типологізації SMM-контенту дає змогу системно осмислити особливості цифрової присутності бібліотек і архівів у соціальних мережах. Він дає змогу аналізувати не лише форму контенту, а передусім його комунікаційне призначення, роль у взаємодії з аудиторією та значення для формування сучасної цифрової репутації установ пам’яті.

Список використаних джерел

1. Бездрабко В. Соціальні мережі й архівні практики. *Архіви України.* 2021. № 3. С. 16–35. DOI: 10.47315/archives2021.328.016.

2. Василенко Д. Інструментарій архівної інтернет-комунікації в аспекті розвитку соціальних мереж. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук.* 2022. № 9. С. 138–147. DOI: 10.31866/2616-7654.9.2022.259191.

3. Недошитко І., Біловус Л., Вількова Т. Соціальні мережі як рекламний ресурс сучасної бібліотеки. *Вісник Книжкової палати.* 2023. № 1. С. 37–42. DOI: 10.36273/2076-9555.2023.1 (318).37-42.

4. Яворська Т. Соціальні мережі бібліотек як ефективний інструмент промоції книг і читання. *Вісник Книжкової палати.* 2023. № 4. С. 21–27. DOI: 10.36273/2076-9555.2023.4(321). 21-27.

5. Li Liew C., Wellington S., Oliver G., Perkins R. Social Media in Libraries and Archives: Applied with Caution. *Canadian Journal of Information and Library Science.* 2015. Vol. 39. № 3–4. P. 377–396. URL: https://www.researchgate.net/publication/ 284562522_Social_Media_in_Libraries_and_Archives_Applied_with_Caution

УДК 930.25:004

Ірина Тюрменко, д-р іст. наук, професор
Яна Руда, здобувачка ОС «Магістр»
Національний університет «Київський авіаційний інститут», м. Київ

ЦИФРОВІЗАЦІЯ АРХІВУ ЮРИДИЧНОЇ КОМПАНІЇ: ПЕРЕВАГИ, РИЗИКИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗБЕРІГАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКУМЕНТІВ

Анотація. Наукові тези присвячені цифровізації юридичних архівів. У дослідженні обґрунтовано доцільність переходу на електронний документообіг, розглянуто ризики у сфері захисту та збереження інформації, а також визначено ключові вимоги до побудови цифрового архіву компанії.

Ключові слова: цифровізація, електронний архів, юридична компанія, електронний документ, інформаційна безпека, електронний документообіг.

Активний розвиток цифрових технологій зумовив докорінні зміни в діяльності установ і організацій. Формування цифрових архівів в структурі юридичних компаній є важливим з огляду на здійснення оперативного пошуку, тривалого зберігання й раціонального використання цифрових ресурсів. Впровадження таких рішень не лише полегшує доступ до інформаційного масиву, що безперервно зростає, а й вимагає створення цілісного нормативно-методичного фундаменту для регулювання цифрових архівних процесів.

Для забезпечення синергетичного ефекту між державами Європейського Союзу в епоху технологічних інновацій Єврокомісія у 2015 році презентувала Стратегію єдиного цифрового ринку (ЄЦР) (Digital Single Market Strategy for Europe). Ця ініціатива спрямована на створення умов для безперешкодного й рівноправного доступу користувачів до цифрового контенту та сервісів на всьому європейському просторі. Створення та впровадження сучасного програмного забезпечення, де ключова роль відводиться системам електронного архівування даних, є важливим в контексті євроінтеграційних прагнень і для України [1, с. 53].

Головне призначення електронного архіву в юридичній сфері полягає в акумуляції документальних ресурсів у єдиному центрі з можливістю гнучкого керування правами доступу. Функціонування такої системи базується на законодавчих вимогах, внутрішніх нормативних документах та загальнокорпоративних стандартах роботи з цифровими даними, що мінімізує безпекові ризики. Зокрема наказ Міністерства юстиції України «Про затвердження Порядку роботи з електронними документами у діловодстві та їх підготовки до передавання на архівне зберігання» (2014) визначив вимоги до підготовки та оформлення електронних документів, до організації електронного документообігу та виконання документів, зберігання електронних документів у діловодстві, підготовки справ до пере-

давання на архівне зберігання та організації роботи з електронними документами в архіві установи [2]. Дійсно, наявність цифрового архіву в організації дає змогу швидко знаходити текстовий й графічний контент (за реквізитами або через повнотекстовий аналіз), миттєво локалізувати паперові оригінали та оптимізує групову взаємодію співробітників завдяки сучасним інструментам шерингу. Важливим функціоналом також є індивідуальне налаштування фільтрації документів та можливість точкової роботи з фрагментами інформації [7].

На вітчизняних теренах правове регулювання цієї сфери забезпечується низкою нормативно-правових актів. Ключовим регулятором процесів, що стосуються комплектування, систематизації, обліку та практичного використання документів є Закон України «Про Національний архівний фонд та архівні установи» [3]. Зазначений документ визначає базові засади функціонування всієї архівної системи держави [8, с. 16]. Також важливий законодавчий фундамент процесу електронного архівування в країні формують Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» [5] та Закон України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» [6].

За дослідженням Н. Вірьовкіної, функціонування дієвої системи електронного архівування базується на комплексному підході, який охоплює створення відповідного нормативно-методичного підґрунтя; розробку та запуск уніфікованих технологічних рішень для ключових архівних процедур; налагодження процесів надання інформаційних сервісів різним групам споживачів; впровадження інструментів для постійного моніторингу працездатності всієї системи; побудову дієвої моделі взаємодії між усіма учасниками архівного процесу; консолідацію наявних інформаційних фондів, а також забезпечення їх стандартизації та технологічної сумісності [7].

Дослідники Р. Кравець, О. Марковець та П. Бойко стверджують, що інтеграція електронного архіву в корпоративну структуру надає підприємству суттєві конкурентні переваги. Серед них автори виділяють високу швидкість та зручність обробки даних, забезпечення колективного доступу, дотримання логічної цілісності інформації, економічну доцільність, надійну безпеку та безстроковість зберігання матеріалів. У сучасних умовах тотальної інформатизації цифрові архіви стають базовим елементом підвищення загальної ефективності менеджменту організації [8, с. 16].

Суттєвою перевагою є також оптимізація витрат. Використання електронних документів сприяє зменшенню витрат на папір, друк, фізичне зберігання архівних матеріалів та обслуговування архівних приміщень. Цифрові архіви дають змогу більш раціонально використовувати ресурси компанії та підвищувати рівень екологічної відповідальності бізнесу. Окрему роль відіграє підвищення рів-

ня контролю над документацією. Сучасні системи управління документами забезпечують ведення журналів змін, контроль версій документів, автоматичне резервне копіювання та розмежування прав доступу. Це дає змогу мінімізувати ризики втрати документів або несанкціонованого внесення змін до них.

Водночас цифровізація архівів супроводжується низкою ризиків. Одним із найбільш суттєвих є загроза кібербезпеці. Юридичні компанії працюють із конфіденційними даними клієнтів, тому можуть ставати об'єктами кібератак, несанкціонованого доступу або витоку інформації. Наслідками таких інцидентів можуть бути фінансові збитки, репутаційні втрати та юридична відповідальність. Іншим ризиком є технічна вразливість електронних систем. Збої програмного забезпечення, пошкодження серверів, відсутність резервних копій або застарілі формати файлів можуть призвести до втрати важливої інформації. Для мінімізації таких ризиків необхідно впроваджувати системи резервного копіювання, використовувати сучасні засоби захисту даних та регулярно оновлювати програмне забезпечення.

Особливу увагу варто приділяти питанням юридичної сили електронних документів. Законодавство України визнає електронні документи та електронні підписи рівнозначними паперовим документам за умови дотримання встановлених вимог. Тому юридичним компаніям варто забезпечити належне використання кваліфікованих електронних підписів, а також дотримуватися вимог щодо автентичності та цілісності документів.

Досвід практичної діяльності в юридичній компанії ТОВ «Амадео Право» засвідчив, що специфіка зберігання архівних масивів напряму пов'язана із необхідністю одночасної обробки різних типів контенту: процесуальних документів для підсистеми «Електронний суд», установчих документів клієнтів та конфіденційних матеріалів адвокатської таємниці. Ключовою особливістю забезпечення життєдіяльності такого архіву є впровадження суворої політики «zero trust» (нульової довіри), яка унеможливлює несанкціонований доступ юристів до справ суміжних практик без спеціального токена авторизації. Для захисту інформації в ТОВ «Амадео Право» було реалізовано алгоритм багаторівневого щоденного резервного копіювання (із розподілом між хмарними сховищами та ізольованими локальними серверами) та запроваджено повне наскрізне шифрування на рівні зберігання і передачі даних. Процес поточної інвентаризації та оперативного пошуку в компанії оптимізовано за допомогою детального внутрішнього реєстру на базі Google Таблиць. Він містить структуровані метадані (унікальний реєстраційний номер, ПІБ / назва клієнта, категорія суперечки, дата закриття провадження), прямі гіперпосилання на зашифровані файли в основному сховищі, терміни зберігання відповідно до законодавства та історію змін. Практика ТОВ «Амадео

Право» довела важливість автоматичного розрахунку хеш-сум (контрольних версій файлів у форматі PDF / A) та обов'язкового щотижневого аудиту дій користувачів, що повністю ліквідувало випадки випадкової заміни чи втрати процесуальних документів та убезпечило компанію від ризиків внутрішньої плутанини в судових досьє.

Отже, цифровізація архіву юридичної компанії є важливим етапом модернізації її діяльності. Вона сприяє підвищенню ефективності роботи, скороченню витрат та покращенню доступності інформації. Разом із тим успішна реалізація цифрового архівування потребує належного управління ризиками, впровадження сучасних засобів кіберзахисту та дотримання законодавчих вимог щодо електронного документообігу. За умови комплексного підходу цифровий архів стає ефективним інструментом забезпечення безперервності та якості роботи юридичної компанії.

Список використаних джерел

1. Гринчишин П. Архівне зберігання документів в умовах переходу на електронний документообіг. *Світ фінансів.* 2024. № 4(81). С. 50–59.

2. Про затвердження Порядку роботи з електронними документами у діловодстві та їх підготовки до передавання на архівне зберігання: наказ Міністерства юстиції України від 11.11.2014 р. № 1886/5. *Рада: офіційний вебпортал парламенту України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1421-14 (дата звернення: 12.06.2026).

3. Про Національний архівний фонд та архівні установи: Закон України від 24.12.1993 р. № 3814-XII. *Рада: офіційний вебпортал парламенту України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3814-12 (дата звернення: 12.06.2026).

4. Ковальчук Т. М. Цифрова трансформація документообігу в умовах розвитку інформаційного суспільства. *Інформація і право.* 2023. № 2. С. 45–52.

5. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 р. № 851-IV. *Рада: офіційний вебпортал парламенту України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15 (дата звернення: 12.06.2026).

6. Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги: Закон України від 05.10.2017 р. № 2155-VIII. *Рада: офіційний вебпортал парламенту України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19 (дата звернення: 12.06.2026).

7. Вірьовкіна Н. М. Електронний архів як засіб зберігання та пошуку документальної інформації. URL: https://www.confcontact.com/2014-nauka-v-informatsionnom-prostranstve/sk5_veryovkina.htm (дата звернення: 12.06.2026).

8. Кравець Р., Марковець О., Бойко П. Електронний архів як засіб швидкого доступу до управлінської інформації. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.* 2023. № 4. С. 14–21.

УДК 02:930.25]:316.77:004

Людмила Чередник, канд. філол. наук, доцент
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», м. Полтава

ТРАНСФОРМАЦІЯ БІБЛІОТЕЧНОЇ ТА АРХІВНОЇ СПРАВИ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ДОКУМЕНТНО-ІНФОРМАЦІЙНИХ КОМУНІКАЦІЙ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Анотація. У тезах досліджено особливості трансформації бібліотечної та архівної справи в умовах розвитку документно-інформаційних комунікацій інформаційного суспільства. Розглянуто основні напрями модернізації діяльності бібліотек і архівів, зумовлені цифровізацією інформаційних процесів, впровадженням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та розвитком електронних ресурсів. Проаналізовано роль електронних каталогів, цифрових бібліотек, інституційних репозитаріїв, електронних архівів і дистанційних сервісів у забезпеченні доступу до інформації та збереженні документної спадщини. З'ясовано, що бібліотеки й архіви використовують цифрові канали комунікації для інформування користувачів, популяризації спадщини та розвитку взаємодії з різними аудиторіями. Визначено ключові проблеми та перспективи розвитку галузі, пов'язані з оцифруванням фондів, інформаційною безпекою, використанням інноваційних технологій і формуванням єдиного цифрового інформаційного простору.

Ключові слова: бібліотека, архів, документно-інформаційні комунікації, інформаційне суспільство, цифровізація, інформаційні технології, електронні ресурси.

Поширення цифрових технологій спричиняє глибокі зміни в інформаційному середовищі та механізмах суспільної комунікації. У нових умовах інформація набуває статусу одного з ключових ресурсів розвитку, а її створення, збереження й поширення стають важливими складниками функціонування соціальних інститутів. Особливе місце в цих процесах посідають бібліотеки та архіви, діяльність яких дедалі більше орієнтується на забезпечення доступу до інформаційних ресурсів і збереження документної пам'яті суспільства.

Безумовно, що трансформаційні процеси, які відбуваються в інформаційному суспільстві, суттєво впливають на діяльність бібліотечних і архівних установ. Традиційні форми роботи поступово доповнюються цифровими технологіями, електронними ресурсами та новими каналами комунікації.

Водночас розвиток цифрових технологій сприяв формуванню нових моделей комунікації, у яких інформація передається значно швидше, а доступ до неї стає більш відкритим та мобільним. У таких умовах бібліотеки та архіви перестають виконувати виключно функції зберігання документів і дедалі більше трансформуються у сучасні інформаційно-комунікаційні центри.

Одним із ключових чинників цих змін є розвиток документно-інформаційних комунікацій. Вони охоплюють процеси створення, оброблення, зберігання, передачі та використання документованої інформації. Саме бібліотеки та архіви

забезпечують ефективне функціонування цих процесів, виступаючи посередниками між інформаційними ресурсами та користувачами [3, с. 39].

Сучасні бібліотеки активно впроваджують цифрові технології у свою діяльність. Електронні каталоги, цифрові бібліотеки, інституційні репозитарії та віртуальні виставки стали важливими інструментами забезпечення доступу до інформації [3, с. 41]. Завдяки розвитку мережевих сервісів користувачі можуть отримувати необхідні документи дистанційно.

Важливим напрямом модернізації бібліотечної сфери є створення цифрових колекцій. Оцифрування друкованих видань дає змогу зберігати культурну та наукову спадщину, забезпечувати її доступність широкій аудиторії та мінімізувати ризики втрати унікальних документів.

Не менш суттєвих змін зазнає архівна справа. Традиційні архіви поступово переходять до формування електронних архівних ресурсів, що забезпечують швидкий доступ до документів та ефективніше управління інформаційними масивами [1, с. 76]. Оцифрування архівних фондів сприяє не лише збереженню історико-культурної спадщини, але й підвищенню рівня відкритості архівної інформації.

Суттєво змінюються й комунікаційні практики бібліотек та архівів. Для взаємодії з користувачами активно використовуються офіційні вебсайти, соціальні мережі, електронні інформаційні платформи та мультимедійні ресурси. Це сприяє популяризації документної спадщини, залученню нових аудиторій та формуванню позитивного іміджу установ.

Цифровізація стала одним із провідних напрямів розвитку бібліотечної та архівної галузі. Вона охоплює не лише переведення документів в електронний формат, а й комплексне оновлення процесів управління інформаційними ресурсами, організації доступу до них та взаємодії з користувачами. Завдяки цифровим технологіям створюються інтегровані інформаційні системи, електронні сховища, цифрові колекції та онлайн-сервіси, що забезпечують оперативний пошук, оброблення й поширення інформації. У контексті розвитку документно-інформаційних комунікацій цифровізація сприяє формуванню єдиного інформаційного простору, розширенню доступу до документної спадщини та підвищенню ефективності інформаційного обслуговування.

Показовим прикладом цифрової трансформації є створення електронних бібліотек закладів вищої освіти, які забезпечують доступ до навчальних і наукових матеріалів незалежно від місця перебування користувачів.

Практичним підтвердженням цифрової трансформації бібліотечної сфери є активне впровадження електронних каталогів та інституційних репозитаріїв у закладах вищої освіти України. Такі ресурси забезпечують відкритий доступ до

навчальних, наукових і методичних матеріалів, сприяють поширенню результатів наукових досліджень та інтеграції вітчизняного наукового простору до міжнародних інформаційних мереж. Завдяки використанню цифрових платформ користувачі отримують можливість здійснювати пошук і користуватися інформаційними ресурсами дистанційно.

Вагомі зміни відбуваються й в архівній галузі. Одним із напрямів модернізації є створення електронних архівних ресурсів та реалізація проєктів з оцифрування архівних фондів. Особливої актуальності ця діяльність набула в умовах воєнного стану, коли цифрові копії документів стали важливим інструментом збереження національної документної спадщини та мінімізації ризиків втрати унікальних архівних матеріалів.

Суттєву роль у розвитку документно-інформаційних комунікацій відіграють офіційні вебсайти, соціальні мережі та інші цифрові канали взаємодії з користувачами. Бібліотеки й архіви використовують їх для інформування громадськості про свої ресурси та послуги, організації віртуальних виставок, популяризації документної та культурної спадщини, а також формування стійких комунікаційних зв’язків із різними категоріями користувачів [4, с. 53].

В архівній сфері вагомим кроком стала реалізація проєктів з оцифрування архівних фондів та розміщення цифрових копій документів у відкритому доступі. Такі практики сприяють розширенню можливостей використання документної спадщини, підвищують оперативність інформаційного обслуговування та забезпечують інтеграцію бібліотек і архівів у сучасний цифровий інформаційний простір.

В умовах воєнного стану бібліотеки та архіви України прискорили процеси цифрової трансформації, зосередивши увагу на оцифруванні фондів, забезпеченні віддаленого доступу до ресурсів і збереженні документної спадщини від ризиків фізичного знищення. Водночас вони посилили свою роль як інформаційно-комунікаційні центри, що сприяють збереженню національної пам’яті, підтримці наукової діяльності та забезпеченню суспільства достовірною інформацією [2, с. 115].

Водночас процеси цифрової трансформації супроводжуються певними труднощами. Із-поміж основних проблем можна виокремити недостатнє фінансування цифрових проєктів, потребу в оновленні технічної бази, забезпечення довготривалого зберігання електронних документів та захист інформації від кіберзагроз.

Попри наявні виклики, розвиток цифрових технологій відкриває широкі перспективи для бібліотечної та архівної справи. Використання штучного інтелекту, автоматизованого індексування документів, хмарних технологій та електронних систем управління документами сприятиме підвищенню ефективності

інформаційного обслуговування та розвитку документно-інформаційних комунікацій.

Розвиток інформаційного суспільства суттєво впливає на трансформацію бібліотечної та архівної справи. Бібліотеки та архіви поступово перетворюються на сучасні інформаційно-комунікаційні центри, що забезпечують відкритий доступ до документованих знань і культурної спадщини.

Основними напрямами модернізації галузі є цифровізація документних ресурсів, створення електронних бібліотек і архівів, розвиток дистанційних сервісів та впровадження інноваційних інформаційних технологій.

Список використаних джерел

1. Горбань Ю., Каракоз О., Прокопенко Л. Трансформація архівної справи в інформаційно-цифровому суспільстві. *Український інформаційний простір.* 2024. № 2(14). С. 76–88.

2. Клименко О., Сокур О. Бібліотекознавство і бібліотечна справа в умовах воєнного стану в Україні. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук.* 2023. № 12. С. 114–124.

3. Ковальчук Н. Документні комунікації в управлінні бібліотекою. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.* 2019. № 4. С. 39–44. DOI: 10.32461/2409-9805.4.2019.189853.

4. Левчук О. Архівні електронні інформаційні ресурси як джерело історичної інформації. *Архіви України.* 2020. № 1. С. 52–65. DOI: 10.47315/archives2020.325.052.

СЕКЦІЯ 3
БІБЛІОТЕЧНА СПРАВА І ЗБЕРІГАННЯ ДОКУМЕНТНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

УДК 027.022:004.738.5:008

Валентина Бездрабко, д-р іст. наук, професор
Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ

БІБЛІОТЕКИ ПРОСТО НЕБА ЯК ФІЛОСОФІЯ ЖИТТЯ ТА ФЕНОМЕН КУЛЬТУРИ ВІДКРИТОГО ДОСТУПУ

Анотація. Бібліотеки просто неба – це соціокультурний простір, що поєднує традиційні функції бібліотеки з новими формами публічної комунікації. Відкриті бібліотечні локації формують особливу філософію взаємодії, засновану на доступності інформації у спільному просторі та добровільності участі в культурних практиках. Бібліотеки просто неба розглядаються як складник ширшої культури відкритого доступу, у межах якої користувач є активним учасником творення спільного ресурсу. Такі ініціативи сприяють формуванню нових моделей громадської взаємодії та мають стати об'єктом соціології читання, урбаністики та культурної антропології.

Ключові слова: бібліотека, вулична бібліотека, читацькі практики, книжковий бокс, громадська книжкова шафа, буккросинг, культура відкритого доступу.

Витоки вуличних боксів для книг сягають того моменту, коли міські спільноти вдалися до пошуків простих способів повернути читання у повсякденність. Спершу це були поодинокі жести, як-от залишання книг на лавці у парку чи на зупинці громадського транспорту, у коробці або на полиці біля свого будинку. Такі маленькі дії створювали соціальні зв'язки між людьми, які ніколи не зустрічалися, але ділилися тим, що з різних причин стало для них історією та втратило актуальність. Своєрідна селекція надбаного, зібраного й подарованого, що пройшло крізь призму персонального життєвого досвіду, сімейних традицій, породжувала вилучення з власної бібліотеки книг, журналів, газет, CD, DVD, інших носіїв інформації, які в певний момент стали мало (або зовсім не) затребуваними.

Поступово спонтанні практики почали оформлюватися у впізнавану ініціативу. Невеликі дерев'яні або металеві бокси, встановлені просто неба, де кожен міг залишити книгу й узяти іншу. Головною умовою встановлення книжкових боксів була велелюдність місця. Вони виникали там, де люди прагнули теплішого міського середовища: біля кав'ярень, ресторанів і магазинів, у дворах, на зупинках, у скверах і в культурно-дозвіллєвих центрів. Кожен бокс ставав маленьким культурним осередком, який не потребував особливих формальних правил для власного існування. Основне правило, яке діяло для таких бібліотечних шафок просто неба, це можливість залишити і поділитися книжкою чи іншим об'єктом, що загалом вважається традиційним для бібліотеки.

Згодом ця ініціатива переросла у ширший рух культури відкритого доступу. Вуличні бібліотечні бокси постають маркерами змінності культурних вподобань, читацьких інтересів та орієнтирів. Наповнення таких боксів відображає не лише акт передачі книжок, а й репрезентацію індивідуальних культурних досвідів. Так

народилося явище, яке сьогодні вважається невід'ємною частиною міського ландшафту.

Феномен вуличних боксів для книг сформувався наприкінці минулого століття в межах громадських ініціатив зі створення відкритих культурних просторів. Як свідчить Вільна е-Енциклопедія, перша постійна шафа з'явилась у німецькому «місті наук» Дармштадті 1996 року. Його ініціатором став місцевий студент Ніколас Мюллер. Згодом така шафа з'явилась в Ганновері [4].



Рисунок 1 – Вулична книжкова шафа [4] (фото з відкритих джерел)



Рисунок 2 – Бокс Little Free Library [4] (фото з відкритих джерел)

Спорідненим явищем варто вважати *буккросинг* як відповідь на бажання ділитися прочитаним і продовжувати життя книг, журналів чи інших матеріальних одиниць поза межами приватних бібліотек. На початку 2000-х років ідея поширюється як глобальний рух. Його суть полягала в тому, що книжка перестала бути статичним об'єктом приватної книгозбірні і перетворювалася в мандрівницю. Її «відпускали» у світ, реєстрували онлайн, а потім відстежували подорож. Така модель поєднувала романтику випадкових зустрічей із читачем та технологічною можливістю відстежити її шлях [3, 5].

Згодом буккросинг вийшов за межі цифрової платформи й укорінився у міському середовищі. Сьогодні буккросинг – це не просто спосіб обміну літературою, а соціокультурна практика, що підтримує культуру читання, оживлює публічний простір і демонструє життя книги поза інституційними публічними чи приватними рамками.

Його сучасна інституціоналізована форма пов'язана також із рухом *Little Free Library,* започаткованим у 2009 році в штаті Вісконсин (США), де було встановлено перший публічний бокс для вільного обміну книжками [1]. Фундаторами і великими подвижниками руху стали Тод Болл і Рік Брукс. Ініціатива швидко поширилася у Північній Америці та Європі, набувши статусу глобальної культурної практики, спрямованої на демократизацію читання й розвиток локальних спільнот [1]. Нині ініціатива вуличних книжкових боксів налічує сотні тисяч послідов-

ників, кожен із яких пов’язаний із долученням до їх відкриття чи підтримки функціонування. Їх стало так багато, що для зручності охочих взяти книгу у вуличній бібліотеці створили застосунок *Little Free Library* [2]. Додаток дає змогу легко знаходити маленькі бібліотечні місця поблизу місцезнаходження шукача. Використовуючи фільтри пошуку, за допомогою застосунку легко отримати вказівки до найближчих громадських книжкових шафок і прокласти до них маршрут. Уподобану неодноразовим відвідуванням вуличну «бібліотеку» можна додати до списку улюблених. У Західній Європі лідерами за кількістю створення вуличних боксів є Німеччина, Данія, Італія, Франція, Іспанія, Великобританія та ін.

Вміст вуличних публічних бібліотек є цінним емпіричним джерелом для аналізу локальних читацьких практик і соціокультурних характеристик громади міста. Оскільки книжки до таких боксів здебільшого приносять мешканці найближчих кварталів, репертуар шафи відображає саме «мікропортрет» місцевого читача та репрезентує повсякденний книжковий обіг конкретного району чи кварталу.



Рисунок 3 – Типова громадська книжкова шафа (фото авторки)

У вуличних бібліотеках часто домінує масова література, зокрема жіночі романи, які через свою «одноразовість» швидко вибувають із приватних бібліотек. Натомість словники, енциклопедії та інші довідкові видання нерідко опиняються у боксах як видання, що втратили практичну цінність у добу цифрових ресурсів і відкритого онлайн-доступу. Поряд із цим у шафах можна знайти й букіністичні видання, інколи з елементами антикварної цінності, що свідчить про тривалість культурної пам’яті поколінь на рівні сім’ї та втраті через деякий час сентиментальності окремих дарувальників.

Зміст боксів істотно варіює залежно від соціального профілю місцевості. У заможних районах частіше трапляються сучасні нон-фікшн видання, перекладні бестселери, мистецькі альбоми, тоді як у районах із нижчим соціально-економічним статусом переважають інші жанри. Вуличні бібліотеки також чутливо реагують на суспільні злами. Після 24 лютого 2022 року в багатьох містах Європи спостерігалося активне поповнення публічних шафок російськомовними книжками і творами російських авторів як прояв колективної культурної й емоційної реакції на агресію росії проти України.

Тож книжкова шафа під відкритим небом постає не лише як інструмент вільного обміну, а й як соціологічний і психологічний індикатор, що відображає структуру локальних уподобань, динаміку культурних настроїв і трансформації спільнот. Вивчення вмісту таких боксів має стати окремим напрямом досліджень у межах соціології читання, урбаністики та культурної антропології.

Список використаних джерел

1. Little Free Library.URL: https://littlefreelibrary.org/
2. Little Free Library: official app. URL: https://play.google.com/store/apps/details?id=org.littlefreelibrary.littlefreelibrary.
3. Буккросинг. *Вікіпедія.* URL: https://uk.wikipedia.org/wikiБуккросинг
4. Громадська книжкова шафа. *Вікіпедія.* URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Громадська_книжкова_шафа
5. Буккросінг: про пункти обміну книжок у Києві. *Українська правда.* 2011. URL: https://life.pravda.com.ua/ukr/culture/2011/11/10/89143/

УДК 021.6:004.65

Вікторія Добровольська, д-р наук із соц. комунікацій, професор, завідувач кафедри артменеджменту та інформаційних технологій Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

ЦИФРОВІ БІБЛІОТЕЧНІ РЕСУРСИ ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДКРИТОГО ДОСТУПУ

Анотація. У доповіді розглянуто роль цифрових бібліотечних ресурсів у забезпеченні відкритого доступу до інформації та знань у сучасному інформаційному суспільстві. Проаналізовано сутність концепції відкритого доступу та її міжнародні нормативні засади. Окреслено функції електронних бібліотек, інституційних репозитаріїв і цифрових колекцій у забезпеченні вільного поширення наукових і культурних ресурсів. Визначено їх значення для розвитку науки, освіти та формування інформаційної культури суспільства. Звернено увагу на український контекст розвитку відкритого доступу та виклики цифровізації бібліотечної сфери.

Підкреслено перспективи впровадження новітніх інформаційних технологій для розширення доступу до знань і посилення ролі бібліотек у цифровому суспільстві.

Ключові слова: цифрові бібліотеки, відкритий доступ, інформаційні ресурси, репозитарії, цифровізація.

Сучасний розвиток інформаційного суспільства характеризується активною цифровою трансформацією всіх сфер суспільного життя, зокрема науки, освіти та культури. У цих умовах особливого значення набуває концепція відкритого доступу до інформації як основи рівного та демократичного поширення знань. Відкритий доступ стає не лише науковою практикою, а й важливим елементом цифрової політики держав і міжнародних організацій.

Цифрові бібліотечні ресурси є ключовим інструментом реалізації цієї концепції, оскільки забезпечують оперативний, дистанційний і безкоштовний доступ до документної інформації. Вони є важливим складником сучасної інформаційної інфраструктури та сприяють розвитку науки, освіти і культурної комунікації [1].

Концепція відкритого доступу (Open Access) передбачає вільний доступ до наукових результатів без фінансових, правових і технічних бар'єрів. Її формування пов'язане з необхідністю підвищення ефективності наукової комунікації та забезпечення рівних можливостей для користувачів у всьому світі.

Ключові принципи відкритого доступу були сформульовані та закріплені у низці міжнародних ініціатив, які визначили стратегічні напрями розвитку сучасної наукової комунікації. Однією з перших і найбільш впливових стала Будапештська ініціатива відкритого доступу, яка проголосила необхідність вільного, безкоштовного та необмеженого поширення наукових публікацій через мережу Інтернет. Вона заклала концептуальні основи відкритого доступу, визначивши його як глобальний суспільний ресурс, що сприяє прискоренню наукового прогресу, підвищенню ефективності досліджень та зменшенню інформаційної нерівності між країнами [2].

Подальшим розвитком цієї ідеї стала Берлінська декларація про відкритий доступ до знань у природничих і гуманітарних науках, яка не лише підтвердила базові принципи Будапештської ініціативи, але й розширила їх на ширше коло наукових дисциплін та інституцій. У декларації наголошується на важливості відкритого поширення знань як умови розвитку науки, освіти та культури, а також як механізму посилення міжнародної співпраці у дослідницькій сфері [3].

Подальше концептуальне осмислення відкритої науки знайшло відображення у рекомендаціях ЮНЕСКО щодо відкритої науки, де підкреслюється необхідність забезпечення глобального, рівноправного та інклюзивного доступу до наукових даних, результатів досліджень і цифрових ресурсів. У цьому документі відкритість розглядається як ключова умова сталого розвитку суспільства, під-

вищення якості ухвалення рішень на основі доказових даних та зміцнення взаємодії між наукою і суспільством [4].

Цифрові бібліотечні ресурси охоплюють електронні бібліотеки, інституційні репозитарії, цифрові колекції, бази даних та інші електронні інформаційні системи, які забезпечують збереження та поширення знань. Однією з головних функцій цифрових бібліотек є забезпечення доступності інформації для широкого кола користувачів. Завдяки цифровим технологіям науковці, студенти та інші користувачі можуть отримувати доступ до ресурсів незалежно від географічного розташування та часу.

Важливу роль у теоретичному обґрунтуванні концепції відкритого доступу відіграє Peter Suber. У своїй фундаментальній праці *Open Access* він розглядає відкритий доступ як нову модель наукової комунікації, що базується на цифрових технологіях, мережевих платформах та принципах вільного поширення знань. На думку дослідника, відкритий доступ змінює традиційну видавничу систему, усуваючи фінансові та правові бар'єри, що обмежують доступ до результатів наукових досліджень, та сприяє прискоренню наукового обміну і підвищенню видимості дослідницьких результатів [5].

У вітчизняному науковому дискурсі вагомий внесок у розвиток і популяризацію ідей відкритого доступу зробила Тетяна Ярошенко. Дослідниця акцентує увагу на тому, що електронні репозитарії, цифрові бібліотеки та інституційні архіви є ключовими інструментами трансформації системи наукової комунікації в Україні. Вони забезпечують не лише накопичення та збереження результатів наукової діяльності, але й їх інтеграцію у світовий інформаційний простір, підвищуючи доступність української науки та її конкурентоспроможність. Як зазначається у її дослідженнях, розвиток відкритого доступу є важливим чинником модернізації бібліотечно-інформаційної сфери та розширення можливостей наукової комунікації [1].

Українські цифрові бібліотеки та інституційні репозитарії поступово формують нову модель доступу до наукових, освітніх і культурних ресурсів, що ґрунтується на принципах відкритості, оперативності та мережевої взаємодії. У цьому контексті бібліотеки трансформуються з традиційних інституцій зберігання документів у сучасні інформаційні центри, які забезпечують повний життєвий цикл цифрових ресурсів – від їх створення та систематизації до довготривалого збереження і багаторазового використання в різних сферах суспільної діяльності.

Цифрові бібліотечні ресурси виконують комплекс взаємопов'язаних функцій у сучасному інформаційному суспільстві. Передусім вони забезпечують вільний і рівноправний доступ до інформації незалежно від географічного розташування, соціального статусу чи інституційної належності користувача. Також вони

сприяють розвитку науки та освіти шляхом оперативного поширення результатів досліджень, навчальних матеріалів і аналітичних даних.

Важливою функцією є підтримка академічної комунікації, що реалізується через електронні репозитарії, відкриті журнальні платформи та цифрові архіви, які забезпечують швидкий обмін науковими результатами між дослідниками на національному та міжнародному рівнях. Не менш значущим є внесок цифрових бібліотек у збереження культурної та документальної спадщини, оскільки процес оцифрування дає змогу захистити унікальні фонди від фізичного зношення та забезпечити їх доступність для широкої аудиторії.

Окремо варто зазначити їх роль у формуванні інформаційної культури суспільства, зокрема через розвиток навичок інформаційної грамотності, критичного мислення та ефективного використання цифрових ресурсів у навчанні й професійній діяльності.

Завдяки процесам оцифрування документів та створення електронних колекцій бібліотеки трансформуються з пасивних сховищ інформації у активних учасників цифрового обміну знаннями. Вони стають інтегрованими елементами глобального інформаційного простору, що не лише зберігають, а й активно продукують, структурують і поширюють знання, забезпечуючи безперервність наукової та культурної комунікації.

Попри значний розвиток цифрових бібліотек, існує низка проблем, що впливають на ефективність їх функціонування. Серед них: недостатнє фінансування цифрових проєктів; обмеження, пов’язані з авторським правом; технічні та інфраструктурні виклики; нерівний рівень цифрової грамотності населення; ризики втрати або несанкціонованого доступу до даних.

В умовах воєнного стану в Україні особливої актуальності набуває питання захисту цифрових ресурсів та забезпечення їх безперервної доступності.

Подальший розвиток цифрових бібліотечних ресурсів пов’язаний із розширенням політики відкритого доступу, удосконаленням цифрових платформ та інтеграцією новітніх технологій, зокрема штучного інтелекту для обробки та систематизації інформації.

Важливим напрямом є також міжнародна співпраця у сфері відкритої науки та формування єдиного цифрового інформаційного простору знань.

Отже, цифрові бібліотечні ресурси є одним із ключових інструментів забезпечення відкритого доступу до інформації та знань. Вони сприяють розвитку науки, освіти, культури та цифрової комунікації. У сучасних умовах цифрової трансформації та глобальних викликів бібліотеки виконують роль не лише інформаційних центрів, а й важливих інституцій збереження та поширення знань, що забезпечують інформаційну стійкість суспільства.

Список використаних джерел

1. Ярошенко Т. Відкритий доступ, відкрита наука, відкриті дані: як це було і куди йдемо (до 20-ліття Будапештської ініціативи відкритого доступу). *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук.* 2021. № 8. С. 10–26.

2. Budapest Open Access Initiative 2002. URL: https://www.researchgate.net/publication/307696427_Budapest_Open_Access_Initiative_2002 (дата звернення: 27.05.2026).

3. Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities. 2003. URL: https://openaccess.mpg.de/Berlin-Declaration (дата звернення: 27.05.2026).

4. UNESCO Recommendation on Open Science. Paris: UNESCO, 2021. URL: https://www.unesco.org/en/open-science/about (дата звернення: 27.05.2026).

5. Suber P. Open Access Cambridge, MA: MIT Press, 2012. URL: https://dash.harvard.edu/entities/publication/73120378-b13c-6bd4-e053-0100007fdf3b (дата звернення: 27.05.2026).

6. Open Access – Towards a non-normative and systematic understanding / N. Taubert, A. Hobert, N. Fraser et al. *arXiv.* 2019. URL: https://arxiv.org/abs/1910.11568 (дата звернення: 27.05.2026).

УДК 930.25:004.9:355.01

Леся Ковальська, д-р іст. наук, професор
Державна науково-педагогічна бібліотека України
імені В. О. Сухомлинського, м. Київ

ТЕМПОРАЛЬНІСТЬ ТА СТАЛІСТЬ ДОКУМЕНТНОЇ СПАДЩИНИ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ

Анотація. Питання темпоральності і сталості документальної спадщини особливо актуалізували тенденції цифровізації та новітніх форм фіксації інформації. В умовах війни в Україні постає також питання необхідності та можливостей збереження свідчень, фіксації історичної пам'яті, переведення цифрових інформаційних ресурсів у сталі документальні комплекси, збереження національної історичної пам'яті. Також варто враховувати, що сучасна парадигма збереження пам'яті переходить від статичного зберігання до безперервного управління цифровою сталістю.

Ключові слова: документна спадщина, цифрова трансформація, змінюваність / темпоральність інформації, сталість / незмінюваність документа.

Актуальність дослідження категорій темпоральності і сталості зумовлена запитами на збереження документної спадщини як основи історичної пам'яті та наукового знання в умовах цифрової трансформації. Використання цифрових інформаційних технологій змінює способи продукування, зберігання та використання документів, актуалізуючи проблему їх довготривалої доступності та автентичності. Водночас виклики війни в Україні зумовлюють реальні загрози фізичного знищення документних фондів і втрати унікальних джерел. Виникає необ-

хідність розроблення ефективних стратегій забезпечення сталості та безпеки документної спадщини.

Особливого значення набуває осмислення темпоральності документів як чинника інтерпретації історико-педагогічних процесів і реконструкції досвіду. Як зазначає у своїй статті Л. Приходько, темпоральність (лат. tempus – «час») – часова сутність явищ, породжена динамікою їх руху; відносно документа проявляється у таких поняттях як «життєвий цикл документа», «дата документа», «терміни зберігання документа», визначає його статуси у значенні оперативного документа чи архівного документа [2, с. 70].

Збереження джерел інформації (цифрового контенту), створених у сучасних технологічних умовах, і меморіалізація тісно пов'язані як взаємодоповнювальні процеси роботи з колективною пам'яттю. Оскільки збереження забезпечує фізичну й цифрову доступність джерел (документів, даних, медіа), їх цілісність, автентичність і довготривале існування. Без цього етапу сам матеріал для пам'яті просто не зберігається [3].

Також *меморіалізація* – це вже інтерпретація, відбір і надання значення джерелам у суспільному, культурному та науковому контекстах. Вона формує наративи, визначає, що саме стає частиною історичної пам'яті. Їх кореляція полягає в тому, що збереження є передумовою меморіалізації, коли меморіалізація визначає пріоритети збереження (що саме оцифровувати, архівувати, популяризувати) [3]. У цифрову епоху обидва процеси інтегруються через репозитарії, цифрові архіви, онлайн-колекції, де збереження і представлення відбуваються одночасно. В умовах війни цей зв'язок посилюється: збереження набуває характеру захисту, а меморіалізація – інструменту фіксації досвіду та формування історичної правди.

Парадокс цифрової темпоральності полягає в тому, що цифрові об'єкти одночасно мають ознаки надзвичайної крихкості й потенційної «вічності»:

– *цифрова темпоральність проявляється* у швидкому старінні форматів, залежності від програмного забезпечення та носіїв, що робить інформацію нестабільною і ризикованою для втрати;

– саме *цифрове середовище створює ілюзію необмеженого та безстрокового збереження* через легкість копіювання і поширення. У цьому й виникає суперечність: щоб забезпечити сталість, цифрові ресурси потребують постійного втручання – міграції форматів, оновлення систем, резервного копіювання.

У цьому контексті можна запропонувати визначення цифрової темпоральності як не просто характеристики часу існування документів, а динамічного процесу їх безперервного відтворення. Темпоральність змінює уявлення про збереження як одноразову дію, перетворюючи його на тривалий, технологічно залежний процес підтримки доступності й автентичності інформації [2, с. 70].

Прояви цифрової темпоральності найвиразніше розкриваються через напруження між очікуваною тривалістю дії цифрових джерел і їх фактичною нестабільністю. Суспільство дедалі більше покладається на цифрові документи як на докази з довготривалою правовою та історичною силою, однак їх існування залежить від технологічних умов, що швидко змінюються, роблячи такі джерела вразливими до втрати, пошкодження або недоступності. У цьому випадку носії пам'яті покликані виконувати функцію «довготривалості», не володіючи відповідною стійкістю [2, с. 70].

Однією з вагомих характеристик є короткий «життєвий цикл» документів і цифрових об'єктів: *формати застарівають, програмне забезпечення припиняє підтримку, апаратні носії швидко виходять з ужитку*. Унаслідок цього цифрові ресурси потребують постійного оновлення, міграції та технічного супроводу, щоб не втратити функціонал. Водночас виникає глибинна суперечність між логікою історичного пізнання і природою цифрового середовища. Історія оперує довгими часовими інтервалами, орієнтується на тривалість, спадковість і накопичення смислів, тоді як цифрове середовище функціонує в режимі швидкоплинності, фрагментарності та нестійкості. У такій невідповідності й проявляється цифрова темпоральність як феномен, що вимагає переосмислення підходів до збереження, інтерпретації та використання документної спадщини [3].

У цифрову епоху *свідчення подій* / *джерела інформації* / *носії пам'яті* набувають нових форм і характеристик, переходячи від традиційних документів до масиву цифрових слідів (повідомлень, фото, відео, геолокаційних даних, записи соціальних мереж). Ці свідчення створюються миттєво, без посередництва інституцій, що підвищує їх оперативність, але водночас ускладнює перевірку достовірності та контексту. Їх цінність полягає у фіксації подій «у реальному часі», однак вони є вразливими до редагування, маніпуляцій і зникнення. Це змінює саму природу доказовості: важливими стають не лише зміст, а й метадані, цифрові сліди та механізми верифікації. Відтак «свідчення подій» у цифровому середовищі потребують спеціальних підходів до збереження, автентифікації та інтерпретації. В умовах швидкої інформатизації та віртуалізації суспільства архіви і документально-інформаційні ресурси перестають бути лише «місцем зберігання документів» у класичному сенсі (паперові фонди, стабільні носії, лінійна історична фіксація), а переходять у ширшу, динамічну цифрову екосистему, змінюючи принципи формування, збереження і використання документної спадщини [3].

У дослідницькому контексті темпоральність та сталість документної спадщини в умовах цифрової трансформації та воєнних викликів потребує врахування важливих чинників. Темпоральність документів стає нестабільною, оскільки у цифровому середовищі документ не має фіксованого «життєвого циклу» як у па-

перовій архівістиці [2, с. 70]. Цифровий документ можна змінити, втратити, копіювати, фрагментувати, знищити без фізичного знищення, що руйнує класичне уявлення про сталість архівного сліду. Сьогодні документна спадщина формується не лише в архівах, а й у хмарних сервісах, соціальних мережах, месенджерах, державних цифрових реєстрах. Архівування стало розподіленим і мережевим процесом. Змінюється поняття автентичності та доказовості, оскільки у цифрову епоху важливими стають метадані, цифрові підписи, версійність, логування змін – не сам документ, а його цифровий «контекст існування».

Воєнні виклики в Україні радикально загострюють проблему нестабільності цифрової спадщини. Факти руйнування інфраструктури, кібератаки, вимушена міграція даних, втрата доступу до серверів або платформ призводять до того, що документ може існувати формально, але бути фактично недоступним або незахищеним. Загалом, сьогодні можна констатувати перехід від традиційної архівної моделі «зберегти документ у часі» до «керування цифровою пам’яттю» в умовах її постійної змінності, розподіленості та вразливості. Сталість не гарантує незмінність, а вбирає технологічні, організаційні правові механізми забезпечення збереженості [1].

Темпоральність як ризик збереження цифрових свідчень і документної пам’яті проявляється як сукупність технічних, інституційних і інформаційних загроз, що підривають сталість цифрової спадщини. Крихкість цифрових платформ та форматів полягає в їх швидкій застарілості та залежності від оновлень програмного забезпечення. Дані можуть ставати недоступними через зміну форматів, закриття сервісів або втрату сумісності між системами.

Постійність стає новим викликом. Довгострокова архівна сталість у цифрову епоху позначає збереження документів у часі, та забезпечення їх доступності, автентичності, читаності в умовах технологічних змін. Якщо у традиційному архіві паперовий документ міг існувати десятиліттями без змін, то цифрові об’єкти залежать від програмного середовища, яке швидко оновлюється або зникає. Тому довгострокове збереження вимагає постійної міграції даних і підтримки сумісності форматів.

Важливим аспектом є інституційна стійкість архівів і бібліотек, які повинні адаптуватися до гібридних моделей роботи, поєднуючи класичні функції з цифровими репозиторіями, системами резервного копіювання та хмарними технологіями. Окремий виклик становить гарантування автентичності та цілісності цифрових ресурсів у часі, для чого потрібні механізми фіксації версій, цифрового підпису, метаданих і аудиту змін, щоб документ залишався доказовим джерелом навіть після багатьох трансформацій. Також важливою є координація стандартів і політик на національному та міжнародному рівнях, адже без узгоджених підходів до опи-

су, зберігання та доступу неможливо забезпечити довготривалу сумісність архівних та бібліотечних систем. У підсумку, сталість у цифровому середовищі – це не стан, а процес безперервної підтримки доступності та достовірності документної спадщини в умовах технологічної мінливості та інформаційних ризиків [1].

Отже, цифрова трансформація змінює природу документної спадщини, роблячи її динамічною, розподіленою та технологічно залежною. Темпоральність цифрових документів характеризується нестабільністю їх існування, версійністю та вразливістю до втрати або модифікації. Сталість документної спадщини в цифровому середовищі не є даністю, а потребує постійного технічного й організаційного забезпечення. Воєнні виклики посилюють ризики втрати цифрових ресурсів через руйнування інфраструктури, кібератаки та обмеження доступу. Вагомим чинником збереження є розвиток надійних систем резервування, міграції даних і захищених цифрових інформаційних ресурсів. Автентичність і доказовість цифрових документів залежать від метаданих, цифрових підписів і фіксації історії змін. Сучасна парадигма збереження пам'яті переходить від статичного зберігання до безперервного управління цифровою сталістю.

Список використаних джерел

1. Рибачок О. М. Документальна спадщина як складова культурних цінностей і культурної спадщини. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.* 2017. № 2. С. 81–91. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bdi_2017_2_13

2. Приходько Л. Ф. Національний архівний фонд: поняття, склад, структура. *Архіви України.* 2017. № 1. С. 62–87.

3. Менська О. Цифровізація як ефективний спосіб збереження історико-культурної спадщини: міжнародне та національне нормативно-правове забезпечення. *Věda a perspektivy.* 2024. № 2(33). С. 129–145.

УДК 004:02:81'373

Максим Опірський, здобувач вищої освіти ОС «Доктор філософії»
Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ

ЦИФРОВІЗАЦІЯ БІБЛІОТЕЧНОЇ ГАЛУЗІ ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ЛЕКСИКИ

Анотація. Проаналізовано вплив цифровізації на формування сучасної бібліотекознавчої терміносистеми. Показано, що глобалізація, утвердження концептів відкритості науки та розвиток цифрових сервісів зумовили трансформацію функцій бібліотек і появу нових професійних понять. Розкрито зміни в інформаційній інфраструктурі, що спричинили поширення термінів, пов'язаних із цифровими об'єктами, процесами, інструментами й ресурсами. Об-

ґрунтовано потребу в систематизації та стандартизації термінології для забезпечення її узгодженості з міжнародними підходами. Наголошено на перспективі кодифікації нових понять, що відображають сучасні тенденції розвитку бібліотечно-інформаційної сфери.

Ключові слова: цифровізація, бібліотека, бібліотекознавство, термінологія, професійна лексика.

Сучасне суспільство переживає масштабні трансформації, зумовлені глобалізацією і цифровізацією. Глобалізація посилила взаємозалежність між країнами та континентами й прискорила розвиток цифрових технологій, які надали глобалізаційним процесам динамічності та забезпечили швидкість інформаційних потоків і доступність інформаційних ресурсів. Цифрові платформи та мережеві сервіси стали ключовими механізмами глобальної взаємодії та водночас актуалізували питання збереження національної ідентичності.

На інституційному рівні в бібліотеках впроваджуються програми цифрового розвитку, створюються електронні колекції та бази даних, розбудовується цифрова інфраструктура, а вебпортали пропонують розділи на кшталт «Цифрові проєкти» чи «Цифрові колекції», що засвідчує їх інтеграцію у світовий цифровий простір і систему відкритої науки. Під впливом інформаційно-комунікаційних технологій бібліотеки зазнають глибоких змін, а саме: трансформуються їх цінності, функції та моделі взаємодії з продуцентами й користувачами інформації. Це актуалізує питання про сучасну роль бібліотеки, її суспільний вплив і критерії соціокультурної ефективності.

У вітчизняному бібліотекознавстві сформувався розгорнутий науковий дискурс, присвячений цифровій модернізації бібліотечної сфери. Ці студії продовжують тривалу традицію дослідження інформатизації, цифровізації, послідовно висвітлюючи еволюцію інформаційних процесів і трансформацію професійних практик у цифрову добу. Із-поміж знакових дослідників цифровізації бібліотечної галузі і відповідної трансформації фахової термінології варто зазначити Л. Дубровіну [2], Н. Стрішенець [5], Г. Солоіденко [6], Ю. Ковтанюка, З. Шевченка [4], О. Збанацьку [3], Р. Білоусову [1], Г. Швецову-Водку, З. Романуху [8], Л. Туровську [7] та ін.

Цифрова трансформація інформаційного середовища суттєво змінила бібліотечні процеси: традиційні технології поступилися електронним системам, що спричинило появу новотворів для опису цифрових операцій і сервісів. Розвиток онлайн-послуг – цифрової реєстрації, електронної доставки, поширення документів, віртуальних довідок, онлайн-подій і цифрових виставок, збагатив функції бібліотек і змінив моделі взаємодії з користувачами. Унаслідок цифровізації бібліотека стала багатофункційним культурно-освітнім центром і цифровою платформою водночас, що неминуче вплинуло на терміносистему галузі. Цифровізація породила нові термінологічні виклики, які потребують наукового осмислен-

ня, адже оновлення понятєвого апарату має відображати сутнісні зміни бібліотечної діяльності в умовах «цифрового повороту».

Основними джерелами, що фіксують трансформацію бібліотекознавчої термінології, є нормативно-правові акти, стандарти, словниково-довідкова документація та авторські студії. Саме вони дають змогу простежити й осмислити зміни в терміносистемі. Перехресний пошук термінів, характерних для бібліотечної сфери, засвідчує появу в українському законодавстві таких лексем, як *оцифрування* (та похідні дієприкметники *оцифрований, оцифровуваний*)*, цифрова інфраструктура, цифровий проєкт, цифрове управління, цифровий фонд, цифрова копія документа, цифрова модель аналогового документа, цифрова доступність книжок та інформації про них, цифрова бібліотека, цифрова (електронна) форма документа.*

Електронна форма існування об'єктів і процесів частково перетинається з термінологією цифрових технологій, адже будь-які явища сьогодні функціонують в електронній системі. Реєстр термінів нормативно-правових актів Верховної Ради України (База «Законодавство України») містить 429 позицій (станом на 04.06.2026), що позначають саме електронне середовище, проте властиві цифровізації. Це свідчить про орієнтацію законодавців на опис процесів, а не на об'єкти цифровізації.

Цифрову термінологію, релевантну бібліотечній сфері, доцільно групувати за класами: **об'єкт, інструмент, дія, процес, метод, ресурс.** Дослідження доводить, що лексеми, які традиційно об'єднують під поняттям «цифровий», належать до різних категорій, тому їх розмежування є необхідним для усунення термінологічної розмитості. **До об'єктів** можна зарахувати: єдиний цифровий простір; цифрова модель аналогового документа; цифрова копія документа; цифрова (електронна) форма документа; цифрова бібліотека; цифровий фонд; цифровий фонд користування; цифрові дані; цифровий формат; **до інструментів** – електронний цифровий підпис; цифрова платформа; цифрова система; цифровий інструмент; інформаційно-комунікаційна система «Цифрова книжкова ідентифікація»; цифрові мережі; **до дій** – оцифрування; оцифровування; оцифрований (як результат дії); **до процесів** – цифровізація; цифрова трансформація; цифровий розвиток; цифрова модернізація; цифрове управління; цифрове суспільство; цифрові потоки; цифрові технології; цифрові ініціативи; **до методів** – цифрова модель; цифрове управління; **до ресурсів** – цифрова інфраструктура; цифрова доступність книжок та інформації про книжки; цифрова освіта; цифрова грамотність; цифрові навички; цифрові компетенції.

Запропонована класифікація забезпечує семантичну точність, усуває змішування понять і створює підґрунтя для подальшого аналізу, стандартизації та ко-

ректного використання цифрової термінології в науковій, освітній і нормативній практиці.

Логіку впливу цифровізації на терміносистему бібліотекознавства можна подати як послідовний ланцюг процесів: глобалізація → утвердження концептів відкритості (Open Science, Open Access, Open Data, цифрова інклюзія) → трансформація функцій бібліотеки (репозитарії, бази даних, цифрові сервіси, мережева комунікація) → поява нових термінів (FAIR, RDM, LOD, preprint, digital literacy, інтероперабельність) → формування цифрово-орієнтованої, міждисциплінарної та глобалізованої терміносистеми.

Цифрове середовище висунуло нові вимоги до інформаційної інфраструктури, що спричинило появу понять на кшталт *цифровий контент, цифрова бібліотека, цифрова компетентність, цифровий фонд.* Вони не лише описують умови існування інформації, а й відображають ключові риси сучасного інфопростору – мобільність, інтерактивність, мультимедійність, мережевість.

Масштабні інституційні, функційні та технологічні зміни в бібліотечній галузі суттєво вплинули на розвиток терміносистеми: переосмислено роль бібліотек, модернізовано їх функції, упроваджено цифрові сервіси й інноваційні технології. Це зумовлює потребу в уточненні та стандартизації термінології, здатної адекватно описувати цифрові об’єкти, процеси, інструменти й методи та забезпечувати узгодженість із міжнародними підходами. Термінологічні зміни стають не лише наслідком цифрової трансформації, а й чинником її концептуального осмислення.

У перспективі до бібліотекознавчої термінології припускаємо буде кодифіковано нові поняття – *цифровий бібліотекар, цифровий габ, цифрова бібліотека, відкриті метрики, відкрите рецензування, відкрита інфраструктура, відкриті освітні ресурси, FAIR-дані, самоархівування, керування даними, зв’язані відкриті дані* тощо. Їх унормування забезпечить узгодженість терміносистеми з міжнародними стандартами та відображення сучасних тенденцій розвитку бібліотечно-інформаційної сфери. З часом деякі з них будуть закріплені в нормативно-правових актах, стандартах, наукових студіях та електронних ресурсах, що сприятиме їх усталенню й інтеграції у глобальний термінологічний простір.

Список використаних джерел

1. Білоусова Р. З. Терміни бібліотекознавства та бібліографознавства в українській мові кінця XX – початку XXI століття (системно-структурна організація): дис. канд. філол. наук … 10.02.01 – українська мова / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Львів, 2021. 279 с.

2. Дубровіна Л. Рукописно-книжна спадщина України в сфері національної культури: створення традиційних та електронних ресурсів. *Рукописна та книжкова спадщина України.* 2014. Вип. 18. С. 286–315.

3. Збанацька О. Термінологія законодавства в умовах цифровізації. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.* 2020. № 1. С. 98–105.

4. Ковтанюк Ю., Шевченко З. Актуальні питання створення цифрових колекцій історико-культурної спадщини Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського в контексті цифрової трансформації гуманітарної галузі. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.* 2024. Вип. 72. С. 208–245.

5. Стрішенець Н. Сучасні вітчизняні бібліотечно-інформаційні стандарти: термінологічний аналіз. *Бібліотечний вісник.* 2018. № 3. С. 28–40.

6. Солоіденко Г. Стандартизація у бібліотечній галузі: підсумки 26-річної діяльності. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.* 2017. Вип. 48. С. 32–44.

7. Туровська Л. Трансформація діяльності наукової бібліотеки в умовах воєнного стану (на прикладі Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського). *Вісник Книжкової палати.* 2023. № 1. С. 31–37.

8. Швецова-Водка Г., Романуха З. Термінологія бібліографічного інформування. *Бібліотечний вісник.* 2016. № 1(231). С. 46–51.

УДК 001.102:002

Галина Сілкова, канд пед. наук, доцент,
Марина Костенко, старший викладач
Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне

ДИНАМІКА ТА ПАРАМЕТРИ ЯВИЩА РОЗСІЮВАННЯ – КОНЦЕНТРАЦІЇ ПУБЛІКАЦІЙ У ВІТЧИЗНЯНОМУ ДОКУМЕНТНОМУ ПОТОЦІ З ПРОБЛЕМ БІБЛІОТЕЧНОЇ СПРАВИ

Анотація. За результатами бібліометричного аналізу висвітлено динаміку вітчизняного документного потоку з проблем бібліотечної справи другої половини 2022–2025 рр. Охарактеризоване явище розсіювання – концентрації публікацій у документному потоці щодо проблем бібліотечної справи другої половини 2022–2025 рр. та його відповідність класичній формулі С. Бредфорда.

Ключові слова: бібліометричний аналіз, документний потік, бібліотечна справа, розсіювання – концентрація публікацій.

За результатами бібліометричного аналізу ми отримали дані щодо сумарного обсягу вітчизняного документного потоку (ДП) статей щодо проблем бібліотечної справи за період з другої половини 2022 р. по 2025 р. включно. Кількість галузевих документів за досліджуваний період становила 580 статей. Аналіз динаміки ДП засвідчив хвилеподібній характер його кількісних параметрів – від зростання до зменшення. Якщо у другій половині 2022 р. було виявлено лише 26 статей, то у 2023 р. їхня кількість зросла до 163, у 2025 р. становила 143 статті, а у

2024 р. досягла 248 публікацій, що стало найвищим показником за досліджуваний період.

Ключовим аспектом нашого дослідження стало вивчення проявів явища розсіювання – концентрації публікацій у ДП щодо проблем бібліотечної справи. Усталеною для документознавчих досліджень практикою є застосування для оцінки явища розсіювання – концентрації публікацій методики С. Бредфорда, який вперше сформулював відповідний закон (закономірність).

Як зазначає «Українська бібліотечна енциклопедія»: згідно із законом Бредфорда, якщо наукові журнали розташувати в порядку зменшення кількості надрукованих у них статей з певної теми, то в отриманому списку цих видань можна виділити три зони (або сфери), що містять однакову кількість статей із зазначеної теми, а кількість журналів у кожній із зон, починаючи з першої, обов'язково збільшується у певній математично доведеній пропорції.

Відповідно до основоположного принципу методики Бредфорда ми упорядкували всі виявлені серіальні видання за зменшенням кількості опублікованих в них статей та побудували своєрідну ієрархічну структуру ДП щодо питань бібліотечної справи. На перших позиціях перебувають «найбільш» профільні видання, а на останніх – журнали чи продовжувані збірники, де зрідка з'являються поодинокі публікації галузевої проблематики.

Ми отримали такий список серіальних видань щодо проблем бібліотечної справи:

1. «Наукові праці Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського» (119 статей);
2. «Бібліотечна планета» (86 статей);
3. «Бібліотечний вісник» (60 статей);
4. «Бібліотечний форум: історія, теорія і практика» (59 статей);
5. «Вісник Книжкової палати» (59 статей);
6. «Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук» (43 статті)
7. «Рукописна та книжкова спадщина України» (32 статті);
8. «Бібліотечний Меркурій» (23 статей);
9. «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія» (21 стаття);
10. «Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника» (20 статей);
11. «Вісник Харківської державної академії культури» (18 статей);
12. «Рукописна та книжкова спадщина України» (13 статей);
13. «Вісник Степу» (7 статей);
14. «Батуринська старовина» (3 статті);

15. «Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв», «Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку», «Історія релігії в Україні», «Часопис Київського університету права», «Архіви України» (по 2 статті відповідно, сумарна кількість – 10);

16. «Народознавчі зошити», «Термінологічний вісник», «Україна – Польща: історична спадщина і суспільна свідомість», «Краєзнавство», «Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні», «Слов'янський світ», «Поліграфія і видавнича справа», «Світогляд», «Східний світ», «Технологія і техніка друкарства», «Музикознавча думка Дніпропетровщини», «Грані», «Розведення і генетика тварин», «Вісник Національного університету оборони України», «Український історичний журнал», «Міжнародний науково-технічний журнал "Проблеми керування та інформатики"», «Україна: Культурна спадщина, національна свідомість, державність» (по 1 статті в кожному, сумарна кількість – 17).

Після ранжування ми спробували здійснити поділ списку серіальних видань на три групи із приблизно однаковою кількістю статей у кожній (відповідно до методики Бредфорда), однак реальна кількість статей у зонах коливалася від більшої, ніж точна третина (193 або 194 статті) до меншої.

Перша група утворює зону ядра (невелика кількість профільних журналів та продовжуваних видань, які безпосередньо спеціалізуються на досліджуваній галузі). У нас це – «Наукові праці Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського» та «Бібліотечна планета», що сумарно охоплюють 205 статей. Вважається, що саме джерела з зони ядра є основним джерелом інформації відповідної тематики для фахівців, тому найбільш часто (і в найбільшій кількості) публікуються статті з таких проблем.

Друга зона охоплює більшу кількість журналів і збірників, які (відповідно до закономірності Бредфорда) мають бути частково присвяченими досліджуваній або суміжним галузям і теж публікують статті такої проблематики разом з матеріалами за їх основним профілем. Однак за результатами нашого дослідження цю зону (із 221 статтею) формують такі журнали, як «Бібліотечний вісник», «Бібліотечний форум: історія, теорія і практика», «Вісник Книжкової палати», «Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук», в назві яких наголошується на бібліотечному спрямуванні.

Виходячи із закономірності Бредфорда, третя зона (зона максимального розсіювання інформації) складається з найбільшої кількості серіальних видань, які не дотичні до досліджуваної галузі й дуже епізодично публікують поодинокі матеріали щодо її тематики. Проте за параметрами нашого дослідження до зони розсіювання у ДП із проблем бібліотечної справи увійшли також серіальні видання із чітким акцентуванням назви на бібліотечній справі – «Бібліотечний Мерку-

рій», «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія», «Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника» або на закладі, що зокрема здійснює фахову підготовку в галузі – «Вісник Харківської державної академії культури», «Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв». Цю зону утворюють також такі видання, як «Рукописна та книжкова спадщина України», «Вісник Степу», «Батуринська старовина», «Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку», «Історія релігії в Україні», «Часопис Київського університету права», «Архіви України», «Народознавчі зошити», «Термінологічний вісник», «Україна – Польща: історична спадщина і суспільна свідомість», «Краєзнавство», «Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні», «Слов'янський світ», «Поліграфія і видавнича справа», «Світогляд», «Східний світ», «Технологія і техніка друкарства», «Музикознавча думка Дніпропетровщини», «Грані», «Розведення і генетика тварин», «Вісник Національного університету оборони України», «Український історичний журнал», «Міжнародний науково-технічний журнал «Проблеми керування та інформатики»», «Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність» (сумарна кількість статей – 146).

Отже, ми можемо стверджувати про невідповідність параметрів актуального явища розсіювання – концентрації публікацій у ДП із проблем бібліотечної справи відповідно до класичної закономірності С. Бредфорда.

Список використаних джерел

1. Літопис журнальних статей: держ. бібліогр. покажчик України. Київ, 1936. URL: http://www.ukrbook.net/litopysy.html

2023. № 1–24;

2024. № 1–24;

2025. № 1–24;

2026. № 1–7.

2. Концентрація і розсіювання документів в інформаційних потоках (закон Бредфорда). *Українська. бібліотечна енциклопедія.* URL: https://lnk.ua/BhtfMWOwP

УДК 021+02:331.5(477)

Василь Спрінсян, канд. мистецтвознавства, доцент
завідувач кафедри інформаційної діяльності та медіа-комунікацій
Національний університет «Одеська політехніка», м. Одеса

АНАЛІЗ МОЖЛИВОСТЕЙ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ТА КАР'ЄРНИХ ТРАЄКТОРІЙ ВИПУСКНИКІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ В13 БІБЛІОТЕЧНА, ІНФОРМАЦІЙНА ТА АРХІВНА СПРАВА В УКРАЇНІ

Анотація. У тезах проаналізовано сучасні можливості працевлаштування та кар'єрні траєкторії випускників спеціальності В13 Бібліотечна, інформаційна та архівна справа в Україні. Розглянуто основні сфери професійної діяльності фахівців, зокрема бібліотеки, архіви, інформаційні центри, органи державного управління, освітні та комерційні установи. Визначено вплив цифрової трансформації суспільства на розширення професійних функцій і появу нових напрямів зайнятості. Підкреслено важливість формування цифрових, інформаційно-аналітичних та комунікаційних компетентностей для підвищення конкурентоспроможності випускників на сучасному ринку праці.

Ключові слова: спеціальність В13 Бібліотечна, інформаційна та архівна справа, кар'єрна траєкторія, працевлаштування.

Актуальність теми дослідження. Особливої ваги нині набуває проблема переосмислення спеціальності В13 Бібліотечна, інформаційна та архівна справа, оскільки сучасна інформаційна інфраструктура вже не обмежується традиційними бібліотеками й архівами. Вона охоплює електронний документообіг, цифрові репозитарії, відкриті дані, управління інформаційними ресурсами організацій, захист персональних даних, цифрове кураторство й аналітико-синтетичну обробку інформації. Постанова Кабінету Міністрів України № 1021 від 30 серпня 2024 року закріпила нову структуру переліку галузей знань і спеціальностей, у якій спеціальність Бібліотечна, інформаційна та архівна справа позначено як В13, що потребує коректного співвіднесення з раніше чинним кодом 029.

Працевлаштування випускників В13 залежить від того, наскільки широко трактується їхній професійний профіль. Якщо розглядати спеціальність лише через традиційні посади бібліотекаря або архівіста, ринок виглядає обмеженим і бюджетно залежним. Якщо ж враховувати документаційні, інформаційно-аналітичні, цифрові та управлінські функції, можливості працевлаштування значно розширюються. Ключовими роботодавцями для випускників В13 залишаються публічні, університетські та спеціалізовані бібліотеки, архівні установи, музеї, органи місцевого самоврядування, державні установи, заклади освіти, культурні інституції, медіаорганізації, видавництва, наукові установи, а також компанії, що потребують фахівців з документообігу, контенту, баз знань і інформаційної підтримки [1].

Пошук на сайті robota.ua за посадою «документознавець» під час аналізу показував 337 вакансій, тоді як за запитами «бібліотекар» і «архівіст» – відповідно 51 і 50 вакансій. Наведене свідчить, що попит на фахівців із документаційної та інформаційної роботи в бізнесі й організаціях може бути вищим, ніж попит на традиційні бібліотечні посади [2; 3; 4].

Класифікатор професій ДК 003:2010 має важливе значення для зіставлення освітньої підготовки з назвами посад. Випускник спеціальності В13 може орієнтуватися не лише на професію бібліотекаря, а й на посади, пов'язані з архівною справою, діловодством, документаційним забезпеченням, інформаційною діяльністю, адмініструванням баз даних і роботою з інформаційними ресурсами [5].

Реальний ринок праці для випускників спеціальності В13 ширший, ніж це спостерігаємо з традиційних професійних назв. Найперспективнішою є стратегія позиціонування випускника як фахівця з інформаційних ресурсів, документних процесів і цифрових сервісів, а не лише як працівника бібліотеки або архіву.

Основні сфери діяльності випускників В13 можна поділити на традиційні, суміжні та нові цифрові. Традиційні сфери охоплюють бібліотеки, архіви, інформаційно-бібліографічні відділи, фонди, читальні зали, каталоги, довідково-інформаційні служби. Саме ці напрями формують професійну основу спеціальності. Суміжні сфери пов'язані з діловодством, документаційним забезпеченням управління, офіс-менеджментом, кадровим документообігом, юридичним супроводом документів, адміністративною роботою, контент-менеджментом і внутрішніми базами знань підприємств. У цих сферах випускник В13 може конкурувати завдяки розумінню структури документа, правил його обліку, пошуку, збереження та правового режиму. Нові цифрові сфери охоплюють цифрові бібліотеки, електронні архіви, інституційні репозитарії, проєкти оцифрування культурної спадщини, наукометричні сервіси, управління дослідницькими даними, цифрову гуманітаристику, інформаційну аналітику, підтримку електронного урядування та сервісів відкритих даних.

Найбільш перспективною є комбінована траєкторія: фахівець, який володіє документознавчою базою, вміє працювати з цифровими інструментами й може пояснити роботодавцю цінність упорядкованої інформації. Саме такі компетентності потрібні організаціям, які переходять від хаотичного зберігання файлів до системного управління документами, даними й знаннями.

Попри широкий потенціал спеціальності, працевлаштування молодих фахівців В13 супроводжується низкою проблем. Перша проблема – низька заробітна плата у бюджетних установах. Бібліотеки, архіви й культурні установи часто мають обмежене фінансування, що знижує привабливість традиційних посад для молоді. Друга проблема – стереотипне сприйняття професії. Частина абітурієнтів

і роботодавців пов’язує спеціальність лише з роботою у бібліотеці або архіві, не враховуючи її інформаційно-технологічний, документаційний і управлінський потенціал. Через це випускники можуть недооцінювати власні компетентності або не вміти правильно презентувати їх на ринку праці. Третя проблема – невідповідність навичок випускників окремим запитам бізнесу. Роботодавці очікують упевненого володіння офісними програмами, електронним документообігом, CRM/ERP-системами, таблицями, хмарними сервісами, цифровою комунікацією, англійською мовою та навичками швидкого навчання.

Основна проблема в слабкій адаптації її публічного образу до сучасного ринку. Коли спеціальність В13 подається як спеціальність про інформацію, документи, дані, цифрову спадщину й управління знаннями, її можливості значно розширюються. Для підвищення конкурентоспроможності випускників доцільно поєднувати академічну підготовку з практичними мініпроєктами: створенням електронного каталогу, описом невеликої цифрової колекції, підготовкою інформаційної довідки, аналізом вакансій, налаштуванням структури хмарного архіву, роботою з електронними таблицями та підготовкою бібліографічного огляду.

Перспективи спеціальності В13 визначаються глобальними трендами, які змінюють способи створення, збереження, опису, пошуку й використання інформації. Найбільш впливовими є Big Data, штучний інтелект, відкрита наука, цифрова гуманітаристика, цифрова спадщина, кібербезпека даних і розвиток електронних сервісів громад.

Список використаних джерел

1. Бібліотеки України: осередки культурного надбання. *Міністерство культури та інформаційної політики України.* 2026. URL: https://mcip.gov.ua/news/biblioteky-ukrayiny-oseredky-kulturnogo-nadbannya/ (дата звернення: 12.05.2026).

2. Робота архівіст: вакансії. *Robota.ua.* URL: https://robota.ua/zapros/archivist/ukraine (дата звернення: 12.05.2026).

3. Робота бібліотекар: вакансії. *Robota.ua.* URL: https://robota.ua/zapros/bibliotekar/ukraine (дата звернення: 12.05.2026).

4. Робота документознавець: вакансії. *Robota.ua.* URL: https://robota.ua/zapros/dokumentoznavec/ukraine (дата звернення: 12.05.2026).

5. Класифікатор професій ДК 003:2010. *Рада: офіційний вебпортал парламенту України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va327609-10#Text (дата звернення: 12.05.2026).

УДК 025:004.8(477)

Iryna Shkitska, Doctor of Philology, Professor
West Ukrainian National University, Ternopil (Ukraine)

COMPETENCIES OF LIBRARIANS IN THE CONTEXT OF IMPLEMENTING ARTIFICIAL INTELLIGENCE SERVICES

Abstract. This paper examines the competencies required by librarians for the effective implementation of artificial intelligence (AI) services within Ukrainian libraries. The author argues that technological, analytical, cultural-educational, communicative, service-oriented, ethical, and prognostic skills form the foundation for the modernisation of library practices. These competencies are essential for delivering personalised services, fostering interactive community engagement, and promoting library activities within the digital environment. The key challenges for contemporary librarianship in Ukraine include a psychological resistance to AI adoption, insufficient staff training, funding constraints, and the imperative to standardise library processes. The author identifies that overcoming these challenges requires the organisation of systematic professional development, the introduction of interdisciplinary educational programmes for librarians, enhanced international cooperation, and the integration of libraries into global information networks.

Keywords: artificial intelligence services, librarianship, librarian competencies, digital transformation, strategic development of libraries.

The contemporary stage of library development is characterised by the active implementation of artificial intelligence (AI) technologies, which are transforming traditional models of library operation. Libraries are no longer merely repositories of knowledge but are increasingly evolving into interactive cultural, educational, and information centers. Within the context of society's digital transformation, librarians have become key agents of change, since the effectiveness of integrating intelligent services into practice depends upon their professional competencies. In addition to specialised knowledge in the field of librarianship, library employees must also be well-versed in related disciplines such as IT, jurisprudence, cultural studies, pedagogy, psychology, and sociology [1, p. 3]. N. Korzhyk underscores the importance of proficiency in information-computer and internet technologies for library professionals, enabling them to «acquire skills necessary to meet the requirements of contemporary personnel portals: to be able to work remotely; to enhance knowledge of the fundamentals of IT; to manage large-scale digital archives; and to possess computer and network literacy» [2, p. 13].

The professional standard 'Core Competencies for Cataloguing and Metadata' defines the essential skills for cataloguers and metadata specialists. It stresses that modern cataloguing librarians must combine a profound knowledge of standards and technologies with practical data-handling skills and a high level of communicative and cultural sensitivity. This ensures high-quality user access to information resources and promotes inclusive practices within the library environment [3, pp. 5–7].

The official NASIG competency standard addresses the key competencies of librarians in the field of scholarly communication. It summarises the requirements for specialists engaged in the creation, dissemination, and preservation of scholarly works, defining their personal attributes, fundamental knowledge (open access, copyright, digital preservation, metadata), and technical skills – such as the ability to operate repository and publishing platforms, as well as data management systems – alongside their capacity for outreach, educational activity, and team development [4].

A generalised model of professional requirements for public library staff in the state of Ohio is presented in the document 'Ohio Public Library Core Competencies'. This framework identifies key competency domains encompassing knowledge of library services, the ability to work with information resources and technologies, communication and user-service skills, as well as managerial and organisational abilities. The document emphasises the importance of continuous professional development, adaptability, community orientation, and the capacity to ensure equitable access to information amidst digital transformation [5].

The relevance of this study is determined by the expanding role of artificial intelligence in collection development, cataloguing, the creation of electronic resources, and the enhancement of operational efficiency in libraries. Furthermore, it addresses the evolution of their cultural-educational functions, the increasing demand for personalised services – which presuppose automated literature selection, integration into interlibrary databases, and seamless access to electronic resources – and the necessity of promoting libraries effectively within the digital environment.

The digital transformation of the library sector highlights the urgent need to develop new professional competencies among librarians [6, p. 61]. The integration of artificial intelligence (AI) services into library activities requires not only technical proficiency but also the capacity for interdisciplinary thinking, strategic planning, and effective user communication. The core competencies for modern library staff comprise the following:

– ***information-technological competence:*** knowledge of AI operating principles and the ability to apply intelligent services for cataloguing, resource digitisation, database creation, and the optimisation of internal workflows;

– ***analytical competence:*** the capacity to systematise information flows, evaluate the effectiveness of AI integration, conduct data monitoring, and formulate evidence-based conclusions for the library's strategic development;

– ***cultural-educational competence:*** the ability to leverage AI in designing cultural and educational programmes, workshops, career-orientation sessions, and psychological assessments, thereby enhancing the library's function as a cultural hub;

– ***communicative competence:*** the ability to foster interactive engagement with the community via digital platforms and social media, employing AI to generate news content, announcements, and visual reports;

– ***service competence:*** the provision of personalised reader services, including the automated generation of bibliographic records, literature selection for research, assignment of classification indices, and integration into interlibrary databases;

– ***ethical and legal competence:*** awareness of copyright issues, personal data protection, information reliability, and the responsible use of intelligent technologies in library practice;

– ***prognostic competence:*** the ability to anticipate trends in the library sector amid ongoing digitalisation and to identify promising avenues for research and innovation.

The development of librarian competencies for the effective implementation of AI services is hindered by a series of systemic challenges, both psychological and organisational. Foremost among these is the psychological resistance to new technologies, manifested in fears of human labour being replaced by algorithms, distrust of automated solutions, and a lack of confidence in one's digital proficiency. Addressing this requires creating a supportive educational environment that fosters a positive attitude towards innovation and demonstrates the practical benefits of AI in daily practice.

Insufficient staff training necessitates specialised educational programmes that bridge library science with the fundamentals of digital humanities, information technology, and data ethics. The introduction of interdisciplinary courses is essential, enabling librarians to operate at the intersection of the humanities and technical sciences. Moreover, limited funding within the library sector complicates access to modern technologies and AI tools. This requires the pursuit of alternative support sources, such as grant programmes, partnerships with universities and IT companies, and the engagement of local communities in investing in the development of libraries as cultural hubs.

The need for the standardisation of digital processes concerns the unification of electronic resource formats, catalogues, and databases, thereby ensuring interoperability across different library systems and integration into global information networks. Without such standardisation, the implementation of AI may lead to the fragmentation of the information space and a decline in the quality and effectiveness of user services.

Overcoming the aforementioned challenges requires: (a) systematic training to develop practical skills in working with intelligent services; (b) interdisciplinary educational programmes that integrate library science, IT, and the social sciences; (c) international cooperation to facilitate the exchange of expertise and the adaptation

of best practices; and (d) integration into global information networks, which provides essential access to resources, technologies, and collaborative projects.

In conclusion, the implementation of artificial intelligence services in library practice necessitates new professional competencies for librarians, encompassing technological, analytical, cultural-educational, communicative, service-oriented, ethical, and prognostic skills. These competencies ensure the effective utilisation of intelligent technologies in collection development, reader services, event management, and the promotion of library activities within the digital environment. Ultimately, they emerge as a strategic resource that guarantees technological modernisation, the seamless integration of libraries into the contemporary information space, and the reinforcement of their social mission.

List of References

1. Професійні компетенції бібліотечних фахівців: метод. поради / Терноп. обл. універс. наук. б-ка, наук.-метод. від.; підгот. В. В. Горошок; ред. Г. Й. Жовтко. Тернопіль, 2020. 20 с. URL: https://bit.ly/2YLJoUU (дата звернення: 25.05.2026).

2. Коржик Н. Професійні компетенції бібліотекаря XXI століття. *Вісник Книжкової палати.* 2017. № 6. С. 12–15. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkp_2017_6_5

3. Core Competencies for Cataloging and Metadata Professional Librarians: approved by the ALCTS Board of Directors on January 23, 2017 / Association for Library Collections & Technical Services (ALCTS). Electronic data. USA, 2017. URL: http://hdl.handle.net/11213/20799 (date of access: 18.05.2026).

4. NASIG Core Competencies for Scholarly Communication Librarians. Final version approved and adopted by the NASIG Executive Board, August 11, 2017; revision approved and adopted January 10, 2020. Prepared by the NASIG Scholarly Communication Core Competencies Task Force. West Seneca, NY: NASIG, 2017. URL: https://www.nasig.org/Competencies-Scholarly-CommunicationE (date of access: 22.05.2026).

5. Ohio Public Library Core Competencies. *Ohio Library Council (OLC).* USA, 2019. URL: https://bit.ly/32Zwa43 (date of access: 22.10.2019).

6. Davydova I., Marina O. Розвиток цифрових компетентностей студентів бібліотечних спеціальностей. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук.* 2020. № 6. С. 97–104. DOI: 10.31866/2616-7654.6.2020.218614.

УДК 378:02(100)

Тетяна Яворська, канд. пед. наук, доцент,
Ангеліна Лихогляд, магістр
Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ СФЕРИ ЗА КОРДОНОМ

Анотація. Проаналізовано зарубіжний досвід підготовки фахівців бібліотечно-інформаційної сфери. Розглянуто північноамериканську, британську та європейську моделі підготовки фахівців спеціальності В13 Бібліотечна, інформаційна та архівна справа, а також підходи професійних організацій IFLA, ALA та CILIP. Висвітлено особливості компетентнісної, міждисциплінарної та практикоорієнтованої підготовки фахівців бібліотечно-інформаційної сфери. Окреслено значення зарубіжного досвіду для модернізації освітніх програм спеціальності 029 / В13 в Україні.

Ключові слова: професійна підготовка, бібліотечно-інформаційна сфера, LIS-освіта.

Сьогодні розвиток цифрових технологій, зростання обсягів інформації та трансформація інформаційного середовища зумовлюють зміни у професійній діяльності фахівців бібліотечної, інформаційної та архівної справи. У цих умовах особливого значення набуває модернізація системи професійної підготовки, орієнтована на формування цифрових, аналітичних та управлінських компетентностей. Досвід зарубіжних країн свідчить про активне оновлення освітніх програм відповідно до викликів цифровізації, розвитку інформаційних технологій і потреб сучасного ринку праці.

У рекомендаціях IFLA «Guidelines for Professional Library and Information Science Education Programmes» зазначено, що сучасні програми бібліотечно-інформаційної освіти повинні бути адаптивними, інклюзивними та орієнтованими на зміни професійної практики, що зумовлює необхідність регулярного перегляду та оновлення змісту освітніх програм відповідно до розвитку цифрового інформаційного середовища [1]. Водночас у документі представлено модель базових знань у сфері LIS-освіти (Library and Information Science), що відображає ключові напрями професійної підготовки майбутніх фахівців (рис. 1).

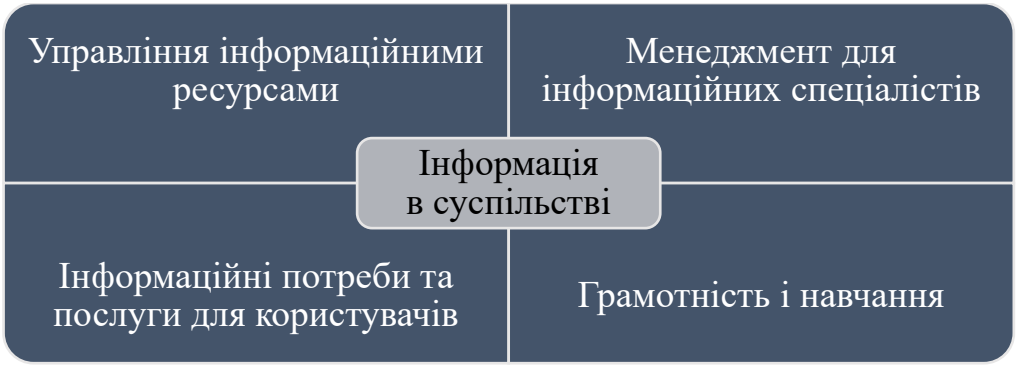


Рисунок 1 – Модель базових знань у сфері LIS-освіти [1, с. 10]

Варто зазначити, що складники цієї моделі перебувають у тісному взаємозв'язку з теоретико-практичними основами фаху, інформаційно-комунікаційними технологіями, дослідницькою діяльністю та інноваційними підходами.

Доцільно виокремити північноамериканську, британську та європейську моделі підготовки фахівців бібліотечно-інформаційної сфери, які демонструють дещо різні підходи до формування професійних компетентностей.

Однією з провідних моделей зарубіжної підготовки є північноамериканська система, де переважають магістерські освітні програми Master of Library and Information Science (MLIS). Модель LIS-освіти в США базується на професійній підготовці, акредитованій American Library Association (ALA), та характеризується високим рівнем адаптивності до змін цифрового середовища й активною інтеграцією інформаційних технологій в освітній процес.

Відповідно до стандартів ALA, бібліотечно-інформаційна освіта спрямована на формування фундаментальних компетентностей у сфері організації інформації, інформаційних технологій, досліджень та управління інформаційними установами. У них також визначено базові професійні компетентності, що охоплюють роботу з інформаційними ресурсами, цифровими технологіями, управлінням даними та інформацією [2].

У документі ALA's Core Competences of Librarianship виокремлено основні компетенції, необхідні для професійної діяльності в бібліотечно-інформаційній сфері. Серед них – управління, дослідницька діяльність, технологічні знання та навички, а також робота з інформаційними ресурсами [3, с. 3].

Наприклад, освітня програма MLIS в University of Washington (iSchool) охоплює навчальні дисципліни «Management of Information Organizations», «Organization of Information and Resources», «Fundamentals of Data Curation», «Legal Research Methods», а також завершальний практикоорієнтований компонент «Capstone» або «Fieldwork», що забезпечує тісний зв'язок між теоретичною підготовкою та професійною практикою [4].

У Великій Британії професійна підготовка фахівців бібліотечно-інформаційної сфери регулюється стандартом Chartered Institute of Library and Information Professionals (CILIP), який визначає професійні компетентності через Framework PKSB – галузевий стандарт професійних знань і навичок фахівців бібліотечної, інформаційної та архівної справи, розроблений CILIP у 2021 р. Фреймворк складається із секторів «Основні принципи» та «Навички і знання» (табл. 1).

Таблиця 1 – Структурні елементи Framework PKSB [5, с. 2]

Етика та цінності / Ethics & values	
Професійна експертиза / Professional expertise	**Загальні навички / Generic skills**
– Управління колекціями та записами, архівування – Управління знаннями та даними	– Технології та комунікації – Стратегія, планування та управління

Етика та цінності / Ethics & values	
Професійна експертиза / Professional expertise	**Загальні навички / Generic skills**
– Управління та використання інформації, дотримання вимог – Грамотність, навчання, розвиток і дослідження	– Лідерство, адвокація, вплив та особиста ефективність – Клієнтоорієнтованість, дизайн і маркетинг послуг

Відповідно до структури Framework PKSB, центральне місце займають етика та цінності. «Основні принципи» охоплюють професійний розвиток, організаційний і ширший контекст бібліотечно-інформаційного сектору. Сектор «Навички і знання» передбачає професійну експертизу та загальні навички [5].

Загалом програми LIS-освіти у Великій Британії характеризуються тісною інтеграцією з роботодавцями та орієнтацією на практичну підготовку, зокрема у сферах інформаційного менеджменту, цифрових архівів та інформаційного консультування.

Як приклад розглянемо освітню програму Library and Information Studies MA в University College London (UCL), що охоплює дисципліни «Supporting Information Users», «Managing Information Organisations», «Managing collections», «Information Literacy» та «Information Governance». Завершальним етапом програми є підготовка та захист магістерської дисертації («Dissertation») [6].

Європейський підхід до підготовки фахівців бібліотечно-інформаційної сфери базується на принципах European Higher Education Area (EHEA), що забезпечують академічну мобільність, стандартизацію освітніх програм та інтеграцію європейського освітнього простору. У країнах ЄС LIS-освіта інтегрується в ширшу галузь Information Science, що охоплює бібліотечну та архівну справу, управління даними, інформаційну грамотність і цифрові компетентності.

Міжнародна співпраця у сфері LIS-освіти, зокрема в межах консорціуму WISE, сприяє розвитку спільних навчальних курсів і глобалізації освітніх програм, посилюючи академічну мобільність і міжуніверситетську взаємодію [7].

Наприклад, освітня програма Library Science and Information (Master’s programme) в University of Latvia охоплює навчальні дисципліни, пов’язані з комунікацією, інформатикою, наданням інформаційних послуг, управлінням інформаційними установами, обробкою даних тощо. Університет має понад 300 угод Erasmus+ про співпрацю з університетами Європи та інших регіонів світу. Студенти мають можливість проходити навчання або стажування за кордоном тривалістю до 12 місяців, а також брати участь у короткострокових програмах академічної мобільності в межах FORTHEM Alliance [8].

Підсумовуючи, варто зазначити, що сучасна LIS-освіта переходить до компетентнісної моделі, яка передбачає формування не лише професійних, а й цифрових та аналітичних навичок, зокрема інформаційної грамотності, критичного

мислення та здатності працювати з інформаційними ресурсами. Такі ж підходи закріплені у ALA's Core Competences of Librarianship, де наголошується на необхідності безперервного професійного розвитку та адаптації до змін цифрового середовища [1, 3].

Важливою тенденцією зарубіжного досвіду підготовки майбутніх фахівців є також посилення міждисциплінарності бібліотечно-інформаційної освіти. Сучасні освітні програми поєднують елементи інформатики, менеджменту, комунікацій та цифрових гуманітарних наук, що забезпечує підготовку універсальних інформаційних фахівців, здатних працювати як у бібліотеках і архівах, так і в різних інформаційних установах, аналітичних центрах та IT-сфері.

Окрему роль відіграє практикоорієнтоване навчання. Згідно з рекомендаціями IFLA, значна увага приділяється стажуванню, проєктному навчанню та академічній мобільності, що дає змогу майбутнім фахівцям отримати практичний професійний досвід у міжнародному середовищі [1].

Отже, зарубіжний досвід підготовки фахівців бібліотечно-інформаційної сфери демонструє перехід до компетентнісної, міждисциплінарної та практикоорієнтованої моделі освіти, ключовими характеристиками якої є інтеграція інформаційних технологій, формування цифрової компетентності, посилення практичного складника та розвитку міжнародної співпраці. Використання цих підходів є важливим орієнтиром для модернізації освітніх програм спеціальності В13 Бібліотечна, інформаційна та архівна справа (029 ІБАС) в Україні та підвищення конкурентоспроможності випускників на міжнародному ринку праці.

Список використаних джерел

1. IFLA Guidelines for Professional Library and Information Science (LIS) Education Programmes / C. M. Chu, J. Raju et al. *IFLA.* 2022. URL: https://repository.ifla.org/handle/20.500.14598/1987 (дата звернення: 24.05.2026).

2. Standards for Accreditation of Master's Programs in Library and Information Studies. *ALA.* 2023. URL: https://surl.li/xscpoh (дата звернення: 24.05.2026).

3. ALA's Core Competences of Librarianship. *ALA.* 2023. URL: https://surl.li/cpasvg (дата звернення: 25.05.2026).

4. The Information School Library & Information Science. *University of Washington.* URL: https://www.washington.edu/students/crscat/lis.html (дата звернення: 25.05.2026).

5. The Professional Knowledge and Skills Base. *CILIP.* 2021. URL: https://surl.li/flmvyr (дата звернення: 26.05.2026).

6. Library and Information Studies MA. *UCL.* URL: https://www.ucl.ac.uk/prospective-students/graduate/taught-degrees/library-and-information-studies-ma (дата звернення: 26.05.2026).

7. Smith L. C. Shaping the Global Future of Library and Information Science Education: Lessons Learned from the Web-based Information Science Education (WISE) Consortium and Other

International Collaborations. *Journal of the Australian Library and Information Association.* 2025. № 74(4). P. 562–582. DOI: 10.1080/24750158.2025.2542433.

8. Library Science and Information. *University of Latvia.* URL: https://www.lu.lv/en/studies/study-programmes-1/masters-study-programmes/library-science-and-information/ (дата звернення: 27.05.2026).



СЕКЦІЯ 4
ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ І СИСТЕМ

УДК 005.95/.96:651.5

Ольга Анісімова, д-р екон. наук, професор
Крістіна Яковенко, здобувачка вищої освіти
Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця

СТВОРЕННЯ ПОСАДОВИХ ІНСТРУКЦІЙ ДЛЯ ПРАЦІВНИКІВ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

Анотація. У роботі досліджено процес формування системи посадових інструкцій на підприємствах малого та середнього бізнесу. Проаналізовано вимоги національного стандарту ДСТУ 4163:2020 щодо оформлення кадрової документації. Визначено роль посадової інструкції як інструмента правового захисту роботодавця та механізму управління ефективністю персоналу в умовах дистанційної роботи та воєнного стану. Обґрунтовано доцільність впровадження компетентнісного підходу під час розробки функціональних обов'язків працівників.

Ключові слова: посадова інструкція, МСБ, ДСТУ 4163:2020, компетентнісний підхід, дистанційна робота, кадрова документація.

В умовах сучасної економічної нестабільності та трансформації ринку праці України, зумовленої військовою агресією та цифровізацією, малий та середній бізнес стикається з необхідністю підвищення операційної ефективності. Одним із ключових інструментів впорядкування трудових відносин та оптимізації управління персоналом є посадова інструкція. Цей документ не тільки встановлює обов'язки працівника, а і є фундаментом для оцінки результативності, правовим захистом у трудових спорах та обов'язковим елементом кадрового діловодства згідно зі ст. 29 Кодексу законів про працю України.

Основою для розроблення посадових інструкцій є національний стандарт ДСТУ 4163:2020. Він встановлює чіткі вимоги до складу реквізитів, що надають документу юридичної сили. Найменування юридичної особи повинно відповідати статутним документам і друкуватися великими літерами. Реквізит «Назва виду документа» розміщується по центру або від лівого поля, також великими літерами. Особлива увага приділяється оформленню підписів та віз: реквізит «Підпис» містить найменування посади, особистий підпис та ім'я. Недотримання цих вимог може призвести до визнання документа недійсним під час перевірок Держпраці, які не обмежені терміном давності.

Архітектура сучасної посадової інструкції для МСБ повинна мати модульну структуру, що забезпечує гнучкість управління. Традиційно документ містить такі розділи: загальні положення; завдання та обов'язки; права; відповідальність; кваліфікаційні вимоги.

У розділі «Загальні положення» критично важливо для малих підприємств зафіксувати порядок тимчасового заміщення, що гарантує безперервність бізнес-

процесів у разі відсутності ключового фахівця. Розділ «Завдання та обов'язки» має бути максимально конкретним, використання розмитих формулювань або слів «бажано», «рекомендовано» є неприпустимим, оскільки інструкція має зобов'язальний характер.

Інноваційні підходи у створенні інструкцій у 2026 році полягають в інтеграції компетентнісного моделювання. Традиційний функціональний опис доповнюється переліком компетенцій – сукупністю знань, навичок та поведінкових індикаторів. Це дає змогу підприємствам МСБ фокусуватися на результаті та здатності працівника адаптуватися до змін, що вкрай актуально в умовах дефіциту кадрів та високої операційної напруги. Організації, які наймають та оцінюють персонал на основі компетенцій, частіше утримують високопродуктивних працівників.

Специфічним викликом для МСБ є необхідність документального оформлення дистанційної роботи згідно зі ст. 60-1, 60-2 КЗпП. У посадових інструкціях таких працівників варто детально прописувати засоби електронної комунікації, графік доступності для зв'язку та порядок звітування. Верховний Суд України наголошує, що дистанційний режим є результатом погодження сторін, тому його умови мають бути чітко зафіксовані в локальних актах. Також впровадження цифровізації HR-процесів та використання КЕП дають змогу автоматизувати ознайомлення з інструкціями, що значно скорочує час на кадрове адміністрування.

Важливим аспектом є узгодження назв посад із класифікатором професій ДК 003:2010 та професійними стандартами, які за останні роки стають основою для формування кваліфікаційних вимог. Закон № 4353 вдосконалює національну систему кваліфікацій, надаючи роботодавцям можливість оперативно впроваджувати нові назви посад, що відповідають сучасним вимогам ринку.

Безпековий аспект в умовах воєнного стану вимагає залучення до посадових інструкцій чітких алгоритмів дій. Працівник зобов'язаний дотримуватися протоколів безпеки у разі оголошенні сигналу «Повітряна тривога», знати маршрут до найближчого укриття та негайно припиняти роботу в зоні небезпеки. Для робітників, що працюють дистанційно, обов'язковим є застереження про порядок дій у разі втрати з ними зв'язку та терміни його відновлення. Також важливо зафіксувати заборону на використання підозрілих файлів та обов'язок дотримання кібергігієни в корпоративних мережах.

Отже, створення якісних посадових інструкцій у сегменті МСБ вимагає переходу від формального копіювання шаблонів до стратегічного проєктування ролей. Поєднання дотримання ДСТУ 4163:2020 із впровадженням компетентнісного підходу та цифрових інструментів комунікації забезпечує високу ефективність управління людським капіталом та юридичну безпеку підприємства в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел

1. ДСТУ 4163:2020. Державна уніфікована система документації. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлення документів. Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2020.

2. Кодекс законів про працю України: Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII. *Рада: офіційний вебпортал парламенту України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08

3. Ковальчук О. Посадові інструкції: що враховувати при складанні. URL: https://kadroland.com/news/1412-posadovi-instrukciyi-shho-vraxovuvati-pri-skladanni

4. Анісімова О. М., Лукаш Г. П., Вишинська І. П. Місце та роль ДСТУ 4163:2020 «Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлення документів» у системі чинних документів із справочинства. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.* 2021. № 4. С. 5–14. URL: https://elib.nakkkim.edu.ua/handle/123456789/4126

УДК 027.01

Олександр Борщ, старший викладач,
Ангеліна Січкарьова, здобувачка вищої освіти
Національний університет «Одеська політехніка», м. Одеса

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ: МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ

Анотація. У тезах досліджено роль штучного інтелекту в інформаційному суспільстві, визначено основні напрями його застосування та вплив на інформаційну діяльність. Розглянуто переваги використання штучного інтелекту, а також ключові ризики й виклики, пов'язані з його розвитком.

Ключові слова: *штучний інтелект, інформаційне суспільство, цифровізація, автоматизація, інформаційні технології, великі дані.*

Сучасне інформаційне суспільство формується під впливом стрімкого розвитку цифрових технологій, серед яких особливе місце займає штучний інтелект. Його впровадження змінює способи створення, обробки та поширення інформації, а також змінює соціальні, економічні і комунікаційні процеси [1].

Штучний інтелект розглядається як одна з ключових технологій XXI століття, що визначає розвиток інноваційної економіки та інформаційної інфраструктури. Його застосування охоплює широкий спектр сфер – від медицини та освіти до медіа та державного управління . Зокрема у сфері медіа штучний інтелект використовується для автоматичного створення новин, аналізу аудиторії та персоналізації контенту, що значно підвищує ефективність комунікації [2].

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю комплексного аналізу впливу штучного інтелекту на інформаційні процеси. Завдяки здатності обробля-

ти великі обсяги даних, штучний інтелект сприяє швидкому ухваленню рішень та оптимізації інформаційної діяльності [3]. Наприклад, алгоритми машинного навчання дають можливість аналізувати поведінку користувачів і формувати індивідуальні рекомендації, що активно застосовується в цифрових сервісах.

У бібліотечно-інформаційній сфері штучний інтелект також відіграє важливу роль. Він використовується для створення електронних каталогів, автоматизації пошуку інформації, розпізнавання текстів та оцифрування архівних документів [3]. Це забезпечує доступ до інформаційних ресурсів для ширшого кола користувачів і сприяє збереженню культурної спадщини.

Водночас розвиток штучного інтелекту супроводжується низкою серйозних викликів. Однією з ключових проблем є питання етики та відповідальності за рішення, ухвалені алгоритмами [2]. Водночас існують ризики порушення конфіденційності даних, поширення дезінформації та маніпуляції громадською думкою за допомогою автоматизованих систем [2; 4].

Окремо варто зазначити проблему цифрової нерівності, яка проявляється у нерівному доступі до технологій штучного інтелекту між різними країнами та соціальними групами. Це може призводити до поглиблення соціально-економічних розривів та обмеження можливостей розвитку.

Не менш значущим є екологічний аспект розвитку штучного інтелекту, оскільки обчислювальні процеси потребують значних енергетичних ресурсів, що впливає на навколишнє середовище [4].

У цих умовах особливого значення набуває розвиток інформаційної та цифрової грамотності населення. Формування критичного мислення та навичок роботи з інформацією дають змогу ефективно використовувати можливості штучного інтелекту та мінімізувати потенційні ризики [2].

Штучний інтелект є ключовим чинником розвитку інформаційного суспільства та відкриває нові можливості для вдосконалення інформаційної діяльності та комунікацій. Водночас його впровадження потребує комплексного підходу, що враховує технологічні, етичні та соціальні аспекти розвитку сучасного суспільства.

Список використаних джерел

1. Згуровський М. Штучний інтелект змінює світ: шанси і виклики для України. *Світ КПІ.* 2025. URL: https://svit.kpi.ua/2025/01/31/штучний-інтелект-змінює-світ-шанси-і-в/

2. Питання впливу штучного інтелекту на мову та комунікацію. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика.* 2025. № 1. Ч. 2. С. 120–125. URL: https://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2025/1_2025/part_2/25.pdf

3. Strutynska O., Matusevych T., Romero M. Research on artificial intelligence and data processing technologies. *HAL Open Science.* 2024. P. 2–5. URL: https://univ-cotedazur.hal.science/hal-04606107v1/document

4. Шакін В. Р. Штучний інтелект: можливості та виклики майбутнього. *Радіоелектроніка та молодь у XXI столітті:* матеріали 29-го Міжнар. молодіж. форуму, 16–19 квіт. 2025.

Харків: ХНУРЕ, 2025. Т. 9. С. 34–35. URL: https://openarchive.nure.ua/entities/publication/88081703-43f4-440b-a7c1-39145df655ba

УДК 027.01

Олександр Борщ, старший викладач,
Анна Шметелюк, здобувачка вищої освіти
Національний університет «Одеська політехніка», м. Одеса

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ: ТРАНСФОРМАЦІЯ КОМУНІКАЦІЙНИХ І МЕДІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Анотація. У тезах розглянуто роль штучного інтелекту (ШІ) в умовах розвитку інформаційного суспільства, його вплив на медіа, журналістику та комунікаційні процеси. Проаналізовано основні напрями застосування ШІ, а також окреслено ключові переваги та ризики його використання в інформаційній сфері.

Ключові слова: комунікація, інформаційне суспільство, штучний інтелект, цифровізація, автоматизація, інформаційні технології, інформаційна безпека.

Актуальність теми. Сучасний етап розвитку цифрової цивілізації характеризується стрімким впровадженням технологій штучного інтелекту (ШІ) у всі сфери суспільного життя. Особливо помітні ці зміни в інформаційній діяльності, де штучний інтелект стає інструментом автоматизації збору, обробки та поширення інформації. Це зумовлює необхідність переосмислення ролі журналіста, медіа та комунікаційних інституцій.

Метою є аналіз впливу штучного інтелекту на інформаційне суспільство та визначення основних тенденцій його інтеграції у сферу медіа і комунікацій.

Штучний інтелект сьогодні активно використовується у таких напрямах інформаційної діяльності:

– автоматизація створення контенту – алгоритми здатні генерувати новинні тексти, фінансові звіти, спортивні огляди та інші стандартизовані матеріали. Це значно пришвидшує роботу редакцій і зменшує витрати часу на підготовку матеріалів;

– аналіз великих масивів даних (Big Data) – медіаорганізації використовують ШІ для виявлення трендів, аналізу поведінки аудиторії та персоналізації контенту;

– модерація контенту в соціальних мережах – алгоритми сприяють виявленню фейків, мови ворожнечі та небезпечного контенту, що дуже важливо в умовах інформаційних війн та кіберзагроз;

– персоналізація інформаційного простору – користувачі отримують контент відповідно до своїх інтересів, що підвищує залученість аудиторії, але водночас створює ризик «інформаційних бульбашок».

Важливим складником є вплив ШІ на журналістику. З одного боку, технології полегшують рутинні процеси, з іншого – ставлять питання щодо етичності, авторства та достовірності інформації. Використання автоматично згенерованих матеріалів може призводити до поширення неточностей або маніпулятивного контенту, якщо відсутній належний редакційний контроль.

Виділимо переваги впровадження штучного інтелекту:

– підвищення швидкості обробки інформації;
– оптимізація роботи медіаорганізацій;
– покращення аналітичних можливостей;
– доступність персоналізованого контенту для користувачів.

Під час розвитку ШІ виникають також ризики та виклики, які супроводжуються низкою проблем:

– загроза поширення дезінформації;
– зменшення ролі журналіста як автора;
– етичні проблеми використання автоматизованого контенту;
– ризик втрати прозорості інформаційних процесів;
– можливість маніпуляції громадською думкою через алгоритми.

Особливої уваги потребує питання інформаційної безпеки, адже штучний інтелект може бути використаний як інструмент як для захисту, так і для атак у цифровому середовищі.

У висновках можна додати, що штучний інтелект є одним із ключових факторів трансформації інформаційного суспільства. Його вплив на медіа та комунікаційні процеси є багатовекторним: він одночасно підвищує ефективність інформаційної діяльності та створює нові етичні й соціальні виклики. Подальший розвиток цієї сфери потребує балансу між технологічним прогресом і збереженням професійних стандартів журналістики, а також впровадження ефективного регулювання використання ШІ.

Список використаних джерел

1. Castells M. The Rise of the Network Society. Oxford: Wiley-Blackwell, 2010.
2. UNESCO. Artificial Intelligence and the Media: Policy Guidelines. Paris, 2023.
3. EU High-Level Expert Group on AI. Ethics Guidelines for Trustworthy AI. Brussels, 2019.
4. Про інформацію: Закон України. *Рада: офіційний вебпортал парламенту України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12
5. Artificial Intelligence in Society. *OECD.* Paris: OECD Publishing, 2022.
6. McKinsey Global Institute. The Age of AI and Automation. New York, 2021.

УДК 378.147:004.9:005.8

Олександр Борщ, старший викладач,
Олексій Макаров, старший викладач
Національний університет «Одеська політехніка», м. Одеса

ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЦИФРОВИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ЗА АКТИВНОСТЯМИ В КУРСОВОМУ НАВЧАННІ ТА ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. Розкрито прикладні аспекти вдосконалення навичок проєктної діяльності та цифрової комунікації серед здобувачів вищої освіти. Надані аспекти впровадження сучасних інформаційних інструментів, гнучких методологій (Agile, Scrum, Kanban) та технологій Open source (GNU/Linux) в освітній процес. Обґрунтовано важливість постійної участі студентських команд і викладачів у професійних технологічних спільнотах, міжнародних конкурсах та хакатонах як ефективного засобу підвищення конкурентоспроможності майбутніх фахівців на ринку праці.

Ключові слова: цифрова комунікація, проєктна діяльність, здобувачі вищої освіти, гнучкі методології управління, Agile, цифрова трансформація, Open source.

Стійким трендом сучасної ефективної підготовки здобувачів вищої освіти є обов'язкове забезпечення високого рівня володіння інформаційними технологіями, цифровими інструментами професійної діяльності та командної проєктної комунікації [1, с. 293]. Загальна цифрова трансформація та автоматизація операцій висуває високі вимоги до рівня відповідних компетенцій фахівців в інформаційній діяльності, бібліотечній та архівній справі. На кафедрі інформаційної діяльності та медіа-комунікацій Інституту гуманітарних наук Національного університету «Одеська політехніка» спільно з лабораторією обчислювальної техніки та мережевих технологій iXTF Labs було розроблено стратегію сталого цифрового вдосконалення навичок здобувачів як під час виконання прямих професійних обов'язків, так і у разі командної комунікації у проєктній діяльності.

Однією з умов сталого зростання компетенцій здобувачів вищої освіти у впровадженої стратегії є постійна активна участь науково-педагогічного складу кафедри та технічного персоналу лабораторії у професійних спільнотах найпередовіших у напрямах цифрової трансформації та впровадження штучного інтелекту компаній: Microsoft, Google, Oracle, Canonical, NASA та багатьох інших. Всі передові інновації, технології та інструменти таких світових гігантів проходять адаптацію у спільнотах професійних дослідників і користувачів, а після ретельної селекції та перевірки нашим колективом впроваджуються у програми навчання та у стратегії виконання науково-практичних і комерційних проєктів кафедральних команд.

Ще одним важливим складником успішної стратегії зростання компетенцій здобувачів є методика постійної командної кафедральної активності. Причому команди формуються постійно, швидко та під кожну активність – різні. Але основне правило такого руху – це обов'язкове дотримання культури гнучкої адаптивної комунікативної командної роботи.

З перших днів освітнього процесу здобувачі знайомляться з маніфестами, стратегіями та правилами таких методологій, як Agile [2], Scrum [3], Kanban [4], та ретельно опрацьовують професійне застосування відповідних інструментів у практичній діяльності як у межах навчального процесу, так і у зовнішніх конкурсах, змаганнях, хакатонах та науково-впроваджувальних проєктах. Це дає змогу швидко сформувати навички ефективної командної комунікації під час виконання різних проєктів і кафедральних робіт. Переваги відкритої командної та візуально опрацьованої стратегії швидко приносять свої плоди у вигляді перемог на міжнародних конкурсах, нових замовлень на науково-дослідні та комерційні роботи, нових інвестицій і конкурентних переваг у CV (Curriculum Vitae) здобувачів та викладачів.

Відмінною перевагою в освоєнні нових інструментів цифрової трансформації та автоматизації у професійній діяльності є відданість багатьох технологічних компаній політиці визначення окремих умов ліцензування своїх продуктів для академічної сфери. Виграшна стратегія відкриття цифрових інструментів і сервісів для вивчення здобувачами та викладачами несе можливість ознайомлення і застосування в навчальних цілях, а також в активних змаганнях найсучасніших технічних засобів, а компанії – власники продуктів отримують найактивніших тестерів якості та майбутніх лояльних користувачів.

Варто зазначити постійну участь студентів, активу кафедри та технічних фахівців лабораторії у міжнародному русі Open source. Розбір цифрових продуктів у курсах лекцій та проєктній діяльності не обмежується лише вибором кращих комерційних рішень, обов'язково опрацьовуються альтернативні рішення, здебільшого з технологічного стека GNU/Linux. Це дає здобувачам ширшу картину вибору та застосування цифрових інструментів у професійній і науково-технічній діяльності та, як наслідок, вищу конкурентну позицію на ринку праці.

Особливе місце у професійній практиці здобувачів вищої освіти посідають всеукраїнські та міжнародні конкурси, хакатони і змагання. Постійна участь кафедральних команд у таких заходах, окрім яскравих позитивних емоцій та командної згуртованості, дає важливий досвід спілкування з командами різних культур, поглядів, навичок застосування інструментів і рівнів підготовки. Цей досвід дає змогу всім учасникам – і здобувачам, і професорсько-викладацькому складу, і технічному персоналу – зрозуміти свій рівень професійних компетенцій на висо-

кому міжнародному рівні, визначити траєкторії подальшого професійного зростання та одразу впроваджувати нові навички й інструменти у повсякденну роботу.

Усі перелічені активності у напрямі актуалізації навчального процесу та науково-впроваджувальної діяльності є результатом постійної системної роботи всіх учасників освітнього процесу кафедри інформаційної діяльності та медіакомунікацій Інституту гуманітарних наук Національного університету «Одеська політехніка» та міжинститутської лабораторії обчислювальної техніки та мережевих технологій iXTF Labs. Попереду безліч нових інновацій, проєктів та творчих впроваджень.

Список використаних джерел

1. Захаревич М., Жмуд О. Цифрові платформи для проєктної діяльності у вищій освіті: шлях до формування компетентностей XXI століття. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології.* 2025. № 2(142). С. 292–304.

2. Manifesto for Agile Software Development / K. Beck, M. Beedle, A. van Bennekum et al. URL: https://agilemanifesto.org/ (дата звернення: 25.05.2026).

3. Schwaber K., Sutherland J. The Scrum Guide. URL: https://scrumguides.org/scrum-guide.html (дата звернення: 25.05.2026).

4. Vacanti D., Coleman J. The Kanban Guide. URL: https://kanbanguides.org/english/ (дата звернення: 25.05.2026).

УДК 002.6:004.056:005.334:336.71

Ірина Тюрменко, д-р іст. наук, професор,
Сергій Горєв, здобувач ОС «Магістр»
Національний університет «Київський авіаційний інститут», м. Київ

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВАХ

Анотація. Досліджено особливості управління ризиками інформаційної безпеки в банківських установах в умовах цифровізації фінансового сектору. Розглянуто основні кіберзагрози, що впливають на діяльність банків, зокрема несанкціонований доступ до інформаційних систем, фішингові атаки, DDoS-атаки та ризики, пов'язані з людським фактором. Проаналізовано основні етапи процесу управління ризиками інформаційної безпеки, а також технічні та організаційні заходи щодо їх мінімізації. Окрему увагу приділено діяльності Національного банку України у сфері кіберзахисту, роботі команди реагування на кіберінциденти CSIRT-NBU та інформаційно-просвітницьким проєктам #КіберКіт і #КіберПес.

Ключові слова: банківські установи, управління ризиками, кіберзагрози, інформаційна безпека, кібербезпека, захист інформації.

У сучасних умовах цифрової трансформації фінансового сектору питання забезпечення інформаційної безпеки набуває особливої актуальності для банківських установ. Банки здійснюють щоденну обробку величезних обсягів фінансової інформації, персональних даних клієнтів, платіжних документів та інших конфіденційних відомостей, що робить їх одними з найпривабливіших об'єктів для кіберзлочинців. Розвиток онлайн-банкінгу, мобільних додатків, безконтактних платежів та дистанційного обслуговування клієнтів значно підвищив ефективність фінансових послуг, проте одночасно збільшив кількість потенційних загроз інформаційній безпеці. У зв'язку з цим управління ризиками інформаційної безпеки стає стратегічним напрямом діяльності кожної банківської установи та необхідною умовою її стабільного функціонування.

Управління ризиками інформаційної безпеки – це комплексний процес виявлення, оцінювання, контролю та мінімізації загроз, які можуть вплинути на конфіденційність, цілісність і доступність інформаційних ресурсів банку. Основною метою такого управління є забезпечення захисту інформаційних активів та безперервності банківської діяльності навіть за умов реалізації кіберзагроз або технічних збоїв. Втрата контролю над інформаційними ресурсами може призвести як до прямих фінансових збитків, так і до втрати конкурентних переваг на ринку фінансових послуг [2].

Сучасні банки стикаються з великою кількістю ризиків інформаційної безпеки. Одним із них є несанкціонований доступ до інформаційних систем. Для цього зловмисники використовують шкідливе програмне забезпечення, фішингові повідомлення, соціальну інженерію та інші інструменти кіберзлочинності. Особливу небезпеку становлять цільові атаки на банківські установи, під час яких злочинці можуть тривалий час залишатися непоміченими, поступово отримуючи доступ до конфіденційних даних або фінансових ресурсів.

Людський фактор також складає небезпечну групу ризиків. Працівники можуть випадково розголосити конфіденційну інформацію, використовувати ненадійні паролі, відкривати шкідливі вкладення в електронних листах або порушувати встановлені правила роботи з інформаційними ресурсами. Існує ризик навмисних дій працівників, які можуть використовувати банківську інформацію у власних інтересах або на користь третіх осіб.

Кібератаки становлять чи не основну загрозу для банківської системи. Найбільш поширеними серед них є DDoS-атаки, які перевантажують сервери, порушуючи доступ до банківських послуг. Такі атаки можуть призвести до тимчасового блокування роботи мобільного додатка або вебпорталу банку, що впливає на рівень довіри клієнтів. Не менш небезпечними є атаки із застосуванням програм-вимагачів, які шифрують інформацію та вимагають викуп за відновлення

доступу до неї. Подібні інциденти можуть мати катастрофічні наслідки через втрату доступу до даних та операційних систем.

В умовах воєнного стану кількість кібератак на фінансовий сектор України продовжує зростати, що підтверджується дослідженнями щодо функціонування банків в умовах воєнних ризиків та кіберзагроз [1]. Процес управління ризиками інформаційної безпеки розпочинається з ідентифікації активів. До них належать бази даних клієнтів, серверне обладнання, програмне забезпечення, платіжні системи, внутрішня документація, електронні архіви та канали зв'язку. Після визначення активів здійснюється аналіз потенційних загроз. На основі отриманих результатів формується перелік ризиків, які потребують оцінювання.

Оцінка ризиків дає змогу визначити ймовірність виникнення конкретної загрози та масштаб її можливих наслідків. Для цього застосовуються такі аналітичні методи, як матриці ризиків, експертні оцінки, сценарний аналіз та кількісні методики розрахунку потенційних збитків. За результатами оцінювання визначаються ризики, які потребують невідкладного розв'язання [4].

Одним із ключових напрямів управління ризиками є впровадження технічних засобів інформаційної безпеки. До них належать міжмережеві екрани, системи виявлення та запобігання вторгненням, антивірусний захист, засоби шифрування даних, системи резервного копіювання та багатофакторна автентифікація користувачів. Використання таких технологій сприяє суттєвому зниженню ймовірності успішного здійснення кібератак та мінімізуванню можливих наслідків інцидентів [3].

Організаційний напрям діяльності банків спрямований на розроблення внутрішньої політики інформаційної безпеки, регламенти роботи з конфіденційною інформацією, процедури реагування на інциденти та плани забезпечення безперервності діяльності. Регулярно проводяться аудити інформаційної безпеки, тестування на проникнення та перевірки відповідності вимогам міжнародних стандартів, зокрема ISO/IEC 27001. Особлива увага приділяється підготовці персоналу, оскільки підвищення рівня обізнаності працівників дає можливість значно зменшити ризики, пов'язані з людським фактором.

Суттєву роль у забезпеченні інформаційної безпеки банківського сектору відіграє Національний банк України (далі – НБУ), який встановлює нормативні вимоги щодо організації систем управління інформаційною безпекою та кіберзахистом [4]. Банки зобов'язані впроваджувати комплексні системи управління ризиками, здійснювати моніторинг кіберзагроз та повідомляти регулятора про серйозні інциденти інформаційної безпеки. Водночас в Україні функціонує спеціалізована команда реагування на кіберінциденти у фінансовому секторі, яка координує дії банків під час виникнення масштабних кіберзагроз та сприяє обміну інформа-

цією щодо нових методів атак [5]. Важливим напрямом підвищення рівня кіберграмотності є інформаційно-просвітницькі проєкти НБУ #КіберКіт та #КіберПес, реалізовані в межах кампанії «КібербезпекаФінансів» [5; 6]. Метою цих проєктів є формування навичок безпечної поведінки в цифровому середовищі, розпізнавання шахрайських схем та захисту персональних даних під час використання банківських сервісів.

Отже, управління ризиками інформаційної безпеки є одним із найважливіших напрямів діяльності банківських установ в умовах цифрової економіки. Ефективна система управління ризиками дає змогу своєчасно виявляти загрози, мінімізувати можливі збитки, забезпечувати безперервність надання банківських послуг та підтримувати високий рівень довіри клієнтів. З огляду на постійне зростання кількості кіберзагроз і вдосконалення методів кіберзлочинців, банки повинні безперервно розвивати власні системи інформаційної безпеки, поєднуючи сучасні технологічні рішення, ефективні організаційні механізми та високий рівень підготовки персоналу. Це сприятиме забезпеченню стійкості банківської системи та надійному захисту фінансових ресурсів і даних клієнтів.

Список використаних джерел

1. Апацький В. В. Українські банки в умовах воєнних ризиків, кіберзагроз та невизначеності. *Журнал стратегічних економічних досліджень.* 2026. № 2(3). URL: https://jrnl.knutd.edu.ua/index.php/jseconres/article/view/2041 (дата звернення: 11.06.2026).

2. КібербезпекаФінансів: освітня кампанія Національного банку України та Держспецзв'язку. URL: https://promo.bank.gov.ua/payment-security/ (дата звернення: 10.06.2026).

3. Актуалізовано підходи до управління ризиками в банках і банківських групах. *Офіційний вебсайт Національного банку України.* URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/aktualizovano-pidhodi-do-upravlinnya-rizikami-v-bankah-bankivskih-grupah (дата звернення: 10.06.2026).

4. Контроль за кіберзахистом та інформаційною безпекою банків посилюється. *Офіційний вебсайт Національного банку України.* URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/kontrol-za-kiberzahistom-ta-informatsiynoyu-bezpekoybankiv-posilyuyetsya (дата звернення: 10.06.2026).

5. Національний банк посилює вимоги до інформаційної безпеки та кіберзахисту в банках України. *Офіційний вебсайт Національного банку України.* URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-posilyuye-vimogi-do-informatsiynoyi-bezpeki-ta-kiberzahistu-v-bankah-ukrayini (дата звернення: 12.06.2026).

6. Команда реагування на кіберінциденти в банківській системі України (CSIRT-NBU). *Центр кіберзахисту Національного банку України.* URL: https://cyber.bank.gov.ua/ (дата звернення: 15.06.2026).

УДК 004:338.43:339.924(478)

Андріян Улинич, д-р екон. наук, доцент,
University of European Studies of of Moldova, Chisinau
(Університет європейських досліджень Республіки Молдова, м. Кишинів)

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНТЕГРАЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА РЕСПУБЛІКИ МОЛДОВА У МІЖНАРОДНІ ЛАНЦЮГИ ДОДАНОЇ ВАРТОСТІ

Анотація. У роботі досліджено роль цифрових технологій як інструмента інтеграції сільського господарства Республіки Молдова у міжнародні ланцюги доданої вартості. Обґрунтовано, що цифровізація виробничих і експортних процесів сприяє підвищенню прозорості агропродовольчих ланцюгів постачання та забезпечує відповідність продукції вимогам ринку Європейського Союзу. Водночас виявлено основні бар'єри цифрової трансформації аграрного сектору Молдови, серед яких недостатній рівень інфраструктурного забезпечення, дефіцит цифрових компетенцій та обмежені фінансові можливості малих фермерських господарств.

Ключові слова: цифрові технології, сільське господарство, агропродовольчий експорт, міжнародні ланцюги доданої вартості, простежуваність продукції.

Вступ. Розвиток світової економіки характеризується поглибленням глобалізаційних процесів та зростанням ролі міжнародних ланцюгів доданої вартості, які забезпечують інтеграцію національних виробників у глобальні виробничо-збутові системи. У сільському господарстві конкурентоспроможність продукції дедалі більше визначається не лише обсягами виробництва, а й здатністю виробників відповідати міжнародним вимогам щодо якості, безпечності, відстежування походження продукції та ефективності логістичних процесів. За таких умов цифрові технології стають одним із ключових інструментів підвищення ефективності аграрного виробництва та розширення можливостей виходу на міжнародні ринки.

Для Республіки Молдова питання інтеграції сільського господарства у міжнародні ланцюги доданої вартості має особливе значення, оскільки аграрний сектор традиційно залишається важливим складником національної економіки та формує значну частину експортного потенціалу країни. Водночас сучасні тенденції розвитку міжнародної торгівлі вимагають від молдовських виробників переходу від експорту переважно сировинної продукції до виробництва товарів із вищою доданою вартістю та їх інтеграції у європейські та глобальні виробничі мережі. Реалізація цього завдання значною мірою залежить від впровадження цифрових рішень, які забезпечують автоматизацію виробничих процесів, електронну сертифікацію, цифрове відстежування продукції, оптимізацію логістики та доступ до сучасних електронних торговельних платформ.

Основний текст. Для Республіки Молдова, де аграрний сектор залишається одним із ключових драйверів економічного розвитку та зовнішньої торгівлі, особливого значення набуває розширення присутності на ринку Європейського Союзу.

Саме європейський напрям характеризується високими вимогами до безпечності харчових продуктів, прозорості виробничих процесів та відповідності стандартам сталого розвитку. Виконання таких вимог значною мірою забезпечується завдяки впровадженню цифрових технологій, що дають змогу підвищувати рівень контролю за якістю продукції та ефективність управління виробничо-збутовими процесами. У зв'язку з цим доцільним є аналіз змін географічної структури агропродовольчого експорту Республіки Молдова як одного з індикаторів інтеграції країни до міжнародних ланцюгів доданої вартості (табл. 1).

Таблиця 1 – Географічна структура агропродовольчого експорту Республіки Молдова у 2015–2024 рр., %

Рік	ЄС	СНД	Інші країни
2015	39,0	42,0	19,0
2020	50,7	18,1	31,2
2021	54,8	16,7	28,5
2022	56,4	14,8	28,8
2023	52,4	13,9	33,7
2024	53,0	13,0	34,0

Джерело: складено за даними [1]

Дані таблиці свідчать про суттєву трансформацію географічної структури агропродовольчого експорту Республіки Молдова упродовж досліджуваного періоду. Якщо у 2015 р. частки країн ЄС та СНД були майже співставними і становили відповідно 39,0 % та 42,0 %, то вже у 2024 р. частка європейського ринку зросла до 53,0 %, тоді як частка країн СНД скоротилася до 13,0 %. Отже, за досліджуваний період частка ЄС у структурі агропродовольчого експорту збільшилася на 13,4 відсоткових пункти, а частка СНД зменшилася на 28,1.

Отримані результати свідчать про переорієнтацію аграрного сектору Молдови на більш вимогливі, але водночас економічно привабливі ринки Європейського Союзу. Така трансформація є важливою ознакою інтеграції країни у міжнародні ланцюги доданої вартості, оскільки вихід на європейський ринок потребує відповідності високим стандартам якості, безпечності та простежуваності продукції. Вагому роль у цьому процесі відіграють цифрові технології, які забезпечують електронний моніторинг виробництва, цифрову сертифікацію, автоматизований облік виробничих операцій та прозорість руху продукції в межах виробничо-збутового ланцюга. Саме впровадження таких інструментів створює передумови для зміцнення позицій молдовських виробників на міжнародному ринку та їх подальшого залучення до глобальних агропродовольчих мереж створення доданої вартості.

Одним із найбільш поширених напрямів цифровізації молдовського сільського господарства є використання безпілотних літальних апаратів. За даними

Програми розвитку ООН (UNDP), аграрні дрони, які застосовуються для обприскування посівів, дають можливість скоротити використання активних речовин (гербіцидів та інших засобів захисту рослин) у середньому до 40 %, порівняно з традиційними методами обробки. До того ж для обробки одного гектара посівів дрон потребує лише близько 10 л води, тоді як традиційна техніка використовує близько 200 л. Використання дронів також дає змогу уникнути механічного пошкодження посівів, яке у разі використання тракторної техніки може досягати 10 % урожаю. Станом на 2022 р. компанія DRON Assistance обслуговувала близько 60 сільськогосподарських підприємств та використовувала 16 аграрних дронів для моніторингу й обробки посівів. Це свідчить про поступове поширення технологій точного землеробства в аграрному секторі країни [2].

Подальший розвиток цифрових технологій підтверджується розширенням практики використання дронів для картографування земельних ділянок, моніторингу стану посівів та диференційованого внесення засобів захисту рослин. За даними програми EU4Moldova, сучасні аграрні дрони скорочують витрати робочого розчину до 20–30 л на гектар, порівняно з приблизно 300 л за умови використання традиційних обприскувачів. Водночас мультиспектральні сенсори забезпечують оперативне виявлення проблемних ділянок посівів та формування цифрових карт для ухвалення управлінських рішень [3].

Цифровізація аграрного сектору охоплює не лише виробничі процеси, а й систему державного управління. У 2024 р. за підтримки Програми розвитку ООН та уряду Японії в Молдові розпочато тестування цифрового Реєстру фермерів, до якого на першому етапі було залучено не менше 10 тис. виробників. Основною метою системи є створення єдиної бази даних для формування аграрної політики на основі фактичної інформації про виробників та структуру сільськогосподарського виробництва [4]. У 2025 р. Європейський Союз і ПРООН започаткували трирічний проєкт обсягом 3 млн євро, спрямований на розширення Національного цифрового реєстру фермерів на території всієї країни. У документах проєкту зазначено, що створення такого реєстру є необхідною умовою гармонізації аграрної політики Молдови з вимогами Спільної аграрної політики ЄС та підвищення рівня простежуваності агропродовольчої продукції [5].

Не менш важливим напрямом цифрової трансформації аграрного сектору Республіки Молдова є впровадження систем простежуваності продукції та цифровізація експортних процедур. Актуальність таких рішень зумовлена необхідністю виконання вимог Європейського Союзу щодо безпечності харчових продуктів, контролю походження сировини та прозорості виробничих процесів. Відповідно до положень Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 178/2002, оператори харчового ринку повинні забезпечувати можливість відстеження про-

дукції на всіх етапах виробництва, переробки та реалізації [6]. Для молдовських виробників, орієнтованих на експорт до країн ЄС, виконання цих вимог є необхідною умовою доступу до європейського ринку.

Практичним прикладом розвитку цифрових систем простежуваності є реалізація в Молдові проєктів із цифровізації експорту плодоовочевої продукції. У межах програми PROGRESS, що фінансується Федеральним міністерством економічного співробітництва та розвитку Німеччини (BMZ), у 2024–2025 рр. здійснювалися заходи щодо впровадження цифрових інструментів простежуваності та електронного документообігу для експортерів фруктів. Одним із результатів проєкту стало впровадження цифрових рішень для обміну інформацією між виробниками, експортерами та контролюючими органами, що скорочувало адміністративні витрати та підвищувало прозорість ланцюгів постачання [7].

Вагоме значення для розвитку систем простежуваності має функціонування Національного агентства з безпечності харчових продуктів Молдови (ANSA), яке забезпечує електронний облік операторів ринку харчових продуктів та контроль відповідності продукції вимогам зовнішніх ринків. За даними ANSA, у 2024 р. понад 1,8 тис. молдовських підприємств були авторизовані для експорту продукції рослинного та тваринного походження, а процедури видачі фітосанітарних і ветеринарних сертифікатів дедалі активніше переводяться в електронний формат [8]. Це сприяє скороченню часу оформлення експортних операцій та підвищує рівень довіри міжнародних партнерів до молдовської продукції.

Додатковим інструментом цифрової трансформації стала розробка Національного цифрового реєстру фермерів. Формування єдиної цифрової бази даних дає змогу акумулювати інформацію про виробничу діяльність господарств, структуру посівів та використання земельних ресурсів, що створює передумови для побудови більш ефективних систем простежуваності агропродовольчої продукції відповідно до європейських вимог.

Попри позитивні результати цифрової трансформації, впровадження цифрових технологій у сільському господарстві Республіки Молдова супроводжується низкою системних обмежень, які стримують інтеграцію аграрного сектору до міжнародних ланцюгів доданої вартості. Однією з ключових проблем залишається недостатній рівень розвитку сільської інфраструктури. За оцінками міжнародної організації Helvetas, аграрний сектор Молдови характеризується обмеженим доступом до інфраструктурних об’єктів у сільській місцевості, включаючи системи зрошення, транспортну інфраструктуру, складські потужності та сучасне технологічне обладнання. Також значна частина господарств продовжує використовувати застарілу техніку та технології, що ускладнює впровадження цифрових рішень і знижує конкурентоспроможність виробництва [10].

Суттєвим бар'єром залишається також нестача цифрових компетенцій серед працівників аграрного сектору. За даними Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (FAO), цифровізація сільського господарства супроводжується зростанням попиту на працівників, які володіють цифровими навичками, проте в аграрному секторі зберігається значний дефіцит таких компетенцій, особливо у сільській місцевості. У звіті наголошується, що цифровий розрив між міськими та сільськими територіями залишається одним із головних чинників, які стримують впровадження сучасних цифрових технологій у сільському господарстві [11].

Додатковою проблемою є обмежені фінансові можливості малих та середніх фермерських господарств. Багато цифрових рішень у сфері точного землеробства, супутникового моніторингу, автоматизованого управління виробництвом та аналітики даних потребують значних початкових інвестицій. Міжнародні дослідження цифрового сільського господарства свідчать, що високі витрати на придбання обладнання та програмного забезпечення є однією з основних причин повільного поширення цифрових технологій серед малих виробників, тоді як найбільшими користувачами таких рішень залишаються великі аграрні підприємства.

Важливим викликом залишається і недостатній розвиток цифрових бізнес-компетенцій. У дослідженні Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD) зазначається, що для Молдови одним із пріоритетних завдань є формування сприятливого середовища для розвитку цифрових навичок серед суб'єктів малого та середнього підприємництва, оскільки саме недостатній рівень цифрових знань обмежує використання сучасних цифрових інструментів у господарській діяльності [12].

Наведені дані свідчать, що цифрові технології вже стали складником функціонування аграрного сектору Республіки Молдова. Їх використання забезпечує більш ефективне використання ресурсів, підвищує прозорість виробничих процесів, сприяє впровадженню систем простежуваності та наближає національну систему аграрного виробництва до вимог Європейського Союзу. Саме тому цифровізацію доцільно розглядати як один із практичних механізмів інтеграції молдовських виробників до міжнародних ланцюгів доданої вартості.

Висновки. У проведеному дослідженні було встановлено, що цифрові технології стають важливим інструментом інтеграції сільського господарства Республіки Молдова у міжнародні ланцюги доданої вартості. Аналіз географічної структури агропродовольчого експорту показав суттєву переорієнтацію молдовських виробників на ринок Європейського Союзу: частка ЄС у структурі агропродовольчого експорту зросла з 39,0 % у 2015 р. до 52,4 % у 2023 р., тоді як частка країн СНД скоротилася з 42,0 % до 13,9 %. Це свідчить про поглиблення

інтеграції аграрного сектору Молдови до європейських виробничо-збутових мереж та посилення його участі у міжнародних ланцюгах доданої вартості.

Встановлено, що цифрова трансформація аграрного сектору охоплює впровадження технологій точного землеробства, безпілотних літальних апаратів, цифрових реєстрів фермерів, електронної сертифікації та систем простежуваності продукції. Практичні результати використання окремих цифрових рішень демонструють скорочення витрат виробничих ресурсів, підвищення ефективності контролю за виробничими процесами та покращення відповідності продукції вимогам міжнародних ринків.

Разом із тим виявлено наявність низки бар'єрів цифрової трансформації аграрного сектору, серед яких недостатній рівень розвитку інфраструктури сільських територій, обмежені фінансові можливості малих фермерських господарств, дефіцит цифрових компетенцій та недостатні інвестиції у технологічну модернізацію. Подолання зазначених проблем потребує комплексної державної політики, спрямованої на підтримку цифровізації аграрного виробництва, розвиток цифрових навичок та розширення доступу виробників до сучасних технологічних рішень.

Список використаних джерел

1. State of Art of Agriculture in Moldova in the Process of EU Integration. Chisinau: SEE Rural Development Network, 2024. 44 p. URL: https://seerural.org/wp-content/uploads/2025/01/State-of-Art-of-Agriculture-in-Moldova-in-the-process-of-EU-integration.pdf (дата звернення: 11.06.2026).

2. In Moldova, agricultural drones are used more and more by farmers. *United Nations Development Programme (UNDP).* 2022. URL: https://www.undp.org/european-union/stories/moldova-agricultural-drones-are-used-more-and-more-farmers (дата звернення: 11.06.2026).

3. Digital technologies help farmers make their work more efficient. *EU4Moldova.* 2021. URL: https://eu4moldova.eu/en/digital-technologies-help-farmers-make-their-work-more-efficient/ (дата звернення: 11.06.2026).

4. Development of the Digital National Farmers Registry and implementation of the pilot phase. *AESA Group.* 2024. URL: https://aesagroup.eu/development-of-the-digital-national-farmers-registry-dnfr-and-implementation-of-the-pilot-phase/ (дата звернення: 11.06.2026).

5. EU and UNDP launch initiative to enhance agricultural governance and rural employment in Moldova. *European Union / UNDP Moldova.* 2025. URL: https://www.undp.org/moldova/press-releases/eu-and-undp-launch-initiative-enhance-agricultural-governance-and-rural-employment-moldova (дата звернення: 11.06.2026).

6. Regulation (EC) № 178/2002 of the European Parliament and of the Council of 28 January 2002 laying down the general principles and requirements of food law, establishing the European Food Safety Authority and laying down procedures in matters of food safety. *Official Journal of the European Communities.* 2002. № 31. P. 1–24. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32002R0178 (дата звернення: 11.06.2026).

7. Digital Traceability and Market Access Initiatives for Moldovan Fruit Exporters. *PROGRESS Project.* URL: https://progress-eap.org/news-events/43 (дата звернення: 11.06.2026).

8. Annual Activity Report 2024. *National Food Safety Agency of the Republic of Moldova (ANSA).* Chișinău, 2025. URL: https://ansa.gov.md (дата звернення: 11.06.2026).

9. Transforming Moldova's Agriculture by Leveraging Digital Solutions. *Helvetas.* 2024. https://surl.li/spwcth (дата звернення: 11.06.2026).

10. Food and Agriculture Organization of the United Nations. Digital Technologies in Agriculture and Rural Areas: Status Report. Rome: FAO, 2019. URL: https://surl.li/zqgbgm (дата звернення: 11.06.2026).

11. Promoting Digital Business Skills in the Republic of Moldova. *OECD.* Paris: OECD Publishing, 2023. URL: https://surl.li/dqlxof (дата звернення: 11.06.2026).

УДК 378.2:174.7

Тетяна Яворська, канд. пед. наук, доцент
Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця

ДОТРИМАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ

Анотація. У тезах досліджено проблему дотримання академічної доброчесності під час підготовки кваліфікаційних робіт в умовах цифровізації освіти та стрімкого розвитку генеративного штучного інтелекту. Проаналізовано ключові виклики щодо норм Закону України «Про академічну доброчесність». Запропоновано підходи до розв'язання цих проблем, що поєднують нормативно-правове виховання студентів, використання бібліографічних менеджерів та інтеграцію систем проміжного антиплагіатного контролю в освітній процес.

Ключові слова: академічна доброчесність, кваліфікаційна робота, академічний плагіат, штучний інтелект, заклади вищої освіти.

Написання кваліфікаційної роботи є фінальним етапом перевірки сформованості професійних компетентностей здобувача вищої освіти. Сьогодні цей процес розглядається не лише в освітній, а й у правовій площині. З ухваленням Закону України «Про академічну доброчесність» в державі сформоване чітке нормативно-правове підґрунтя для забезпечення чистоти результатів наукової діяльності. Закон проголошує базові цінності та визначає основні принципи і правила академічної доброчесності, правові та організаційні механізми її формування та забезпечення, основні ознаки і види порушень академічної доброчесності та заходи реагування на такі порушення [1].

У процесі виконання кваліфікаційної роботи здобувач вищої освіти має продемонструвати глибоку обізнаність із темою (що вимагає опрацювання великої кількості джерел) і водночас зберегти високий рівень унікальності та самостійності висновків. У цьому полягає основне протиріччя сучасної вищої школи, адже цифровізація освіти, легкий доступ до інформаційних масивів та стрімке по-

ширення генеративного штучного інтелекту створили нові виклики для академічної етики: від класичного плагіату до складніших форм маніпуляцій із текстом, як-от неправомірне співавторство, приховане використання ШІ без критичного переосмислення та належного цитування тощо. Також викликом є трансформація плагіату, шляхом переходу від копіювання до використання прихованого перефразування за допомогою онлайн-перекладачів чи синонімайзерів. Фіксується також проблема релевантності джерел, тобто використання застарілої або неперевіреної літератури (самоплагіат або фіктивні посилання).

Закон України «Про академічну доброчесність» чітко диференціює форми порушень, які найчастіше фіксуються саме під час підготовки і виконання кваліфікаційних проєктів, серед яких: відчуження авторства; академічний плагіат; приписування авторства; самоплагіат; фабрикація; фальсифікація; недоброчесне використання результатів, згенерованих штучним інтелектом [1]. Відтак дотримання академічної доброчесності під час підготовки кваліфікаційних робіт передбачає самостійне виконання завдань, чесне посилання на джерела та відмову від плагіату.

Для ефективного моніторингу та запобігання порушенням процес підготовки роботи має бути розділений на етапи взаємодії (Рис. 1)

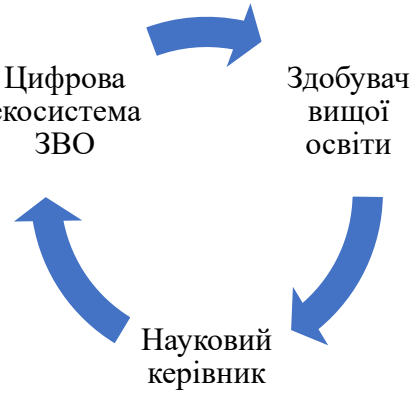


Рисунок 1 – Етапи взаємодії у ЗВО в процесі підготовки кваліфікаційних робіт

Так, у ст. 13 Закону зазначено, що «для забезпечення академічної доброчесності здобувачів освіти заклади освіти, наукові установи проводять навчання з академічної доброчесності, зокрема з академічного письма; вживають заходів для недопущення надмірного навчального навантаження здобувачів освіти, забезпечують відповідність обсягу і рівня складності завдань для самостійної роботи часу, відведеному навчальним планом на її виконання» [1].

Важливим аспектом взаємодії є нормативно-правове виховання, як системна робота університету зі створення правової культури серед студентів. Сьогодні кожен заклад вищої освіти має власну нормативну базу, з якою здобувача освіти повинні ознайомити до початку написання роботи, а саме:

– кодекс академічної доброчесності університету;

– положення про перевірку кваліфікаційних робіт на наявність плагіату;

– етичні декларації (які студент часто підписує разом із роботою, засвідчуючи, що виконав її самостійно).

Тому нормативно-правове виховання здобувачів освіти має трансформуватися із формального ознайомлення з нормативною базою у системний процес формування правової культури. Це передбачає чітке роз'яснення студентам положень Закону України «Про академічну доброчесність» та локальних нормативних актів ЗВО.

Важливо, щоб в процесі підготовки кваліфікаційних робіт здобувачі знали і вміли використовувати бібліографічні менеджери, адже автоматизація цитування за допомогою інструментів типу Zotero або Mendeley мінімізує технічні помилки в оформленні посилань, які часто трактуються як плагіат.

Етап прозорого контролю шляхом застосування сучасних систем перевірки текстів (наприклад, StrikePlagiarism тощо) не в кінці роботи, а як діагностичного засобу на проміжних етапах написання роботи. Важливо змінити парадигму сприйняття: антиплагіатний контроль має розглядатись не як каральний інструмент, а як юридичний механізм захисту авторських прав самого студента та підтвердження легітимності його кваліфікації.

Отже, дотримання академічної доброчесності під час підготовки кваліфікаційних робіт це комплексний процес, що базується на синергії трьох компонентів: чітких етичних стандартів ЗВО, готовності викладача виступати ментором та вмілого використання студентом сучасних цифрових інструментів для організації наукової праці.

Реалізація положень Закону України «Про академічну доброчесність» у процесі підготовки кваліфікаційних робіт вимагає переходу від декларативного виконання норм до створення дієвої екосистеми в ЗВО, що передбачає не лише технічний контроль за допомогою антиплагіатних систем, а й правове виховання здобувачів освіти, де кожний етап – від затвердження теми до захисту – базується на принципах прозорості, самостійності та відповідальності.

Список використаних джерел

1. Про академічну доброчесність: Закон України № 4742-IX, від 18.12.2025. *Рада: офіційний вебпортал парламенту України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4742-20#Text (дата звернення: 30.05.2025).

СЕКЦІЯ 5
ЛІНГВІСТИЧНІ ПАРАМЕТРИ ІНФОРМАЦІЇ ТА СОЦІУМУ

УДК 004.8

Ганна Зірчак, старший викладач
Національний університет «Одеська політехніка», м. Одеса

ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В УНІВЕРСИТЕТІ

Анотація. У тезах проаналізовано теоретичні та практичні аспекти інтеграції технологій штучного інтелекту (далі ШІ) в освітній процес закладу вищої освіти під час викладання української мови (зокрема за професійним спрямуванням). На основі аналізу сучасних вітчизняних наукових джерел визначено ключові тенденції цифровізації освіти в Україні та за кордоном. Окреслено можливості застосування ШІ для оптимізації професійної діяльності викладача-філолога, розроблення планів персоналізованого навчання студентів та критерії відбору лінгводидактичних інструментів. Зазначено, що використання генеративного ШІ сприяє підвищенню мовної компетентності здобувачів освіти та індивідуалізації освітньої траєкторії.

Ключові слова: штучний інтелект, українська мова, вища освіта, персоналізоване навчання, цифрові інструменти, лінгводидактика.

Стрімкий розвиток генеративного штучного інтелекту зумовив глобальні трансформації в освітньому просторі. Сучасний етап розбудови вищої школи в Україні вимагає від викладачів філологічних дисциплін не лише традиційної трансляції знань, а й активного впровадження інноваційних цифрових рішень. Викладання української мови (за професійним спрямуванням) у закладах вищої освіти (далі ЗВО) потребує модернізації методичних підходів задля задоволення потреб цифрового покоління студентів та інтеграції у світовий науково-освітній простір [1].

Впровадження ШІ в освітній процес є стійким міжнародним трендом, який активно переосмислюється в Україні. Застосування ШІ-технологій дає змогу автоматизувати рутинні процеси та звільнити час для творчої взаємодії між суб’єктами навчання. Дослідження світового досвіду свідчить, що провідні країни розглядають ШІ як стратегічний інструмент забезпечення доступності та якості освіти [1]. В українських університетах під час викладання української мови ШІ стає помічником у подоланні методичних викликів, пов’язаних із дистанційним навчанням, та сприяє створенню гнучкого освітнього середовища, адаптованого до умов кризових періодів.

Технології ШІ суттєво розширюють дидактичний інструментарій педагога, змінюючи структуру його підготовки до занять. Інструменти на основі великих мовних моделей, такі як ChatGPT, Claude або Gemini, дають можливість викладачеві:

– оперативно генерувати різнорівневі дидактичні матеріали (тексти для диктантів, переказів, мовного аналізу);

– створювати інтерактивні тестові завдання для контролю знань з орфографії, пунктуації та стилістики;

– моделювати проблемні мовленнєві ситуації та кейси для занять з ділової української мови.

Використання таких інструментів мінімізує витрати часу на розроблення контенту, підвищує інформативність занять і дає змогу викладачеві зосередитися на менторстві та фасилітації [2]. Водночас ШІ дає можливість здійснювати автоматизований первинний аналіз студентських робіт, фіксуючи типові лексичні чи граматичні помилки.

Однією з найважливіших переваг ШІ є можливість забезпечення індивідуального підходу до кожного здобувача освіти. Студенти технічних, економічних чи гуманітарних спеціальностей мають різний базовий рівень володіння мовою та специфічні потреби у вивченні професійної термінології. Завдяки алгоритмам ШІ стає можливим проєктування персоналізованих освітніх траєкторій [3]. Інструменти ШІ здатні проаналізувати поточні результати тестування студента, виявити прогалини у знаннях (наприклад, у правописі складних слів чи координації підмета й присудка) і автоматично згенерувати індивідуальний план коригувального навчання, що містить специфічні вправи та теоретичні підказки. Це стимулює автономію студента та підвищує його мотивацію до вивчення мови.

Ефективність інтеграції штучного інтелекту у вищу мовну освіту безпосередньо залежить від методологічно обґрунтованого підходу до вибору конкретного цифрового продукту. Запозичуючи досвід закордонної освіти, викладач української мови повинен керуватися чіткими критеріями оцінювання інструментів ШІ, серед яких:

– лінгвістична точність – рівень володіння специфікою українського синтаксису, фразеології та новітніми нормами українського правопису;

– дидактична доцільність – відповідність генерованого контенту робочій програмі дисципліни та освітньому рівню студентів;

– етичність та академічна доброчесність – прозорість алгоритмів, захист персональних даних студентів та чітке розмежування між допомогою ШІ та самостійною роботою здобувача [4].

Викладач має бути архітектором навчального процесу, який критично оцінює результати роботи ШІ, оскільки алгоритми все ще схильні до «галюцинацій» та калькування з інших мов.

Використання інструментів штучного інтелекту під час викладання української мови в університеті є перспективним напрямом інноваційної педагогіки. Цифрові інструменти не замінюють викладача, а підсилюють його потенціал, трансформуючи рутинну підготовку матеріалів у високотехнологічний процес

створення персоналізованого та динамічного контенту. Подальший розвиток цієї галузі потребує розроблення спеціалізованих україномовних освітніх ШІ-платформ та підвищення рівня цифрової компетентності викладацького складу ЗВО України.

Список використаних джерел

1. Гриценчук О. Використання штучного інтелекту в освіті: тенденції та перспективи в Україні та за кордоном. *Журнал кафедри ЮНЕСКО «Професійна освіта впродовж життя у XXI столітті».* 2024. № 2(10). С. 152–161. DOI: 10.35387/ucj.2(10).2024.0012.

2. Колесник О. В., Терещенко А. В., Фастівець А. В. Особливості використання технологій штучного інтелекту в удосконаленні викладацької діяльності. *Імідж сучасного педагога.* 2024. № 4(217). С. 25–32. DOI: 10.33272/2522-9729-2024-4(217)-25-32.

3. Коцюбівська К., Тимошенко О., Хрущ С., Мельник І. Використання інструментів штучного інтелекту під час розроблення плану персоналізованого навчання. *Цифрова платформа: інформаційні технології в соціокультурній сфері.* 2025. № 8(1). С. 52–60. DOI: 10.31866/2617-796X.8.1.2025.335531.

4. Лісниченко А. П. Інструменти штучного інтелекту у вищій іншомовній освіті: роль, підходи та критерії вибору. *Педагогічна Академія: наукові записки.* 2025. № 22. DOI: 10.5281/zenodo.17291242.

УДК 070:81’42

Світлана Литвинська, канд. філол. наук, доцент
Національний університет біоресурсів і природокористування України*, *м. Київ

УКРАЇНСЬКА МОВА В МЕДІА ЯК ЛІНГВІСТИЧНИЙ ПАРАМЕТР МОДЕЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ТА СОЦІУМУ

Анотація. Проаналізовано роль української мови в медіа як стратегічного інструменту конструювання інформаційного контенту та консолідації суспільства. Розглянуто поняття лінгвістичної безпеки інфопростору в умовах війни за незалежність України. Визначено, що в сучасних ЗМІ українська мова є лінгвістичним параметром, що програмує когнітивні патерни соціуму та протидіє дезінформації.

Ключові слова: медіадискурс, лінгвістичні параметри, соціум, національна ідентичність, когнітивний фільтр, мовна стійкість, цифрові медіа, соціолінгвістична трансформація.

У сучасному інформаційному суспільстві медіа з лінійних каналів поширення інформації перетворилися на складні цифрові екосистеми, в яких медіатекст став головним інструментом конструювання соціальної реальності. Засоби масової інформації відіграють важливу роль у створенні національного інформацій-

ного простору, сприяють збереженню ідентичності та довіри до державних інституцій, психологічній стабільності населення [2, с. 128].

«Активний розвиток блогів, RSS-каналів, дискусійних форумів створює додатковий простір для потенційного маніпулятивного впливу», – зазначають науковці [4, с. 107]. Тому важливо розвивати критичне мислення, навчати медіаграмотності як авдиторію, так і самих журналістів [3, с. 243].

Під тиском тривалої гібридної агресії ворога та ШІ-генерованого контенту функціонування державної мови в медіапросторі Україні набуло статусу головного лінгвістичного параметра, що маркує національну приналежність контенту, моделює якісні характеристики інформації, задає вектор розвитку соціуму. Актуально, що «мовній політиці українського медіаполя відведена ключова роль в укріпленні національно-мовної ідентичності суспільства та дерусифікації інформаційного простору» [5, с. 104].

У медіатекстах лінгвістичне моделювання інформації здійснюється шляхом відбору лексичних, синтаксичних, конотативних засобів. Тому можна стверджувати, що українська мова виконує функцію когнітивного фільтра. Наприклад, через вибір специфічних мовних маркерів журналісти формують фрейми для правильного сприйняття інформації суспільством. Водночас автентичний стилістично багатий українськомовний медіадискурс репрезентує якісну верифіковану інформацію. Це дає можливість протидіяти ворожій дезінформації та ШІ-наративам. Так, порушення лінгвістичних параметрів української мови (неприродний синтаксис, помилки в керуванні, псевдокальки) розвінчують російські ІПСО та роботизовані переклади.

Важливо, що саме мова медіа найпотужніше впливає на соціолінгвістичну ситуацію в державі. Повне домінування української мови в етерах, національних марафонах, подкастах, цифрових медіа демонструє етап мовного самовизначення соціуму. Цифровізація (TikTok, Telegram-канали) активно моделює мову медіа, робить її динамічною, експресивною, розмовною.

Лінгвістична безпека є складником комплексної безпеки держави, тому що ця війна має «світоглядний характер і спрямована проти суті української нації» [1, с. 25]. Українська мова тепер є «основним ідентифікатором національної належності» [6, с. 33]. Захищеність мовного середовища від маніпулятивних лінгвотехнологій, засилля деструктивних запозичень, штучного розмивання мовних норм забезпечує адекватне кодування і декодування соціальнозначимої інформації суспільством. І головним суб’єктом цього захисту, бар’єром проти когнітивних інтервенцій є українські медіа.

Отже, українська мова в медіа – це динамічний лінгвістичний параметр, що виконує стратегічні функції – інформаційну (структурує зміст, забезпечує вери-

фікованість, блокує когнітивний шум) та соціальну (консолідує соціум, зміцнює національну ідентичність, формує лінгвістичний імунітет). У медіасфері через лінгвокогнітивні механізми забезпечено захист інфопростору й національної ідентичності, легітимізацію державних інститутів, когнітивну стійкість громадян.

Список використаних джерел

1. Дячук Т. М., Литвинська С. В., Добровольська Л. А. Роль мови під час війни. *Закарпатські філологічні студії*. 2023. Вип. 27. Т. 2. С. 25. URL: https://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/27/part_2/4.pdf

2. Литвинська С. В. Роль журналістики в умовах інформаційної війни: досвід України. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Філологія.* 2025. № 3(17). С. 128. URL: https://journals.maup.com.ua/index.php/philology/article/view/5205

3. Литвинська С. В., Герасимович А. В., Герасимович М. В. Журналістика в епоху цифровізації: трансформація форматів і стилів. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика.* 2025. Т. 36 (75). № 5, Ч. 2. С. 238–244. URL: https://philol.vernadsky-journals.in.ua/journals/2025/5_2025/part_2/38.pdf

4. Литвинська С. В., Шелудякова Н. А., Тарасюк В. Ю. Використання ШІ-інструментів у виробництві новин: ризики маніпуляцій і стандарти прозорості. *Технологія і техніка друкарства.* 2026. № 1(91). С. 107. DOI: 10.20535/2077-7264.1(91).2026.355374.

5. Литвинська С., Ярошовець Т., Кандюк-Лебідь С. Мовна політика українських медіа в умовах дерусифікації інформаційного простору. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Філологія.* 2026. № 1(19). С. 104. DOI: 10.32689/maup.philol.2026.1.12.

6. Сібрук А., Литвинська С. Українська мова як маркер національної ідентичності (на прикладі вивчення дисциплін мовознавчого циклу в ЗВО України). *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Філологія.* 2023. № 5(10). С. 33. DOI: 10.32689/maup.philol.2023.5.5.

УДК 005.57:81’42:7.038.6

Галина Лукаш, д-р філол. наук, професор
Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця

МЕТАМОДЕРНИЙ АНТИДОКУМЕНТ ЯК ФЕНОМЕН ТРАНСФОРМАЦІЇ ДІЛОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Анотація. У тексті йдеться про трансформацію сучасного ділового мовлення під впливом метамодернізму. Розглянуто феномен «антидокумента», який поєднує сувору формулярну структуру з іронічним і філософським змістом. Виокремлено ключові ознаки метамодерну в офіційній комунікації: осциляцію, нову щирість, усвідомлену участь у грі та конструктивний абсурдизм. Простежено прагматику метаіронії на рівнях електронного листування, HR-документообігу та юридичного дизайну. На прикладі світових і вітчизняних кейсів (Amazon Web Services, «борщовий комплаєнс» digital-студій) проаналізовано функцію іронії як когнітив-

ного стопера та інструмента подолання системно-бюрократичного вигорання. Доведено, що метамодерна ділова мова гуманізує корпоративне середовище, зберігаючи субординацію та ефективність управління.

Ключові слова: ділова комунікація, метамодернізм, антидокумент, метаіронія, системно-бюрократичне вигорання.

Сучасний етап розвитку документознавства та ділової лінгвістики характеризується радикальним переосмисленням класичного «канцеляриту». Провідною соціокультурною парадигмою цифрової епохи стає метамодернізм, який прийшов на зміну суворій ієрархічності модерну та деструктивному нігілізму постмодерну. Трансформація офіційного дискурсу зумовлена зміною поколінь (активним виходом на ринок праці міленіалів та зумерів) і глобальною кризою довіри до знеособлених інституцій. Цей процес привів до виникнення феномену «антидокумента» – моделі, де повністю зберігається класична формулярна структура (традиційні реквізити, підписи, печатки), але суттєво деконструюється текстовий зміст через механізм осциляції. «Антидокумент» слугує лінгвокультурним захисним механізмом від системно-бюрократичного вигорання – специфічного стану виснаження особистості, викликаного тривалим тиском сухої мови та штучних корпоративних ритуалів.

Науковці виділяють кілька ключових ознак метамодерну в сучасних текстах та комунікативних практиках:

– осциляція як метод: постійне, динамічне коливання між протилежними полюсами – цинізмом та наївністю, серйозністю та жартівливістю, безкомпромісним виконанням правил та їх ігровим сприйняттям;

– нова щирість: відмова від тотального постмодерного висміювання заради пошуку справжніх сенсів, тепла та вразливості, навіть якщо вони загорнуті у формальну обгортку;

– «усвідомлена участь у грі»: розуміння штучності корпоративних ритуалів, але водночас свідоме підігрування системі задля досягнення реального практичного результату та збереження працездатності;

– конструктивний абсурдизм: використання нісенітниць чи парадоксів не для руйнації структури, а як інструменту психологічного розвантаження, зближення та подолання бар'єрів [2, с. 109].

Метамодерна лінгвістична трансформація охоплює кілька рівнів ділової комунікації:

– електронне листування: корпоративні кліше перетворюються на меми, відбувається злам «четвертої стіни» (автори іронізують над формою вітань), а емодзі та специфічна пунктуація стають інструментами метаповідомлень, що запобігають сприйняттю офіційного тону як ворожого;

– HR-документообіг та внутрішні політики: легалізується право працівника на вразливість (наприклад, інструкції про право на «день під ковдрою» *(Duvet Day)* для нівелювання наслідків системно-бюрократичного вигорання;

– дизайн: впровадження концепції *Plain Language* (багаторівневих документів із простим і зрозумілим викладом) та використання текстових «пасхалок» – прихованих іронічних або абсурдних пунктів у договорах.

Світова та вітчизняна практика документування демонструє численні прецеденти використання метаіронії, які яскраво ілюструють прагматику цього явища. Зокрема у ліцензійній угоді *Apple iTunes* зафіксовано заборону використовувати плеєр для створення ядерної зброї, а статус-код *HTTP 418 «I'm a teapot»* та специфікація передачі даних голубами *(RFC 1149)* закріплені в офіційних інтернет-протоколах [1, с. 153].

Класичним прикладом світового масштабу є пункт 42.10 в умовах *Amazon Web Services (AWS),* який скасовує обмеження на використання ігрового рушія для військових потреб у разі настання зомбі-апокаліпсису. Аналіз цього прецеденту доводить, що він є ілюстрацією метамодерного балансування на межі реального права та фантастичного абсурду. З одного боку, юридичний департамент створює цілком дієздатний, легальний документ, обов'язковий до виконання. З іншого – через гіперболізований сценарій катастрофи компанія знімає з себе маску «холодної корпоративної машини». Юристи AWS демонструють самоіронію: вони чудово розуміють, що більшість користувачів підписують угоди не читаючи, тому вводять такий когнітивний тригер. Це не просто жарт, а легітимне розширення правил в екстремальних умовах, що підкреслює нову щирість бренду та його готовність говорити з аудиторією однією мовою. Наприклад, якось на день сміху британський онлайн-магазин ігор GameStation оновив свої умови користування: туди додали пункт, згідно з яким покупець віддає компанії свою безсмертну душу в довічне користування. Того ж дня 7 500 людей (це 88 % усіх покупців) автоматично «продали душу», просто натиснувши кнопку «Згоден». Тим, хто помітив пункт, магазин подарував купон на знижку.

В українському бізнес-середовищі лідерами впровадження метамодерних смислів є *Monobank* (гейміфікація інтерфейсу) та *Banda Agency* (офіційні накази про призначення відповідальних за «офісну магію»). Під час енергетичної кризи 2022–2026 років метаіронія проявилася в офіційних «інструкціях з виживання під час блекаутів», де опис екстремальних форс-мажорів здійснювався через регульований абсурд для подолання стресу виконавців.

Окремим вітчизняним феноменом став «борщовий комплаєнс» у договорах публічної оферти деяких digital-студій, де за затримку зворотного зв'язку понад 14 днів передбачено штраф у формі каструлі гарячого борщу з пампушками без-

посередньо в офіс розробників. Дослідження цього кейсу показує, як метаіронія стає інструментом ефективного бізнес-прагматизму в умовах локального ринку. Внесення такого пункту виконує функцію психологічного регулятора відносин. Замість відкритого саботування чи суворого судового тиску через пеню, компанії використовують гастрономічний гумор для зняття потенційного конфлікту. Коли юристи надсилають офіційну претензію щодо «борщового зобов'язання», це миттєво руйнує стіну формального відчуження між замовником і виконавцем. Документ залишається чинним інструментом контролю, але отримує «людське обличчя», стимулюючи партнера повернутися до конструктивної роботи через емпатію та посмішку.

Українські розробники, юристи та компанії полюбляють ховати «приховані сенси» («пасхалки») у своїх продуктах, додатках та інтерфейсах. Пасхалка – це певний секретний контент, який може бути захований на сайті, в грі або фільмі або навіть в email. Для того, щоб знайти її, часто потрібно виконати ряд нестандартних дій – це може бути що завгодно: кліки на сайті в певному місці, перегляд коду сторінки, введення ключового слова або натискання певної комбінації клавіш.

Отже, метамодерна іронія в документах виконує важливу прагматичну функцію: вона виступає як когнітивний стопер проти «банерної сліпоти», змушуючи вчитуватися в текст, гуманізує ділове середовище, оптимізує менеджмент екстремальних ризиків і дає змогу подолати системно-бюрократичне вигорання, зберігаючи субординацію та ефективність у бюрократизованому світі.

Список використаних джерел

1. Бандровська О. Реальність як вигадка? Поняття «метамодернізм» і «метамодерн» в сучасному культурологічному і літературознавчому дискурсі. *Іноземна філологія.* 2021. Вип. 134. С. 152–164. DOI: 10.30970/fpl.2021.

2. Губернатор О. І. Метамодернізм як нова парадигма сучасних культурних практик. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв.* 2023. № 1. С. 109–114. DOI: 10.32461/2226-3209.1.2023.277643.

УДК 002:378.147+811.161.2

Оксана Решетілова, канд. пед. наук, доцент,
Катерина Прокоф'єва, канд. філол. наук, доцент
Український державний університет науки і технологій, м. Дніпро

ЛІНГВІСТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ДОКУМЕНТОЗНАВЦІВ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Анотація. Розглядаються закономірності навчання української професійної лексики майбутніх документознавців у закладах вищої освіти. Акцентовано увагу на значенні семантичного розуміння мовних одиниць, засвоєнні норм сучасної української літературної мови та розвитку професійно-комунікативних умінь здобувачів вищої освіти. Обґрунтовано необхідність поєднання теоретичних знань із лексикології, граматики й стилістики із системою лексичних вправ, спрямованих на збагачення словникового запасу та формування навичок доречного використання професійної лексики. Визначено роль загальнодидактичних і лінгводидактичних принципів у підготовці майбутніх документознавців.

Ключові слова: професійна лексика, документознавці, лексична компетентність, українська мова за професійним спрямуванням, професійна комунікація.

У процесі формування професійної лексичної компетентності майбутніх документознавців доцільно враховувати мовно-дидактичні закономірності, оскільки саме вони створюють підґрунтя для розроблення теоретичних засад дослідження [2, с. 4]. Однією з ключових закономірностей тут є усвідомлення змісту мовних одиниць та особливостей їх функціонування. Майбутній фахівець має не лише розуміти значення слова, а й уміти співвідносити його з конкретними явищами реальності, визначати доречність використання в різних контекстах, правильно сприймати та застосовувати в професійному мовленні. Осмислення семантики лексем забезпечує повноцінне засвоєння мовної системи, її граматичних і лексичних компонентів. А нерозуміння навіть окремого слова може призвести до неточного тлумачення речення чи викривлення змісту тексту загалом [1, с. 15].

Культура професійного мовлення безпосередньо пов'язана з дотриманням усталених мовних норм, що потребує свідомого використання правил слововживання, граматики та стилістики. Базові знання щодо літературних норм здобувачі вищої освіти опановують ще під час навчання у закладах загальної чи професійної середньої освіти. Курс української мови за професійним спрямуванням має забезпечити поглиблення цих знань, засвоєння термінологічних і стилістичних особливостей фахового мовлення, а також вироблення навичок нормативного використання мовних засобів у майбутній професійній діяльності.

Формування мовленнєвих умінь майбутніх документознавців значною мірою залежить від рівня володіння граматичною системою мови та обсягу словникового запасу. Саме тому освітній процес має передбачати включення теоретич-

них відомостей із лексикології, стилістики, граматики та інших мовознавчих дисциплін. Важливого значення набуває систематичне використання лексичних вправ, спрямованих на розширення активного словника здобувачів вищої освіти і на вдосконалення вмінь доречно використовувати професійну лексику у процесі комунікації. Це орієнтує на реалізацію парадигматичного підходу до навчання професійної лексики, що передбачає цілеспрямовану роботу зі словом, його семантичними зв'язками та функціонуванням у різних сферах мовлення. Особлива увага приділяється лексичній сполучуваності та сферам уживання професійних мовних одиниць.

Зазначені закономірності мають різні форми прояву в процесі професійної підготовки майбутніх документознавців. Їх урахування дає змогу викладачеві ефективніше організовувати навчання української професійної лексики та забезпечувати результативність освітнього процесу.

Отже, навчання документознавців професійної української лексики має ґрунтуватися на загальнодидактичних, лінгводидактичних і спеціальних принципах викладання української мови за професійним спрямуванням, які відображають взаємозв'язок між закономірностями освітнього процесу та його метою. У сучасному інформаційному суспільстві професійна мовна підготовка фахівців документно-інформаційної сфери набуває особливого значення, оскільки ефективне опрацювання, передавання та інтерпретація інформації безпосередньо залежать від рівня сформованості мовної компетентності. Водночас розвиток професійного мовлення майбутніх документознавців сприяє їхній успішній інтеграції в систему соціальних комунікацій, забезпечує результативну взаємодію в професійному середовищі та підвищує якість інформаційного обміну в суспільстві.

Список використаних джерел

1. Климова К. Я. Теорія і практика формування мовно-комунікативної професійної компетенції студентів нефілологічних спеціальностей педагогічних університетів: монографія. Житомир, 2010. 560 с.

2. Словник-довідник з української лінгводидактики: навч. посіб. / кол. авторів за ред. М. Пентилюк. Київ, 2015. 320 с.

СЕКЦІЯ 6
СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПЕРІОД ВОЄННИХ ДІЙ

УДК 070.13

Олександр Борщ, старший викладач,
Дар'я Погорєла, здобувачка вищої освіти
Національний університет «Одеська політехніка», м. Одеса.

МЕДІА ПІД ЧАС ВІЙНИ

Анотація. У тезах розглянуто роль медіа в умовах війни, її вплив на медіа, журналістику та комунікаційні процеси. Визначено, що професійні медіа мають засвоїти формат подачі новин так, щоб контент не втрачав своєї якості.

Ключові слова: медіа, інформаційне суспільство, ІПСО, інформаційна безпека.

Як у наукових дослідженнях, так і на практиці видно, що діяльність медіа зазнала суттєвих змін в умовах нестабільності та постійних загроз. Повномасштабне вторгнення Росії на територію України докорінно змінило умови діяльності медіа. Загалом у XXI столітті війна триває не тільки на полі бою, а й в інформаційному просторі.

Однією з головних рис діяльності медіа в умовах війни є підвищена відповідальність за точність і зміст переданої інформації. Журналісти змушені шукати баланс між швидкістю повідомлень і потребами національної безпеки. Це вимагає обмежень у висвітленні деталей військових операцій, переміщення військ або інших стратегічно важливих аспектів. Такий підхід часто супроводжується практикою самоцензури, коли редакції свідомо утримуються від публікації певних даних, аби не поставити під загрозу обороноздатність країни.

Журналісти створюють матеріали не лише про загрози, а й про шляхи їх подолання, героїзм, взаємодопомогу та волонтерство. Наприклад, Є. Корольова розповідає про десять ефективних волонтерських організацій, які наближають перемогу. Такий матеріал може викликати позитивні емоції, а не сум чи тривогу.

Ще з 2019 року читачі більше споживають інформацію з телеграм-каналів, ніж із телебачення. Водночас ця платформа надає найбільшу кількість маніпулятивного та недостовірного контенту – саме так і ведеться інформаційна війна. Анонімні телеграм-канали можуть поширювати неперевірену інформацію. Ворог активно використовує засоби інформаційного впливу, прагнучи спричинити паніку, підірвати довіру до державних органів та роз'єднати суспільство.

Такі телеграм-канали зазвичай мають назви на кшталт «Україна сьогодні», «Онлайн новини України» тощо. У них часто використовується метод ІПСО: 80 % правди та 20 % брехні. На початку повномасштабної війни поширювалися новини про те, що вночі ворог нібито захопить західні або східні міста України. Люди в паніці не знали, що робити, а вранці нічого не відбувалося.

Через це професійні медіа мають засвоїти формат подачі новин так, щоб контент не втрачав своєї якості та не перетворювався на набір непідтверджених

або фейкових повідомлень. Тому перевірка фактів, верифікація візуальних матеріалів та аналіз даних із відкритих джерел стали важливою частиною роботи сучасних редакцій.

Також війна вплинула на економіку медіа. Зменшення рекламного ринку поставило багато редакцій у складне становище. Деякі змушені були закритися, інші – скоротити персонал або перейти на інший формат роботи. Прикладом є медіа «Свідомі». 2 березня 2025 року на сторінці медіа в інстаграмі редакція повідомила, що зупиняє роботу через брак фінансування.

Водночас зросла міжнародна підтримка, завдяки якій журналісти отримують фінансування та технічну допомогу. Наприклад, «Волноваха.City» працює завдяки грантовій підтримці Інституту регіональної преси та Fondation Hirondelle (Швейцарія).

Отже, повномасштабна війна змінила українські медіа, перетворивши їх зі сфери поширення новин і розваг на інструмент забезпечення національної безпеки, протидії пропаганді та психологічної підтримки суспільства. Медіа навчилися працювати в екстремальних умовах і адаптувалися до нових форматів.

Список використаних джерел

1. Корольова Є. Дуже важливі люди. NV називає 10 ефективних і потужних волонтерських організацій, що наближають перемогу. *NV Life.* URL: https://life.nv.ua/ukr/socium/10-naypotuzhnishih-organizaciy-volonteri-ukrajini-yaki-dopomagayut-zsu-ta-civilnim-pid-chas-viyni-50373671.html

2. Медіа в умовах війни: що показало перше в Україні комплексне дослідження втрат журналістики. *Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення.* URL: https://webportal.nrada.gov.ua/media-v-umovah-vijny-shho-pokazalo-pershe-v-ukrayini-kompleksne-doslidzhennya-vtrat-zhurnalistyky/

3. Піскорська Г., Бучма К., Буряк А. Трансформаційні процеси українського медіапростору, спричинені великою війною. *Інтегровані комунікації.* 2023. № 1(15). С. 78–85

4. Свідомі йдуть на паузу. *Instagram.* URL: https://www.instagram.com/p/DGsZyv0ohqb/?igsh=MWx1OWN1a2tidXB5Zg%3D%3D

5. Чорна О. Змінюйся або закрийся: як українським медіа вижити в умовах війни. *Детектор медіа.* URL: https://detector.media/community/article/230990/2024-08-17-zminyuysya-abo-zakryysya-yak-ukrainskym-media-

УДК 37.014.6:37.091.33

Ганна Єрмолаєва*, *канд. пед. наук, доцент
Національний університет «Одеська політехніка», м. Одеса, Україна

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Анотація. Зазначається, що впровадження інтерактивних методів навчання в освітній процес здобувачів вищої освіти спеціальності В13 Бібліотечна, інформаційна та архівна справа сприяє активізації пізнавальної діяльності, підвищенню навчальної мотивації та розвитку професійних компетентностей. Наголошується, що використання інтерактивних технологій забезпечує формування логічного й аналітичного мислення, комунікативної компетентності та здатності до ефективної командної взаємодії. Підкреслюється, що в умовах воєнного стану застосування інтерактивних підходів набуває особливої значущості, оскільки сприяє підтриманню якості освітнього процесу, адаптації здобувачів освіти до складних умов навчання та забезпеченню безперервності професійної підготовки.

Ключові слова: інтерактивні технології навчання, професійна освіта, якість освіти, компетентності, документно-інформаційна сфера.

Умови глобалізації, цифрової трансформації та технологізації сучасного суспільства, особливо освітньої сфери, актуалізують потребу у підготовці в закладах вищої освіти фахівців нового покоління, здатних до критичного мислення та креативного розв’язання професійних завдань. Це насамперед стосується фахівців документно-інформаційної сфери, діяльність яких пов’язана з опрацюванням, організацією руху, зберіганням і використанням документів та інформації в системі сучасних комунікацій (бібліотеки, архіви, інформаційні служби).

Інтерактивні технології є одним із ключових чинників трансформації сучасного освітнього процесу, що сприяє підвищенню якості навчання, активізації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти та розвитку інноваційного освітнього середовища.

До основних інтерактивних технологій навчання, що використовуються у закладах вищої освіти, належать мультимедійні технології, онлайн-платформи для інтерактивного навчання, гейміфікація, проєктно-орієнтоване навчання.

Варто підкреслити, що мультимедійні технології є важливим складником професійної підготовки майбутніх фахівців документно-інформаційної сфери. Їх застосування передбачає використання відеоматеріалів, анімації, графічних засобів та інших інструментів візуалізації, які забезпечують наочне представлення складних інформаційних процесів і професійно-орієнтованих завдань. Упровадження мультимедійних ресурсів сприяє ефективнішому засвоєнню теоретичних знань, розвитку цифрової компетентності та набуттю практичних навичок роботи з інформаційними ресурсами, електронними документами й сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями. Водночас використання візуальних засо-

бів покращує сприйняття навчального матеріалу, поглиблює розуміння його змісту та підвищує рівень засвоєння і тривалість запам'ятовування інформації.

У період воєнного стану значна частина закладів вищої освіти була вимушена перейти на дистанційну або змішану форми навчання, що зумовило активізацію впровадження цифрових та інтерактивних технологій в освітній процес. Разом із тим система освіти опинилася перед низкою серйозних викликів, серед яких перебої з електропостачанням унаслідок обстрілів, нестабільний доступ до мережі Інтернет, складнощі в організації та здійсненні контролю знань, недостатній рівень технічного забезпечення здобувачів освіти, перевантаження навчальних платформ і цифрових ресурсів, а також психологічна неготовність учасників освітнього процесу до навчальної діяльності в умовах війни.

Враховуючи це, організація освітнього процесу має передбачати не лише навчальний складник, а й необхідність психологічної підтримки здобувачів освіти, стабілізації їх емоційного стану, застосування мотиваційних методів роботи та забезпечення ефективної комунікації між усіма учасниками освітнього процесу. Науково-педагогічні працівники здійснюють реалізацію освітнього процесу на основі поєднання технологій відеозв'язку (відповідно до розкладу занять), платформ електронного навчання та електронної пошти, що дає змогу здобувачам освіти обирати найбільш зручні способи опанування навчального матеріалу та виконання завдань залежно від індивідуальних умов і можливостей. На сьогодні переважно використовується платформа Google Classroom як цифрове освітнє середовище, що забезпечує організацію навчального процесу, створення інтерактивних занять, доступ до навчальних матеріалів, а також виконання практичних завдань, самостійної роботи та здійснення поточного тестового контролю.

У межах спеціальності В13 Бібліотечна, інформаційна та архівна справа зростає значущість використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, онлайн-платформ і цифрових ресурсів у професійній підготовці здобувачів освіти. Водночас нові умови навчання актуалізували питання забезпечення якості освіти, розвитку цифрової компетентності та дотримання принципів академічної доброчесності в умовах широкого використання цифрових сервісів і технологій штучного інтелекту.

Гейміфікація як інтерактивна технологія навчання у закладах вищої освіти передбачає впровадження ігрових елементів і механік у неігровий освітній процес. Вона базується на мотиваційному потенціалі змагання та взаємодії, що активізує пізнавальну діяльність здобувачів освіти і сприяє досягненню навчальних результатів. Такий підхід підвищує навчальну мотивацію та сприяє розвитку комунікативних навичок, уміння співпрацювати у команді, а також критичного й стратегічного мислення [1, с. 44–45].

У процесі професійної підготовки здобувачів освіти важливим завданням є формування комплексу компетентностей і програмних результатів навчання, зокрема здатності до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, уміння проєктувати і створювати документно-інформаційні ресурси, продукти й послуги, а також ефективно взаємодіяти в команді. Вагому роль у реалізації цих завдань відіграє проєктна діяльність, яка сприяє розвитку творчого потенціалу особистості, навичок самостійного здобуття та конструювання знань, уміння орієнтуватися в інформаційному просторі, критично мислити й здійснювати продуктивну командну роботу.

Проєктно-орієнтоване медіанавчання реалізується із застосуванням платформ колаборативної роботи (Slack, Microsoft Teams) та GitHub для спільної роботи над проєктами. Для організації навчального процесу використовуються системи управління навчанням, зокрема Moodle, із модулями для форумної взаємодії та групової роботи. Цифрові командні кейси охоплюють peer assessment (Peergrade), аналіз медіакейсів (Padlet, Mural) та виконання проєктів у Google Workspace. Аналітична робота з медіатекстами здійснюється за допомогою NVivo, MAXQDA, Voyant Tools, а також інструментів візуалізації мережевих зв’язків (Gephi). Методичні засади базуються на принципах фаховості, командності, рефлексивності та міждисциплінарної взаємодії [2].

Отже, підготовка кваліфікованого фахівця в умовах воєнного стану є складним і багатовимірним процесом, що потребує узгоджених зусиль усіх учасників освітнього процесу. Воєнні виклики актуалізують необхідність адаптації освітніх технологій, широкого використання цифрових та інтерактивних засобів навчання, а також урахування психологічного стану здобувачів освіти. Водночас ефективна взаємодія викладачів і здобувачів освіти, гнучкість організації освітнього процесу та орієнтація на досягнення запланованих результатів навчання забезпечують безперервність професійної підготовки і сприяють формуванню конкурентоспроможного фахівця навіть у кризових умовах.

Список використаних джерел

1. Письменний В. В. Інтерактивні методи навчання у вищій школі: використання гейміфікації для симулювання практики організації виробничих процесів. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки.* 2025. № 217. С. 43–48. DOI: 10.36550/2415-7988-2025-1-217-43-48.

2. Семенишина І. В., Соломін Є. О., Ювсечко Я. В. Медіаосвіта як засіб розвитку критичного мислення у здобувачів освіти: цифрові методи навчання. *Педагогічна Академія: наукові записки.* 2026. № 26. DOI: 10.5281/zenodo.18274338.

УДК 007:316.77:004.738.5]:355.01(477)

Марія Якубовська, канд. філол. наук, доцент
Національний університет «Одеська політехніка», м. Одеса

OSINT-КОМУНІКАЦІЯ ТА ЦИФРОВА МЕДІАРЕАЛЬНІСТЬ ВІЙНИ: ТРАНСФОРМАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРАКТИК В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО ПРОТИСТОЯННЯ

Анотація. Досліджено трансформацію інформаційних практик у цифровому медіапросторі України в умовах російсько-української війни крізь призму розвитку OSINT-комунікації. Проаналізовано роль відкритої розвідки у формуванні цифрової медіареальності, процесах інформаційної верифікації, протидії дезінформації та розвитку громадянської журналістики. Особливу увагу приділено феноменам цифрової риторики, алгоритмічної комунікації та мережевої взаємодії у соціальних медіа. Визначено, що OSINT стає важливим елементом сучасних соціальних комунікацій, забезпечуючи оперативність, достовірність і цифрову резильєнтність суспільства в умовах інформаційної війни.

Ключові слова: OSINT-комунікація, цифрова медіареальність, інформаційна верифікація, цифрова риторика, медіадискурс, алгоритмічна комунікація, соціальні медіа, цифрова резильєнтність, інформаційна війна, соціальні комунікації.

Сучасний етап розвитку інформаційного суспільства характеризується масштабною цифровізацією комунікативних процесів, трансформацією медіасередовища та посиленням ролі інформації як стратегічного ресурсу. В умовах російсько-української війни особливого значення набувають новітні форми цифрової взаємодії, пов’язані з використанням відкритих джерел інформації, мережевих платформ і технологій оперативної верифікації даних. Так, у сучасному інформаційному суспільстві соціальні мережі функціонують і як важливе джерело даних, і як середовище формування громадської думки, а зростання масивів відкритої інформації актуалізує проблеми збору, обробки та інтерпретації даних, про що пишуть зокрема Д. Могилевич, В. Могилевич та І. Кононова вивчаючи OSINT-інструменти при дослідженні соцмереж [3]. Автори зазначають, що інструменти Open Source Intelligence, забезпечують автоматизований моніторинг контенту, аналіз профілів, соціальних зв’язків, геолокацій та інформаційних потоків. Водночас різна функціональність і обмеження доступу до даних зумовлюють необхідність компаративного та системного аналізу даних «залежно від функціональних особливостей кожної соціальної мережі для досягнення максимальної ефективності та релевантності отриманої інформації» [3, с. 235].

У цьому контексті феномен OSINT постає не лише як технологічний інструмент аналітики, як про це зазначає у свою чергу М. О. Думчиков [2], а і як самостійний соціокомунікаційний механізм формування цифрової медіареальності.

Сучасний медіапростір війни функціонує в умовах високої інформаційної турбулентності, де швидкість поширення повідомлень часто перевищує можли-

вості їх перевірки. Соціальні медіа, месенджери та цифрові платформи трансформувалися в основні канали оперативної комунікації, що водночас створює ризики поширення дезінформації, маніпулятивних наративів та інформаційно-психологічних операцій [1]. У зв'язку з цим OSINT-комунікація набуває особливого значення як система збору, аналізу та верифікації інформації з відкритих джерел. Дослідники наголошують, що сучасна відкрита розвідка [5] стала одним із ключових інструментів протидії інформаційним війнам та дезінформаційним кампаніям у цифровому середовищі. Та й взагалі «ефективна протидія інформаційним війнам залежить від здатності OSINT-аналітиків використовувати широкий спектр інструментів, що охоплюють різні типи відкритих даних» [2, с. 275].

У межах соціальних комунікацій OSINT варто розглядати не лише як технологію інформаційного пошуку, а як окремий тип цифрової комунікації, що поєднує елементи громадянської журналістики, медіааналітики, фактчекінгу та мережевої взаємодії. Зараз в умовах війни користувачі соціальних платформ дедалі частіше стають активними учасниками інформаційного процесу, здійснюючи збір даних, пошук і визначення геолокації об'єктів, аналізуючи фото- та відеоконтент, а також перевіряючи інформаційні повідомлення, про що пише зокрема Максим Соклаков [8]. Цей фактор формує нову модель комунікативної поведінки аудиторії, засновану на принципах цифрової участі та колективної інформаційної верифікації.

Сучасні OSINT-засоби є незамінними для моніторингу та інтерпретації контенту у Facebook, X (Twitter) та Instagram. Проте стрімке збільшення обсягів даних вимагає критичного оцінювання інструментарію через такі особливості:

– офіційні API, які гарантують легальність, обмежують обсяг доступної інформації та потребують авторизації;

– спеціалізовані скрипти (на кшталт Twint чи OSINTgram) забезпечують глибший пошук, проте дуже залежать від технічних змін на платформах;

– комплексні платформи (Maltego тощо) ефективні для візуалізації зв'язків і синтезу даних, але є складними в опануванні та дороговартісними;

– сервіси архівування є важливими для фіксації цифрових доказів, що особливо актуально під час аналізу інформаційних протистоянь [3, с. 241].

Соціальні медіа-платформи перетворилися на дискурсивний простір інформаційного протистояння, у якому поєднуються офіційна комунікація, громадянський контент, візуальні наративи та алгоритмічне поширення інформації [1–8]. Дослідники зазначають, що цифрові платформи сьогодні є не лише каналами передачі інформації, а й середовищем конструювання суспільної реальності та формування колективних смислів [8].

У цьому контексті особливу роль відіграє цифрова риторика як система мовленнєвих і мультимедійних стратегій впливу у мережевому середовищі. Воєнний

медіадискурс характеризується високим рівнем емоційності, символізації та прагматичної спрямованості. Використання візуальних образів, меметичних конструкцій, коротких відеоформатів і мережевих наративів формує нові механізми інформаційного впливу та колективної мобілізації суспільства. Водночас алгоритмізація цифрових платформ створює ризики інформаційних маніпуляцій, поширення фейків та штучного підсилення окремих наративів [1; 2].

Дуже актуальною постає проблема використання штучного інтелекту у системі інформаційного протиборства, про що детально пишуть Олена Артеменкова, Валерія Василенко і Лілія Ковтун: «Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки вже активно використовує можливості штучного інтелекту для моніторингу медіа та виявлення ворожих інформаційних атак» [1, с. 5]. Новітні алгоритмічні технології дедалі активніше застосовуються для створення маніпулятивного контенту, deepfake-матеріалів, автоматизованих ботомереж, інформаційно-психологічних операцій та іншого специфічного контенту. Сучасні наукові дослідження підкреслюють, що штучний інтелект перетворюється на важливий інструмент ведення інформаційної війни у соціальних медіа, а алгоритми соцмереж не є нейтральними. У контексті сучасних інформаційних протиборств соціальні медіа трансформувалися у потужний інструмент маніпулятивного впливу. Це зумовлює критичну потребу в інтеграції технологічних рішень для ідентифікації штучно створеного контенту. Пріоритетними векторами захисту інформаційного простору є як підвищення рівня цифрової гігієни користувачів, так і впровадження алгоритмічних систем моніторингу, що здатні розпізнавати дезінформацію в режимі реального часу [1, с. 6].

Водночас український інформаційний простір демонструє високий рівень цифрової резильєнтності, що проявляється у здатності суспільства адаптуватися до інформаційних загроз, протидіяти дезінформації та підтримувати ефективну мережеву комунікацію, це є надважливим, оскільки російсько-українська війна є не лише військовим, а й наративним конфліктом, як на то доречно вказує Галина Петришин [7]. Значну роль у цьому процесі відіграють стратегічні комунікації держави, цифрові інформаційні кампанії, волонтерські OSINT-спільноти та незалежні фактчекінгові ініціативи, бо у сучасній війні надзвичайно важлива швидкість реакції, і, так, Україна під час війни створила нову модель цифрової стратегічної комунікації як вказує зокрема М. М. Науменко [4]. Саме синергія офіційної комунікації та громадянської цифрової активності формує нову модель інформаційної стійкості суспільства.

Отже, OSINT-комунікація в умовах російсько-української війни постає складним міждисциплінарним феноменом, що інтегрує технологічні, соціокомунікаційні та медіадискурсивні аспекти. Вона трансформує сучасні інформаційні практи-

ки, змінює моделі споживання й верифікації інформації та формує нові механізми цифрової взаємодії у суспільстві. Подальше дослідження OSINT-комунікації є перспективним напрямом розвитку соціокомунікаційної науки, медіалінгвістики та цифрової риторики в умовах сучасних інформаційних викликів.

Список використаних джерел

1. Артеменкова О., Василенко В., Ковтун Л. Використання штучного інтелекту в соціальних мережах як зброї інформаційної війни. *Вісник Книжкової палати.* 2025. № 8(349). С. 3–8. DOI: 10.36273/2076-9555.2025.8(349).

2. Думчиков М. О. Відкрита розвідка (OSINT) у протидії інформаційним війнам: аналітичні інструменти та правові межі. *Аналітично-порівняльне правознавство.* 2025. № 6. DOI: 10.24144/2788-6018.2025.06.2.43.

3. Могилевич Д., Могилевич В., Кононова І. Аналіз OSINT інструментів для дослідження соціальних мереж. *Herald of Khmelnytskyi National University. Technical Sciences.* 2025. № 359(6.1). С. 235–242. DOI: 10.31891/2307-5732-2025-359-33.

4. Науменко М. М. Стратегічна комунікація в інформаційній війні України. *Acta Securitatae Volynienses.* 2025. № 6. DOI: 10.32782/2786-9385/2025-6-22.

5. Онкович А. Соцмережа Фейсбук та інформаційно-психологічні операції. *Український інформаційний простір.* 2021. № 1(7). С. 98–107. DOI: 10.31866/2616-7948.1(7).2021.233974.

6. Петренко С., Назаренко Н. Практичні аспекти ведення інформаційної війни в онлайн просторі. *Інформаційні технології та суспільство.* 2024. № 1. DOI: 10.32689/maup.it.2024.1.12.

7. Петришин Г. Інформаційна війна Росії проти України: еволюція основних засобів, методів та динаміка наративів. *Наукові праці МАУП. Політичні науки та публічне управління.* 2025. № 1(77). DOI: 10.32689/2523-4625-2025-1(77)-17.

8. Соклаков М. Соціальні медіа-платформи як дискурсивне середовище в контексті російсько-української війни. *Українські культурологічні студії*. 2025. № 1(16). DOI: 10.17721/UCS.2025.1(16).04.

Наукове видання

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

XI Міжнародної науково-практичної конференції

«ІНФОРМАЦІЯ ТА СОЦІУМ»

(04–05 червня 2026 р.)

Редакційна колегія та організатори конференції не несуть відповідальності за точність викладених у публікаціях фактів та даних. У матеріалах конференції максимально точно відбитий стиль викладення, запропонований учасниками

Редактор Л. О. Ноцька
Технічний редактор О. К. Гомон

Підписано до друку 07.09.2026 р.
Формат 60×84/16. Папір офсетний.
Друк – цифровий. Умовн. друк. арк. 8,95
Тираж 100 прим. Зам. № 102

Донецький національний університет імені Василя Стуса
21021, м. Вінниця, вул. 600-річчя, 21.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру
серія ДК № 5945 від 15.01.2018 р.